

Betænkning

om

Revision af lov om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser

BETÆNKNING NR. 764

1976

DEN SOCIALE HØJSKOLE
BIBLIOTEKET
RANDERSGADE 10, 2100 KBH. Ø
TLF. (01) 42 46 01

Udskilt fra
DS H.K.

Indholdsfortegnelse

	Side
Sammenfatning af betænkningens indhold	9
Indledning	14
Kapitel I. Lovens område	17
1. <i>Baggrund. Udvikling i det offentlige uddannelsessystem.</i>	17
1.1. Folkeskolen	17
1.2. 10.-12. uddannelsesår.	17
1.2.1. Alment-gymnasiale uddannelser	17
1.2.2. Erhvervsuddannelser	17
1.3. Videregående uddannelser	18
1.4. Sammenfatning	18
2. <i>Lærlingeuddannelserne og de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser.</i>	19
2.1. Etablering af forsøgsuddannelserne	19
2.2. Ajourførte lærlingeuddannelser m. v.	19
2.3. Forsøgsuddannelsernes opbygning	19
2.4. Relation til lærlingeuddannelserne	20
5. <i>Erhvervsuddannelsernes placering i det samlede uddannelsessystem.</i>	20
3.1. Udgangspunktet for uddannelsen	20
3.2. Omfanget af uddannelsessystemet	21
3.3. De uddannelsessøgendes sammensætning	22
Kapitel II. Overordnede principper for den erhvervsfaglige grunduddannelse	23
1. <i>Indledende betragtninger.</i>	23
1.1. Fremtidens uddannelsessystem med »livslang« uddannelse	23
1.2. Ændrede forudsætninger for den erhvervsfaglige grunduddannelse	23
2. <i>Uddannelsesmodellen inden for 10.-12. uddannelsesår.</i>	24
2.1. Forsøgslovens § 2, stk. 1	24
2.2. Indledende bemærkninger om basisuddannelsen	24
2.3. Opdeling i hovederhvervsområder	24
3. <i>Basisuddannelsen.</i>	25
3.1. Formålet med basisuddannelsen	25
3.2. Basisuddannelsens længde	25
3.3. Muligheden for virksomhedsophold i basisuddannelsen	25
3.4. Afbrydelse af uddannelsen efter basisåret	26

	Side
4. 2. <i>dels-uddannelsen</i>	26
4.1. 2. dels-uddannelsens opbygning	26
4.1.1. Handels- og kontorområdet	26
4.1.2. Jern- og metalområdet	26
4.1.3. Bygge- og anlægsområdet	26
4.1.4. Levnedsmiddelområdet	27
4.1.5. De grafiske fags område	27
4.1.6. Servicefagenes område	27
4.2. Ensartede principper for uddannelsen	27
5. <i>Principper for adgangen til uddannelsen</i>	28
5.1. Forsøgslovens § 1.	28
5.2. Samordning med andre uddannelser inden for 10.-12. uddannelsesår	28
5.3. Tilfælde hvor basisuddannelsen kan undlades	29
5.3.1. »Restgruppen«	29
5.3.2. Voksne elever	30
5.3.3. Handicappede	30
6. <i>Undervisningens organisatoriske opbygning</i>	30
6.1. Opdeling i tre grupper	30
6.1.1. Obligatoriske fællesfag	30
6.1.2. Retningsfag	31
6.1.3. Valgfrie fag	31
6.2. Specielle problemer for undervisningen i fællesfag	31
7. <i>Erhvervs- og uddannelsesvejledning</i>	32
Kapitel III. Den skolemæssige del af uddannelsen	34
1. <i>Uddannelsernes tilrettelæggelse</i>	34
1.1. Uddannelserne i basisåret	34
1.2. Principper for undervisning i fællesfag	34
1.3. Kombination af praktisk og teoretisk undervisning	35
2. <i>Undervisningens geografiske placering</i>	36
2.1. Principper for placering af basisuddannelsens skoler	36
2.2. Principper for placering af 2. dels skolerne	36
2.3. Valg af skoleform	36
2.4. Samarbejde med andre skoler	37
3. <i>Præsentationskursus</i>	37
3.1. Formålet med præsentationskursus	37
3.2. Præsentationskursernes indhold og varighed	37
4. <i>Skoleopholdenes varighed</i>	37
4.1. Skematisk opstilling	37
4.2. Skoleopholdenes opbygning	38
4.3. Skoleperiodernes længde	38
5. <i>En eller flere årlige optagelser</i>	39
6. <i>Kvalifikationskrav til lærerne</i>	39
6.1. Krav affødt af forsøgsuddannelserne	39
6.2. Krav opstillet af Forsøgsrådet	40
6.3. Kravene i fremtiden	41

	Side
Kapitel IV. Den praktiske del af uddannelsen	42
1. <i>Forholdene under forsøgsuddannelserne</i>	42
1.1. Forsøgslovens § 3, stk. 2	42
1.2. Tilrettelæggelsen i forsøgsperioden	42
2. <i>Formålet med praktikopholdet</i>	42
3. <i>Krav til praktikvirksomhederne</i>	42
4. <i>Tilvejebringelse af praktikpladser</i>	43
4.1. Opgavens vanskelighed	43
4.2. Ønske om central planlægning	43
4.3. Forslag til opgavens løsning	43
5. <i>Uddannelse uden praktik</i>	44
Kapitel V. Styringen af uddannelserne	45
1. <i>De enkelte styringsorganer</i>	45
1.1. I forsøgsperioden	45
1.2. Forslag til fremtidig ordning	45
2. <i>Styringsorganernes sammensætning</i>	46
2.1. Erhvervsuddannelsesrådet	46
2.2. Erhvervsuddannelsesudvalgene	46
2.3. De fælles faglige udvalg m. fl.	46
2.4. Sekretariat og konsulenter	47
3. <i>Styringsorganernes kompetence</i>	47
3.1. Undervisningsministeren	47
3.2. Erhvervsuddannelsesrådet	48
3.3. Erhvervsuddannelsesudvalgene	48
3.4. De faglige udvalg	48
3.5. Brancheudvalgene	48
3.6. Regler for de enkelte uddannelseselementers tilblivelse	49
4. <i>Styringsorganernes virkeområde</i>	51
4.1. I forhold til Forsøgsrådet	51
4.2. I forhold til Lærlingerådet	51
4.3. I forhold til skolerådet for de tekniske skoler og uddannelsesrådet for handels- og kontorfagene	51
4.4. Inddragelse af andre uddannelser	52
4.5. Forholdet til arbejdsmarkedsuddannelserne	52
5. <i>Uddannelsesrådet for de fortsatte skoleuddannelser</i>	53
6. <i>Oversigt over de enkelte styringsorganers beføjelser</i>	53
6.1. Undervisningsministeriet	53
6.2. Erhvervsuddannelsesrådet	54
6.3. Erhvervsuddannelsesudvalgene	54
6.4. De fælles faglige udvalg m. v.	54
Kapitel VI. De uddannelsessøgendes retlige forhold	56
1. <i>Indledning</i>	56

	Side
2. Uddannelsens opbygning.	56
J. Optagelseskriterier.	57
3.1. Optagelse til basisuddannelsen	57
3.2. Optagelse til 2. del	57
4. Gennemførelse af skoleuddannelsen.	58
5. Prøver, eksaminer, evaluering, eksamens- og uddannelsesbeviser.	58
5.1. Prøver, eksaminer, evaluering	58
5.2. Eksamens- og uddannelsesbeviser	59
6. Indgåelse af praktikaftale.	60
6.1. Indledende bemærkninger.	60
6.2. Kontraktspligt	60
6.3. Aftalens parter.	63
6.4. Aftalens form og indhold.	63
6.5. Aftalens varighed.	63
6.6. Aftalens ophør.	64
6.7. Prøvetid.	65
7. Parternes rettigheder og pligter under praktikophold.	65
7.1. Tilrettelæggelse af arbejdet	65
7.2. Arbejdskonflikter.	66
7.3. Vederlag	66
7.4. ATP.	66
7.5. Sygdom og andet fravær, graviditet og fødsel	66
7.6. Ferie, feriegodtgørelse.	68
7.7. Beskyttelsesforanstaltninger, forsikring m.v. Arbejderbeskyttelseslovgivningen	68
7.8. Ulykkesforsikringsloven	69
8. Afgørelse af tvistigheder.	70
9. Arbejdsløshedsforsikring.	71
Kapitel VII. Finansieringen af uddannelserne.	73
7. Gældende lovgivning om finansiering af de erhvervsfaglige grunduddannelser på de tekniske skoler og handelsskolerne.	73
1.1. Driftsudgifter.	73
1.1.1. Lærlingeuddannelser.	73
1.1.2. Erhvervsfaglige forsøgsuddannelser.	73
1.1.3. Andre erhvervsmæssige grunduddannelser.	73
1.2. Anlægsudgifter.	73
1.2.1. Lærlingeuddannelser.	73
1.2.2. Erhvervsfaglige forsøgsuddannelser.	74
1.2.3. Andre erhvervsmæssige grunduddannelser.	74
1.3. Udgifter i tilknytning til skoleundervisningen.	74
1.4. Udgifter i 1975-76.	74
2. Forslag til fremtidig ordning.	74
2.1. Indledende bemærkninger.	74
2.2. Driftsudgifter.	76
2.2.1. Skolepenge fra det enkelte praktiksted.	76
2.2.2. Finansiering gennem fonds.	76

	Side
2.2.3. Amtskommunal finansiering	77
2.2.4. Statsfinansiering	78
2.3. Anlægsudgifter	78
2.3.1. Opførelse og køb af bygninger m. v.	78
2.3.2. Inventar	79
2.3.3. Udstyr	79
3. Afsluttende bemærkninger	79
3.1. Kritik af sammensætningen af skolernes bestyrelser	79
3.2. Argumenter for bevarelse af den bestående ordning	80
Kapitel VIII. De økonomiske forhold for eleverne	82
1. <i>Gældende ordning</i>	82
1.1. Lærlinge	82
1.2. Efg-elever	82
2. <i>Forslag til fremtidig ordning</i>	83
2.1. Ændret baggrund ved fælles styring	83
2.2. Forholdet over for andre uddannelser	83
2.3. Støtteformer fælles med andre uddannelsessøgende	83
2.4. Modifikationer	83
2.4.1. Kun skoleopholdene	83
2.4.2. Særlig støtte i enkelte tilfælde	84
2.5. Andre støtteordninger	84
Kapitel IX. Uddannelsesreformens økonomiske konsekvenser	85
1. <i>Bemærkninger om beregningsgrundlaget</i>	85
2. <i>Beregning af driftsomkostningerne</i>	85
3. <i>Vurdering af driftsomkostningerne</i>	87
3.1. Enhedsomkostningerne	88
3.2. Omkostningerne pr. optaget elev	89
4. <i>Beregning af anlægsudgifterne</i>	89
5. <i>Beregning af lærerbehoget</i>	90
Bilagsfortegnelse.	
<i>Bilag 1. Oversigt over uddannelsesretninger i skoleåret 1975-76</i>	<i>92</i>
<i>Bilag 2. Oversigt over uddannelser uden for undervisningsministeriets område</i>	<i>95</i>
<i>Bilag 3. Notat om de uddannelsesmæssige forhold i Sverige</i>	<i>96</i>
<i>Bilag 4. Notat om de uddannelsesmæssigt forhold i Norge</i>	<i>97</i>
<i>Bilag 5. Udkast til lov om erhvervsfaglige grunduddannelser m. v.</i>	<i>98</i>
<i>Bilag 6. Udkast til bekendtgørelse om de retlige forhold for elever under erhvervsfaglig grunduddannelse</i>	<i>105</i>

Sammenfatning af betænkningens indhold.

I *indledningen* (side 14-16) gøres der rede for udvalgets nedsættelse, kommissorium og sammensætning. Det anføres, at de af Landsorganisationen i Danmark (LO) og de uddannelsessøgende udpegede repræsentanter ikke har kunnet tiltræde betænkningen.

I kapitel I (side 17-22) der betegnes *lovens område* redegøres der indledningsvis for *udviklingen i det offentlige uddannelsessystem*. Sammenfattende anføres det, at et større antal unge har gennemgået en længerevarende uddannelse end for blot 10 år siden, og at udviklingen synes at vise en forskydning fra erhvervsuddannelserne til de boglige uddannelser. På denne baggrund redegøres for udviklingen fra lærlingeuddannelserne til de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser. Det har ikke i det korte åremål siden forsøgslovens ikrafttræden været muligt at udmønte endelige erfaringsresultater fra forsøgsuddannelserne, men uanset dette er det udvalgets opfattelse, at der ved de erhvervsfaglige grunduddannelser er skabt et uddannelsessystem, som man fremover må bygge videre på.

Da en væsentlig del af forsøgsuddannelserne bygger på lærlingeuddannelserne, finder udvalget det mindre hensigtsmæssigt over en længere årrække at operere med begge parallelle uddannelsessystemer med forskellig styring og forskellige økonomiske og retlige vilkår, og man anbefaler derfor en hurtigst mulig overgang fra lærlingeuddannelserne til de erhvervsfaglige grunduddannelser.

Det anføres videre om *erhvervsuddannelsesernes placering i det samlede uddannelsessystem*, at udvalget finder det hensigtsmæssigt, at der ved revisionen af loven om de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser søges tilrettelagt et uddannelsessystem, der kan om-

fatte en så stor gruppe som muligt af de eksisterende erhvervsuddannelser, idet man herved vil give mulighed for dels at samordne uddannelserne i et forenklet system, dels at anvende samfundets samlede uddannelsesressourcer på en hensigtsmæssig måde. Udvalget finder det ikke her afgørende, om uddannelsen er placeret under undervisningsministeriet eller under andre ministerier.

Kapitel III (side 23-33) omhandler *de overordnede principper for den erhvervsfaglige grunduddannelse*. Indledningsvis fremsættes nogle betragtninger om tankerne om den »livslange uddannelse«, og herefter gennemgås *uddannelsesmodellen*, som den har været praktiseret under forsøgsuddannelserne, med opbygning i hovederhvervsområder, hvor elevens valg af uddannelsesretning gradvis indsnævres. Udvalget finder denne opdeling principielt hensigtsmæssig, idet man dog forudsætter, at visse reguleringer kan finde sted.

Herefter gennemgås dels *basisuddannelsen*, dels *2. dels-uddannelsen*, således som de har udviklet sig i forsøgsperioden. Der redegøres nærmere for den fastsatte målsætning for basisuddannelsen, nemlig at give en erhvervs- og uddannelsesvejledning, der kan give en realistisk og virkelighedsnær baggrund for elevernes erhvervs- og uddannelsesvalg, at give en grundlæggende undervisning inden for hovederhvervsområdet, der kan danne baggrund for en fortsat uddannelse, samt at give en alment dannende og alment kompetencegivende undervisning i fortsættelse af undervisningen i folkeskolen. Udvalget tilslutter sig denne målsætning og anbefaler, at den videreføres i det kommende uddannelsessystem. Udvalget går ind for, at

basisuddannelsen som hovedregel gennemføres på skole, idet man ikke kan tilråde, at der indlægges virksomhedsophold under basisuddannelsen. Vedrørende 2. dels-uddannelserne går udvalget ind for den for de fleste områders vedkommende bestående vekseluddannelse mellem praktikophold og skoleundervisning. Denne form for uddannelse bør finde sted i alle tilfælde, hvor der ikke foreligger så specialiserede områder, at det ikke vil være muligt at tilvejebringe egnede praktikpladser.

Vedrørende *principperne for adgangen til uddannelsen*, går udvalget ind for den i forsøgsperioden gældende ordning, hvorefter uddannelsessystemet skal betragtes som etableret med henblik på unge, der efter det 9. skoleår ønsker at opnå en erhvervsfaglig grunduddannelse, men således at uddannelsen også må stå åben, for eksempel for elever der har gennemgået 10. klasse, eller for elever der ønsker at flytte fra andre dele af uddannelsessystemet, såsom fra gymnasiet. Uanset den pågældende elevs forudgående uddannelse finder man det dog betænkeligt at springe basisårets grundlæggende indlæring over. Særligt omtales forholdene for den gruppe af elever, der afbryder deres uddannelse ved afslutningen af folkeskolens 9. skoleår eller tidligere, den såkaldte »restgruppe«. Man anbefaler, at der åbnes disse elever mulighed for at gennemgå dele af en erhvervsfaglig grunduddannelse, således at de kan opnå en vis erhvervskompetence, for eksempel gennem særligt tilrettelagte kurser svarende til de kortere arbejdsmarkedsuddannelser. Det vil være nødvendigt at indføre særlige regler for voksne elever, der ønsker at gennemgå en erhvervsfaglig grunduddannelse.

Kapitlet indeholder herefter en oversigt over *undervisningens organisatoriske opbygning* med opdelingen i obligatoriske fællesfag, retningsfag og valgfri fag. Der redegøres specielt for, hvilken vægt der bør tillægges de almene fag, og det anføres, at der til trods for fællesfagernes traditionelle fagrække ligger store muligheder i at gøre denne undervisning relevant for eleverne og at motivere dem i en helt anden grad, end det normalt er muligt i folkeskolen og gymnasiet.

Til sidst i kapitel II gennemgås *erhvervs- og studievejledningen*, som har været eta-

bleret i medfør af forsøgsloven, og som udvalget foreslår fortsat. Der fremhæves behovet for vejledning både med hensyn til det uddannelsesmæssige og med hensyn til personlige forhold.

Kapitel III (side 34-41) omhandler *den skolemæssige del af uddannelsen*, dvs. dels uddannelsen i basisåret, dels den skolemæssige side af 2. dels-uddannelsen. Efter en gengivelse af nogle af forsøgsrådet i 1973 vedtagne *principper for undervisningen i fællesfagene* fastslår udvalget, at man finder det væsentligt, at disse principper også fremover lægges til grund, hvis man skal kunne realisere intentionerne med hensyn til den almene del af undervisningen. Da man netop for elever, der har valgt en faglig uddannelse, har erfaring for, at deres interesse for de teoretiske fag herunder fællesfag styrkes ved en kombination af undervisning i praktik og teori, anbefaler udvalget herudover, at undervisningen i fællesfag spredes ud over hele uddannelsesforløbet sideløbende med den faglige specialisering.

Med hensyn til *undervisningens geografiske placering* går udvalget ind for, at der vedrørende basisuddannelserne tages meget store hensyn til befolkningsunderlaget, således at der opnås en spredning af uddannelserne, medens der ved placeringen af 2. dels skolerne dels må tages hensyn til delingen i fagspecialer, der fører til færre centrale skoler, dels **til** sammensætningen af det lokale erhvervsliv. Selv om det må påregnes, at undervisningen fremover hovedsagelig henlægges til tekniske skoler og handelsskoler, finder udvalget dog, at også andre skoleformer kan inddrages, bl. a. specialarbejderskoler, ligesom et samarbejde med for eksempel gymnasieskolerne kan tænkes.

I kapitel III gives herefter en oversigt over *skoleopholdenes varighed* i forsøgsperioden, dels i basisåret, dels i 2. del. Udvalget anbefaler en mere ensartet opbygning.

Med hensyn til spørgsmålet om *en eller flere årlige optagelser* argumenteres der i kapitlet for og imod en sådan ordning. Udvalget finder imidlertid ikke, at der indtil nu foreligger tilstrækkeligt erfaringsmateriale til, at man kan udtale sig om, hvilken løsning der bør anbefales.

Sidst i kapitlet omtales *kvalifikations-*

kravene til lærerne, idet uddannelsens brede sigte stiller en række særlige krav til lærerkorpsets kvalifikationer. I kapitlet gives de af forsøgsrådet i 1974 opstillede kvalifikationskrav, dels af generel, dels af speciel art, og udvalget anbefaler, at man lægger disse principper til grund ved den fremtidige ansættelses- og uddannelsespolitik.

I *kapitel IV* (side 42-44) omhandles *den praktiske del af uddannelsen*, dvs. praktikopholdene i 2. del. Efter en kort gennemgang af forholdene under forsøgsuddannelserne anføres, at *formålet med praktikopholdet* kan være at indlære nye færdigheder, at optræne rutine af det på skolen indlærte, eller at give eleven en miljøoplevelse. Udvalget finder det ikke rigtigt på forhånd at fastsætte bestemte regler om praktikopholdenes længde i de forskellige hovedområder, linier og grene.

Udvalget finder, at der nødvendigvis må stilles visse *krav til praktikvirksomhederne*, og man finder det herunder hensigtsmæssigt, at arbejdsmarkedets parter har indseende med, ikke blot hvilke erhvervsvirksomheder der skal godkendes som praktikvirksomheder, men også hvilke krav der skal stilles til virksomhederne.

Herefter behandles problemet i forbindelse med *tilvejebringelse af det tilstrækkelige antal praktikpladser*. Det anføres, at vanskelighederne kan skyldes forskellige forhold, herunder bl. a. ukendskab til den nye uddannelsesordning. Udvalget anbefaler, at der af hensyn til eleverne, til skolerne og til arbejdsmarkedet træffes foranstaltninger til et øget udbud af praktikpladser. Kapitlet redegør for den af forsøgsrådet i september 1975 afgivne rapport, hvori der stilles en række forslag til intensivering af arbejdet for at fremskaffe flere praktikpladser bl. a. ved gennemførelse af en central registrering.

Sidst i kapitel IV rejses spørgsmål om gennemførelse af en *uddannelse uden praktik*, således at eleverne udelukkende tilegner sig de nødvendige færdigheder i skoler (værkstedsskoleundervisning). Denne mulighed står allerede åben efter forsøgsloven, men udvalget finder vekselvirkningen mellem skoleophold og praktikophold af så stor betydning for uddannelsen som helhed, at man ikke kan tilråde uddannelse på værk-

stedsskoler bortset fra rene undtagelsestilfælde.

Kapitel V (side 45-54) omhandler *styringen af uddannelserne*. Udvalget finder her, at sontringen under forsøgsuddannelserne mellem et råd fælles for alle hovederhvervsområder og udvalg inden for hvert hovederhvervsområde bør bibeholdes, ligesom man finder det rigtigt, at de fælles faglige udvalg og brancheudvalgene fortsat indgår i styringen af uddannelserne. Man foreslår derfor som *styringsorganer* etableret et erhvervsuddannelsesråd til afløsning af forsøgsrådet samt erhvervsuddannelsesudvalg inden for hvert hovederhvervsområde til afløsning af forsøgsudvalgene.

Udvalget fremsætter forslag til *styringsorganernes sammensætning* og foreslår, at der stilles det nødvendige sekretariat til rådighed for rådet, samt såvel sekretariat som konsulenter til rådighed for erhvervsuddannelsesudvalgene.

Med hensyn til *styringsorganernes kompetence* anføres det, at erhvervsuddannelsesrådet udelukkende bør have rådgivende funktioner vedrørende overordnede erhvervsuddannelsespolitiske spørgsmål. Der gives i betænkningen en nøjere oversigt over, hvilke opgaver rådet skal kunne tage op til behandling. Erhvervsuddannelsesudvalgenes opgaver skal ifølge udvalget koncentrere sig om det faglige indhold og mål i de enkelte uddannelser. Udvalget skal i et vist omfang efter delegation fra undervisningsministeriet kunne påtage sig administrative opgaver. Også de faglige udvalg, brancheudvalgene og uddannelsesnævne forudsættes at få tillagt en bestemt kompetence i den kommende uddannelsesordning.

Efter en beskrivelse af en normal sagsgang ved etablering af nye uddannelsesområder anfører udvalget, at det om de enkelte *styringsorganers virkeområde* må anses for hensigtsmæssigt, at læringerådet erstattes af erhvervsuddannelsesrådet, eventuelt for visse opgavers vedkommende af erhvervsuddannelsesudvalgene, således at der kan etableres en fælles styring af de to parallelle uddannelsesformer og herved en hurtigere overgang fra læringeuddannelsen til den erhvervsfaglige grunduddannelse. Man anfører endvidere, at også andre uddannelser, såfremt det findes hensigtsmæssigt, vil kunne inddrages under de erhvervsfaglige grund-

uddannelser og dermed under den skitserede styringsmekanisme. Specielt om forholdene mellem de erhvervsfaglige grunduddannelser og arbejdsmarkedsuddannelserne anføres det, at udvalget ikke tænker sig en sammen-smeltning af disse to uddannelser, men man anbefaler derimod et nært samarbejde.

I relation til *uddannelsesrådet for de fortsatte skoleuddannelser* anføres det i kapitlet, at dette råd og de for de erhvervsfaglige grunduddannelser foreslåede råd og udvalg har hver sine opgaver at varetage. Udvalget kan derfor ikke anbefale, at uddannelses-rådet for de fortsatte skoleuddannelser erstatter erhvervsuddannelsesrådet eller erhvervsuddannelsesudvalgene, men man finder et nært samarbejde af stor betydning.

Til sidst i kapitlet gives en oversigt over *de enkelte styringsorganers beføjelser*.

1 kapitel VI (side 55-71) omtales *de uddannelsessøgendes retlige forhold*. I kapitlet gennemgås en række retsforhold, som indgår i uddannelsessammenhængen, og i særlig grad er retsforholdene for lærlingeuddannelserne og de erhvervsfaglige grunduddannelser belyst.

Det anføres indledningsvis, at forskellene i *uddannelsernes opbygning* har medført, at en række af lærlingelovens bestemmelser ikke er anvendelige på de erhvervsfaglige grunduddannelser, men at det på den anden side er vigtigt at undersøge, om det er muligt at fastsætte fælles retsregler.

Med hensyn til *optagelseskriterierne*, er det udvalgets opfattelse, at optagelse i basisuddannelsen skal være et tilbud, der står åbent for alle efter det 9. skoleår, medens antallet af praktikpladser og arbejdsmarkeds-politiske hensyn kan spille ind som en adgangsregulerende faktor ved optagelse til 2. del. Udvalget mener, at indgåelse af en praktikaftale fortsat må være en nødvendig forudsætning for påbegyndelse af 2. del, og at undtagelse kun bør gøres under ganske særlige omstændigheder.

Efter en gennemgang af elevernes *rettigheder og forpligtelser under skoleopholdene*, omtales i hvilken form *prøver, eksaminer m. v.* skal etableres. Udvalget går under hensyn til de indvundne erfaringer i forsøgsperioden ind for, at der foretages en kontinuerlig evaluering af elevernes arbejde. Ele-

verne bør have ret til et uddannelsesbevis for hvert bestået trin i uddannelsen.

Med hensyn til *indgåelse af praktikaftale* mellem eleven og praktikvirksomheden behandles i kapitlet det vigtige spørgsmål, om der bør foreligge kontraktspligt på samme måde, som der i lærlingelovens § 1 foreligger pligt til at oprette en skriftlig lærekontrakt for den, der antager en person under 18 år til at udføre fagligt arbejde. Efter en nøjere argumentation for fordelene og ulemperne ved kontraktspligt foreslår udvalget, at det overlades til parterne selv **at bestemme**, hvorvidt en indgået aftale skal udgøre et led i et uddannelsesforløb under den erhvervsfaglige grunduddannelse, således at skriftlig kontrakt skal oprettes. Udvalget finder, at der bør fastsættes klare regler for praktik-aftalens indhold og omfang samt aftalens varighed og ophør.

Vedrørende *parternes retligheder og forpligtelser under praktikopholdet* bor der efter udvalgets opfattelse for de erhvervsfaglige grunduddannelser etableres tilsvarende regler som i lærlingeforhold. Man forudsætter, at eleverne aflønnes under praktikopholdene efter regler svarende til lærlingelovens bestemmelser, og at der i øvrigt i de faglige overenskomster mellem arbejdsmarkedets parter fastsættes regler for aflønning af elever. Herefter gennemgås reglerne om ATP, sygdom, andet fravær, graviditet og fødsel, ferie og feriegodtgørelse samt beskyttelsesforanstaltninger, forsikringer m. v. Det er udvalgets opfattelse, at man så vidt muligt bør anvende de for arbejdsmarkedet almindeligt gældende regler også på elever i den erhvervsfaglige grunduddannelse.

Sidst i kapitlet behandles spørgsmålet om *afgørelse af tvistigheder* mellem den uddannelsessøgende og praktikstedet. Udvalget foreslår her det ved forsøgsloven hjemlede tvistighedsnævn opretholdt, og man henstiller, at spørgsmålet om en sammenlægning af lærlingevoldgiftsretterne og tvistighedsnævnet til ét samlet organ tages op til overvejelse.

I kapitel VII (side 72-80) omhandles *finansieringen af uddannelserne*, dvs. drifts- og anlægsudgifterne på de skoler, hvor uddannelsen foregår. I kapitlet gennemgås de forskellige regler for lærlingeuddannelserne, de

erhvervsfaglige forsøgsuddannelser og andre erhvervsmæssige grunduddannelser.

Det anføres i kapitlet, at man kunne overveje en finansiering af skolernes *driftsudgifter* ved skolepenge fra det enkelte praktiksted, ved finansiering gennem fonds eller ved amtskommunal finansiering. Udvalget finder dog ingen af disse finansieringsformer særlig anbefalelsesværdig, og man slutter med at foreslå, at skolernes driftsudgifter alene afholdes af staten.

Med hensyn til *anlægsudgifterne* foreslår udvalget, at de hidtil gældende regler opretholdes.

Til sidst i kapitlet rejses spørgsmålet, om skolerne fortsat skal være *selvejende institutioner* eller eventuelt overgå til at være statsinstitutioner. Udvalget erklærer sig enig i en del af den kritik, der er rejst mod skolernes nuværende ledelsesform, men man finder dog, at der er forhold, der taler til fordel for den eksisterende struktur, eventuelt i forbindelse med en reorganisering af skolernes bestyrelse, således at disse kom til at repræsentere samtlige interesser i forbindelse med de på skolerne værende uddannelser.

I *kapitel VIII* (side 81-83) omtales *de økonomiske forhold for eleverne*. Der gennemgås først den i forsøgsloven hjemlede ordning, hvorefter der betales eleverne en *særlig godtgørelse*. Udvalget finder ikke, at denne ordning, der var begrundet i hensynet til en retfærdig bedømmelse af en række uddannelsesforsøg over en kortere årrække, kan fortsætte under en fremtidig, mere permanent uddannelse. Det er udvalgets opfattelse, at der fremover bør anvendes de støtteformer, der er gældende for alle andre uddannelsessøgende, nemlig ungdomsydelse og

statens uddannelsesstøtte. Dog finder udvalget det hensigtsmæssigt, at praktikvirksomhederne fortsat yder eleverne løn under praktikopholdene, ligesom det efter udvalgets opfattelse kan blive nødvendigt i særlige tilfælde at yde en større støtte for at kunne tiltrække de elever, der ellers ville gå direkte fra skolen over i arbejdslivet uden særlig uddannelse.

I *kapitel IX* (side 84-90) afsluttes med *uddannelsesreformens økonomiske konsekvenser*. Med udgangspunkt i undervisningsministeriets budgetforslag for finansårene 1976-80, der forudsætter en udbygningstakt med en årlig tilgang på 30.000 elever i 1979-80, er foretaget beregning af *driftsomkostningerne*. Udvalget har endvidere beregnet de økonomiske konsekvenser af en forøget tilgang til de erhvervsfaglige grunduddannelser fra 30.000 til henholdsvis 40.000 og 45.000 elever. En sådan udvidelse må forudsætte, at tilgangen til lærlingeuddannelserne og uddannelsen til handelseksamen helt ophører, og at visse andre uddannelser inkorporeres i de erhvervsfaglige grunduddannelser.

I kapitlet anføres endvidere en *sammenligning* mellem både enhedsomkostningerne og de totale uddannelsesomkostninger pr. optaget elev ved forskellige alternative uddannelser (folkeskolens 10. skoleår, gymnasiet, lærlingeuddannelserne og de erhvervsfaglige grunduddannelser.) Omkostningerne inden for erhvervsuddannelserne er ikke ens for de forskellige erhvervsområder, og forskellene er i kapitlet illustreret ved nogle tabeller.

Sidst i kapitlet er anslået de med uddannelsesreformen forbundne *anlægsudgifter* samt det *behov for lærere*, der vil være efter de forskellige alternativer.

Indledning.

Udvalgets nedsættelse, kommissorium m.v.

Indledning.

Udvalget vedrørende forslag til revision af lov nr. 291 af 7. juni 1972 om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser (forsøgsloven) blev efter tiltrædelse af undervisningsministeren nedsat af forsøgsrådet for de erhvervsfaglige grunduddannelser i december 1973.

Udvalget fik til opgave at overveje og afgive indstilling til forsøgsrådet om forslag til revision af forsøgsloven. Indstillingen skulle bl. a. omfatte forslag vedrørende:

- 1) Principperne for de erhvervsfaglige grunduddannelsers opbygning samt mulighederne for uddannelsesmæssig koordinering mellem disse uddannelser og arbejdsmarkedsuddannelserne. Udvalget skulle under overvejelserne være opmærksom på sammenhængen mellem de erhvervsfaglige uddannelser og det øvrige uddannelsessystem.
- 2) Nedsættelse af planlæggende, styrende og koordinerende organer for det erhvervsfaglige uddannelsessystem, herunder disse organers kompetence og sammensætning.
- 3) Finansiering af drifts- og anlægsudgifter samt økonomisk støtte til de uddannelsessøgende i de erhvervsfaglige grunduddannelser samt mulighederne for en tilpasning hertil af de tilsvarende regler for lærlingeuddannelserne.
- 4) Det retlige forhold imellem den uddannelsessøgende, skolen og praktikvirksomheden, herunder behandlingen af tvistigheder, i de erhvervsfaglige grunduddannelser samt mulighederne for en tilpasning hertil af de tilsvarende regler i lærlingeuddannelserne.
- 5) Udbygningen af de erhvervsfaglige grunduddannelser efter 1975-76.

Som formand for udvalget blev udpeget uddannelseskonsulent Carl Jørgensen, der

den 12. marts 1974 blev afløst af daværende forbundssekretær Erik Andersen, der atter den 15. august 1974 blev afløst af formand Robert Christensen. Udvalget fik i øvrigt følgende sammensætning:

Af Dansk Arbejdsgiverforening blev udpeget 3 medlemmer:

Oldermand, skræddermester Holger Voigt-Petersen.

Direktør Sven F. Thomsen, Jern- og Metalindustriens Sammenslutning.

Underdirektør Erik Tøttrup, Dansk Arbejdsgiverforening.

Af Landsorganisationen i Danmark blev udpeget 3 medlemmer:

Forretningsfører Kaj Bentzen, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark.

Sekretær Vilh. Petersen, Specialarbejderne i Danmark.

Konsulent Jørgen Hansen, Landsorganisationen i Danmark.

Af de pædagogiske foreninger blev udpeget 2 medlemmer:

Lektor, cand. jur. Preben Holm, Handelskolelærernes Lærerforening.

Afdelingsleder Georg Wiborg, Dansk Teknisk Lærerforening.

Som repræsentant for de uddannelsessøgende blev udpeget 1 medlem:

Formand Bo Rosschou, Lærlingen og ungdomsarbejdernes Landsorganisation.

Som repræsentant for arbejdslederne blev udpeget 1 medlem:

Formand Olaf Jensen, Foreningen af værkstedsfunktionærer inden for jernindustrien i Danmark.

Af arbejdsministeriet blev udpeget 2 medlemmer:

Kontorchef J. Wandall, arbejdsministeriet.
Sekretariatschef S. Grove, Sekretariatet for arbejdsmarkedsuddannelserne.

Som tilforordnet udvalget har deltaget:

Fuldmægtig Uffe Spanger, sekretær for forsøgsudvalget for jern- og metalområdet.
Handelslærer N. H. Tetzschner, sekretær for forsøgsudvalget for handels- og kontorområdet.

Under lovrevisionsudvalget har der fra juni 1974 været nedsat en arbejdsgruppe bestående af formanden (først forbundssekretær Erik Andersen og senere forstander Robert Christensen), underdirektør Erik Tøttrup, Dansk Arbejdsgiverforening, konsulent Jørgen Hansen, Landsorganisationen i Danmark, sekretariatsleder Peter Grünbaum, fuldmægtig Per Bitz Johansen og fuldmægtig Thomas Grage, alle forsøgsrådets sekretariat. Arbejdsgruppen blev i november 1974 suppleret med ekspeditionssekretær Sten Herfelt, fuldmægtig Bo Fremming og fuldmægtig Tove Witt fra undervisningsministeriets departement. Sidstnævnte tre har sammen med fuldmægtig Per Bitz Johansen virket som en sekretariatsgruppe, medens de egentlige sekretariatsforretninger for lovrevisions-

udvalget er varetaget af fuldmægtig Per Bitz Johansen og fuldmægtig Thomas Grage.

Lovrevisionsudvalget har holdt 17 møder. Desuden har man den 30. april 1975 afholdt en konference med medlemmerne af forsøgsudvalgene. På grundlag af de på denne konference stedfundne drøftelser er der til forsøgsudvalgene stillet en række spørgsmål med henblik på at få belyst forsøgsudvalgenes erfaringer under forsøgsperioden. De indkomne svar er indgået i det materiale, der ligger til grund for betænkningens udarbejdelse.

Arbejdsgruppen har holdt 20 møder.

I skrivelse af 26. august 1975 meddelte undervisningsministeren, at hun fandt det hensigtsmæssigt, at udvalget fik lejlighed til at overvære folketingets førstebehandling af forslaget til folketingsbeslutning om 10.-12. uddannelsesår, og at fristen for lovrevisionsudvalgets afgivelse af betænkningen som følge heraf kunne udsættes, indtil en ny frist blev fastsat.

I slutningen af november 1975 er der tilgået udvalgets formand meddelelse om, at det nu var ministerens ønske, at betænkningen forelå færdig i december 1975 samtidig med fremsættelsen af forslaget om folketingsbeslutning om 10.-12. uddannelsesår.

Af tidsmæssige grunde har det dog ikke været muligt at afgive betænkningen før nu.

København, den 12. januar 1976.

Robert Christensen

Formand.

S. Grove

Preben Holm

Olaf Jensen

Sven F. Thomsen

Erik Tøttrup

Holger Voigt-Petersen

J. Wandall

Georg Wiborg

LO's repræsentanter har besluttet ikke at tiltræde det foreliggende forslag til betænkning, lovforslag og retsbekendtgørelse vedrørende de erhvervsfaglige grunduddannelser.

Man har i den forbindelse lagt vægt på, at den i august 1975 meddelte udsættelse af arbejdet i lovrevisionsudvalget har betydet, at der ikke har været den fornødne tid til en forsvarlig behandling. Man er endvidere

af den opfattelse, at tidspresset har medført, selve betænkningen på en række punkter bærer præg af uklarhed. Dette forhold viser sig specielt, hvad angår de unges økonomiske vilkår, forholdet til de uddannelser, som aktuelt er henlagt under arbejdsministeriet, samt spørgsmålet om de retlige vilkår, der skal sikre, at de unge uddannes på forsvarlig vis.

Da LO's repræsentanter finder, at ikke

mindst de omtalte punkter bør finde en positiv afklaring, inden der tages skridt til en endelig lovgivning, kan man ikke tiltræde

den foreliggende betænkning og anbefaler derfor, at den gældende forsøgslov gennemføres uændret til næste folketingsamling.

København, den 12. januar 1976.

Kaj Bentzen

Jørgen Hansen

Vilh. Petersen

De uddannelsessøgendes repræsentant kan tilslutte sig LO's udtalelse og ønsker at tilføje følgende:

Forsøgsperioden har til fulde bevist, at en velorganiseret tilvejebringelse af praktikpladser vil være af afgørende betydning for efg-uddannelsens fortsatte udvikling. Det har vist sig, at en øget oplysningsvirksomhed ikke er tilstrækkelig til at hindre arbejdsgivernes fortsatte lukning af godkendte lærepladser — en tendens som har betydet en voldsom forøgelse af ungdomsarbejdsløsheden, men som ikke kan begrundes i virksomhedernes faldende omsætning, idet læringlelønner fortsat er en forsvindende lille del af virksomhedernes samlede driftsudgifter.

På baggrund af denne konstatering af arbejdsgivernes særlige rolle i forbindelse med en planmæssig udvikling af efg foreslås det derfor, at folketinget træffer de fornødne foranstaltninger til at sikre, at arbejdsgiverne stiller det fornødne antal lærepladser til rådighed.

Samtidig anbefales det, at der etableres en registrerings- og fordelingscentral for den til rådighed stående praktikpladskapacitet.

Det har været en afgørende svaghed i forsøgsperioden, at eleverne efter afslutningen af basisåret ikke har haft garanti for, at uddannelsen kunne fortsætte og afsluttes. Det foreslås derfor, at *alle* elever garanteres muligheden for uddannelse i 2. del. Dette tilbud gives på grundlag af en effektiv erhvervs- og uddannelsesvejledning i 1. del samt i folkeskolens afgangsklasser, der i videst muligt omfang skal sikre, at eleverne ikke uddannes til fag, hvor organisationerne er enige om at begrænse tilgangen af ny arbejdskraft.

Som en naturlig følge af forslaget om en central organisering af praktikpladsforhol-

dene foreslås det, at det direkte kontraktforhold mellem elev og virksomhed erstattes af, at *skolerne* indgår praktikaftaler med virksomhederne.

Med de tekniske skolers og handelsskolerens overgang til total offentlig finansiering finder jeg det hensigtsmæssigt, at der foretages en nyorganisering af skolernes ledelse. I kraft af, at skolerne er selvejende institutioner, har arbejdsgiverne fastholdt en faktisk monopolstilling i ledelserne som et levn fra den tid, da arbejdsgiverne finansierede en del af skolernes drift. Denne fortidige ledelsesform er ikke i overensstemmelse med de principper om paritetisk sammensatte styringsorganer, der i øvrigt er kendetegnende for de faglige uddannelser.

Det foreslås derfor, at skolerne omdannes fra at være selvejende institutioner til statsinstitutioner, og at der i denne forbindelse fastlægges en styrelseslov for skolerne, der sikrer demokratisk repræsentation i de styrende organer fra arbejdsgiverne, fagbevægelsen - herunder lærlingeorganisationerne - elevråd, lærerråd samt administrativt personale.

Den statsfinansierede godtgørelse til eleverne under disses skoleophold har vist sig at være en afgørende forudsætning for, at den sociale skæve rekruttering, som den kendes fra gymnasiet, ikke i nævneværdig grad er blevet overført til efg.

En fastholdelse af uddannelsesgodtgørelse under skoleophold er derfor en nødvendighed, hvis en begyndende nedbrydning af den sociale sortering i uddannelsernes gymnasiale trin skal fortsætte.

Det foreslås derfor, at uddannelsesgodtgørelsen fastholdes efter de hidtil gældende principper.

København, den 12. januar 1976.

Bo Rosschou.

Kapitel I.

Lovens område.

1. Baggrund. Udvikling i det offentlige uddannelsessystem.

Udviklingen i det offentlige uddannelsessystem i de senere år har været præget af store forandringer.

1.1. I folkeskolen er der således de sidste ca. 15 år sket mange omlægninger og fornyelser, hvoraf kort skal omtales 2 tendenser. For det første har en stadig større del af eleverne forladt skolen på et senere trin end efter det 7. skoleår, og det må betragtes som en naturlig konsekvens af denne udvikling, at undervisningspligtens varighed er blevet udvidet til 8 år fra 1972-73 og 9 år fra 1973-74. For det andet er den tidligere almindelige deling af eleverne i en almen linie og en boglig linie blevet udskudt fra efter 5. klasse til efter 7. klasse. Ved lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen er liniedelingen helt faldet bort. Samtidig er 9. klasse- og 10. klasseprøverne samt realeksamen blevet afløst af folkeskolens afgangsprøver efter 9. og 10. klasse og af folkeskolens udvidede afgangsprøver efter 10. klasse. Prøverne er enkeltfagsprøver og indstilling til dem er frivillig.

1.2. Inden for 10.-12. uddannelsesår, der omfatter de alment-gymnasiale uddannelser og de grundlæggende erhvervsuddannelser, har udviklingen ligeledes været præget af en kraftig udbygning.

1.2.1. For så vidt angår de *alment-gymnasiale uddannelser* er antallet af gymnasier fra 1960-73 steget fra 80 til 110. Denne udbygning har medført en større geografisk spredning af gymnasierne, således at gymnasieuddannelsen i dag må siges at udgøre et reelt uddannelsestilbud til langt den over-

vejende del af de unge. I samme tidsrum er tilgangen til gymnasierne steget fra 7.100 til 15.000.

Ved en lov af 1966 blev der endvidere fra 1967 skabt mulighed for oprettelse af kurser til højere forberedelseksamen (HF). I 1973 fandtes der 86 HF-kurser, der fik en tilgang på mere end 6.000 studerende. HF-uddannelsen, der tages dels som enkeltfag ved forberedelseskurserne dels som heltidsuddannelse ved HF-kurserne, adskiller sig navnlig fra gymnasieuddannelsen ved, at den enkelte elev i betydeligt omfang selv sammensætter sin fagkombination af til dels niveaudelte fag.

1.2.2. For så vidt angår *erhvervsuddannelserne* betød vedtagelsen af den nuværende lærlingelov af 1956 i sig selv omfattende omlægninger af lærlingeuddannelserne, og der er siden da atter sket væsentlige ændringer. Inden for håndværks- og industrifagene starter den overvejende del af lærlinge i dag på en forskole af i gennemsnit ca. 12 ugers varighed. Undervisningen, der siden 1964 udelukkende foregår på dagskole, finder nu sted i fagklasser (tømrerklasser, smedeklasser etc.) opdelt i uddannelsesstrin og består i betydeligt omfang af praktik i værkstedslokaler. Gennemførelsen af den fag- og trindelte undervisning har af hensyn til elevgrundlagets størrelse gjort det nødvendigt at samle undervisningen på færre skoler. I konsekvens heraf er der i løbet af 1960'erne fundet en stærk centralisering af undervisningen sted, således at der i dag findes ca. 50 tekniske skoler med lærlingeundervisning mod ca. 250 i 1960.

I de første ca. 10 år efter 1956-lovens ikrafttræden var der en stigende tilgang af unge til lærlingeuddannelserne, men siden

raidten af 1960'erne er tilgangen imidlertid faldet ud over, hvad mindskelsen af de relevante fødselsårangange skulle betyde.

Inden for det tekniske uddannelsesområde er der i løbet af 1960'erne etableret en række såkaldte teknikeruddannelser, der særligt sigter mod beskæftigelse i industrien. En del af disse uddannelser - de såkaldte seniortechnikeruddannelser (f.eks. elektroniktekniker, byggetekniker, maskintekniker) - bygger på en forudgående faglig uddannelse, mens juniortechnikeruddannelserne kan påbegyndes i umiddelbar forlængelse af folkeskolens 9. og 10. klasse/3. real og rent uddannelsesmæssigt således er placeret parallelt med lærlingeuddannelserne og de erhvervsfaglige uddannelser. Tilgangen til disse uddannelser har dog ikke kunnet modsvare nedgangen i lærlingetallet.

Inden for handels- og kontorfagene er aftenskoleundervisningen ligeledes blevet afløst af dagundervisning. Også her er undervisningen blevet centraliseret på færre skoler. I 1960 var der 170 handelsskoler, mens der i dag findes 59. Lærlingeuddannelsen, der afsluttes med handelsmedhjælpereksamen (hmx) er i stigende grad blevet afløst af kursus til handelseksamen (hx), der er en 1-årig dagskoleuddannelse. I 1975 påbegyndte således ca. 12.000 elever kursus til handelseksamen mod knapt 1.500 i 1965. Taget under et har tilgangen til grunduddannelserne inden for handels- og kontorområdet stort set været konstant i samme periode.

1.3. Den stigende søgning til gymnasier og HF-kurser har som ventet medført et stærkt pres på de *videregående uddannelser* og i konsekvens heraf har også disse uddannelser måttet udbygges.

1.4. Den overfor skitserede udvikling i uddannelsessystemet har medført, at et betydeligt større antal unge har gennemgået en længerevarende uddannelse end for blot 10 år siden. Sociologiske undersøgelser synes imidlertid at vise, at den del af en fødselsårangang (18-19 årige), der hverken får en studierettelse eller en erhvervsrettet grunduddannelse efter folkeskolen, stort set har været konstant fra 1965 til 1973, nemlig på ca. 30 pct.¹⁾ Selv om en del af disse unge for-

mentlig på et senere tidspunkt vil gennemføre en formaliseret erhvervsmæssig grunduddannelse af kortere eller længere varighed, må resultatet af den oven for skitserede udvikling have været en forskydning fra erhvervsuddannelserne til de boglige uddannelser.

Det var bl. a. som følge af denne udvikling, at arbejdet med en revision af lærlingeuddannelserne påbegyndtes. Grundlaget for arbejdet var en kritisk vurdering af lærlingeuddannelserne, der kort kan gøres op i følgende punkter:

- Lærlingeuddannelsernes nuværende struktur medfører, at de unge for tidligt og ofte uden at have en realistisk baggrund skal vælge en faglig uddannelse, idet erhvervsvalget træffes allerede ved indgåelsen af læreforholdet. Bl. a. som en konsekvens heraf hæves ca. 30 pct. af læreforholdene.
- De unge sættes allerede fra begyndelsen i snævre uddannelses- og erhvervsmæssige rammer, med meget begrænsede muligheder for uddannelsesskift og videreuddannelse.
- Der er i nogen grad tale om en skæv geografisk rekruttering til lærlingeuddannelserne som følge af, at de lokale arbejdsmarkedsforhold bestemmer arten og omfanget af udbudet af lærepladser.
- Koordineringen af oplæringen på skole og i virksomhederne er utilstrækkelig.
- Visse af de arbejdsfunktioner, lærlingeuddannelserne sigter mod, vil ofte kunne udføres af folk med en mindre omfattende uddannelse.
- Der lægges for lidt vægt på den almenkompetencegivende og almindeliggende undervisning.

Udvalget mener, at den rejste kritik fortsat har gyldighed, og at de nævnte forhold har medvirket til den mindskede tilgang til lærlingeuddannelserne, en nedgang der har været større end tilgangen til de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser.

De erhvervsfaglige forsøgsuddannelser har på den anden side i de få år, de har eksisteret, opnået en større søgning, end der kapa-

¹⁾ Erik Jørgen Hansen: *De 14-20 åriges uddannelsessituation 1965* Bind I. *Social og geografisk rekruttering*. Socialforskningsinstituttets publikation nr. 31 1968.

Bente Ørum: *Fra skole til erhverv*. Socialforskningsinstituttets meddelelser nr. 7 1974.

citetsmæssig var dækning for. Det har ikke i det korte åremål siden forsøgslovens ikrafttræden været muligt at udmønte endelige erfaringsresultater fra forsøgsuddannelserne, men uanset dette er det udvalgets opfattelse, at der ved de erhvervsfaglige grunduddannelser er skabt et uddannelsessystem, som man fremover må bygge videre på. Udvalget vil i denne betænkning redegøre nærmere for baggrunden for udvalgets opfattelse.

Da det for den samfundsmæssige erhvervsfordeling må skønnes uheldigt, at tendensen mod en fortsat stigning af uddannelsen på det boglige område fortsætter på bekostning af erhvervsuddannelserne, og da det må være af stor betydning i uddannelsessystemet at få inddraget så stor en del som muligt af de unge, der fra folkeskolen går direkte ud i erhvervslivet uden yderligere uddannelse, må det være naturligt at sigte på en udbygning og forbedring af de eksisterende erhvervsuddannelser.

Til bedømmelse af, hvorledes en sådan udbygning kan ske, skal nedenfor først redegøres for den udvikling der i de senere år har fundet sted inden for erhvervsuddannelserne, og dernæst skal man fremkomme med nogle overvejelser om en fortsat udbygning af uddannelserne, således at disse dels kan optage en større del af de uddannelsessøgende, dels spænde over et større spektrum af uddannelsesretninger.

2. Læringleuddannelserne og de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser.

2.1. Det var bl. a. på baggrund af den oven for skitserede udvikling, at undervisningsministeren i 1970 efter indstilling fra udvalget vedrørende de faglige grunduddannelser nedsatte udvalget til revision af lovgivningen vedrørende læringleuddannelsen. Udvalgets arbejdsområde skulle i første række omfatte de retlige og økonomiske spørgsmål, der var reguleret i lov om læringleforhold samt de gældende love om godkendelse af og tilskud til handelsskoler og tekniske skoler. Endvidere skulle udvalgets forslag til nyordning af de retlige og økonomiske forhold tilpasses de fremtidige faglige grunduddannelser, ligesom der skulle tilstræbes en harmonisering med de økonomiske forhold, der i øvrigt var gældende for samme alderstrin inden for andre dele af uddannelsessystemet.

Som oven for anført var der allerede med hjemmel i lærlingeloven af 1956 sket betydelige omlægnings- og udvidelser af lærlingenenes skoleuddannelse, hvilket samtidig havde banet vej for en afkortning af praktiktiden, så den samlede uddannelsestid var nedbragt fra ca. 4 år til 2-3 ½ år. Med hjemmel i lærlingelovens § 31 var der desuden allerede i 1969 iværksat uddannelsesforsøg inden for jern- og metalområdet. I og for sig gav lærlingeloven således hjemmel til forsøgsvirksomhed, men udvalget foreslog til trods herfor, at forsøgene blev hjemlet i en særskilt lov, idet man mente, at det herved i højere grad ville blive muligt at tilpasse de faglige grunduddannelser til det øvrige uddannelsessystem. Man kan således sige, at de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser skulle bygge bro mellem læringleuddannelserne og det øvrige uddannelsessystem.

I det betænkningsarbejde, der lå til grund for lov nr. 291 af 7. juni 1972 om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser forudsattes det, at de erhvervsfaglige grunduddannelser blev udbygget sideløbende med læringleuddannelserne, indtil disse endeligt var afviklet i begyndelsen af 1980'erne.

2.2. Samtidig med etableringen af forsøgsuddannelserne blev der navnlig inden for nogle store fag (maskinarbejder, -smed), iværksat såkaldte ajourførte læringleuddannelser. Det var hensigten med disse uddannelser at tilnærme læringleuddannelserne til de erhvervsfaglige grunduddannelser, hvad angår det snævert faglige indhold, for på den måde at forberede og lette den endelige overgang. Det skete bl. a. ved, at uddannelserne for så vidt angik udstyr og inventar indrettedes efter de erhvervsfaglige grunduddannelser. For at opnå en hensigtsmæssig udnyttelse af skolernes kapacitet og for at skabe en rimelig balance mellem udbudet og efterspørgslen på praktikpladserne er nogle af de små fag, f. eks. optikerfaget m. fl., desuden blevet nedlagt som lærefag i lærlingelovens forstand. Tilgang til disse fag kommer nu alene fra de erhvervsfaglige grunduddannelser.

2.3. I *bilag 1* findes en oversigt over de hidtil etablerede uddannelsesretninger inden for de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser. Det fremgår heraf, at der inden for jern- og

metalområdet, de grafiske fag og servicefagene på nuværende tidspunkt kun er etableret uddannelsesretninger, der svarer til lærlingeuddannelser. Dog er der etableret trindelte uddannelser inden for nogle områder. Inden for servicefagene planlægges dog for tiden uddannelsesretninger, der bl.a. baseres på specialarbejderuddannelsen (beklædningsfagene). Inden for bygge- og anlægsområdet og levnedsmiddelområdet findes der uddannelsesretninger, der er baseret på specialarbejderuddannelser. Af uddannelser fra et andet område end lærlingeuddannelser og specialarbejderuddannelser findes der kun mejeristuddannelsen inden for levnedsmiddelområdet og landbrugs- og skovbrugsuddannelserne inden for jordbrugsområdet. Endelig er der inden for levnedsmiddelområdet startet helt nye uddannelser til kantine-medhjælper, køkkenassistent og køkken-medhjælper, medens der inden for handels- og kontorområdet er etableret nye uddannelser til edb-assistent og dekoratør.

Sammenfattende må det konstateres, at langt de fleste af de hidtil etablerede uddannelsesretninger har deres udgangspunkt i lærlingeuddannelserne.

2.4. Spørgsmålet rejser sig imidlertid, om det vil være hensigtsmæssigt at inddrage lærlingeloven i den revision af forsøgsloven, der ifølge lovens § 17, stk. 2, skal fremsættes i folketinget i folketingsåret 1975-76.

Det er her udvalgets opfattelse, at det er uholdbart fortsat at operere med parallelle uddannelsessystemer med forskellig styring og forskellige økonomiske og retlige vilkår, og man skal derfor anbefale den hurtigst mulige overgang til efg. For at sikre en afbalanceret afvikling af lærlingeuddannelserne og udvikling af de erhvervsfaglige grunduddannelser er det nødvendigt, at der etableres en fælles styring ikke blot af uddannelsernes indhold, men også af de samlede ressourcer, bl. a. ved fælles finanslovbevilgninger.

Udvalget finder det endvidere mindre hensigtsmæssigt, hvis der i en længere årrække vil være unge, der for at kunne opnå en bestemt faglig uddannelse, ville være nødsaget til at gå ind i en lærlingeuddannelse, der på grund af udbygningen af de erhvervsfaglige grunduddannelser må betragtes som under afvikling. Hertil kommer, at det må påreg-

nes, at forskellige økonomiske vilkår mellem parallelle uddannelser hos såvel uddannelsessøgende som erhvervene vil medføre en usikkerhed, som kan give sig udslag i tilbageholdenhed med hensyn til såvel udbud som efterspørgsel efter lærepladser. Resultatet vil igen blive generelt forringede uddannelsesmuligheder og mindre tilgang af faglært arbejdskraft til erhvervene. Endelig må det ikke glemmes, at lærlingeuddannelserne og efg-uddannelserne i det væsentlige konkurrerer om de samme praktikpladser, og at en fælles styring derfor vil være nødvendig for at sikre en rimelig afbalancering af det samlede udbud og efterspørgsel efter praktikpladserne.

Det er ud fra disse overvejelser, at udvalget foreslår, at forsøgsloven afløses af en lov om de erhvervsfaglige grunduddannelser, hvori der sikres fælles styring og planlægning for såvel de erhvervsfaglige grunduddannelser som lærlingeuddannelserne.

3. Erhvervsuddannelsernes placering i det samlede uddannelsessystem.

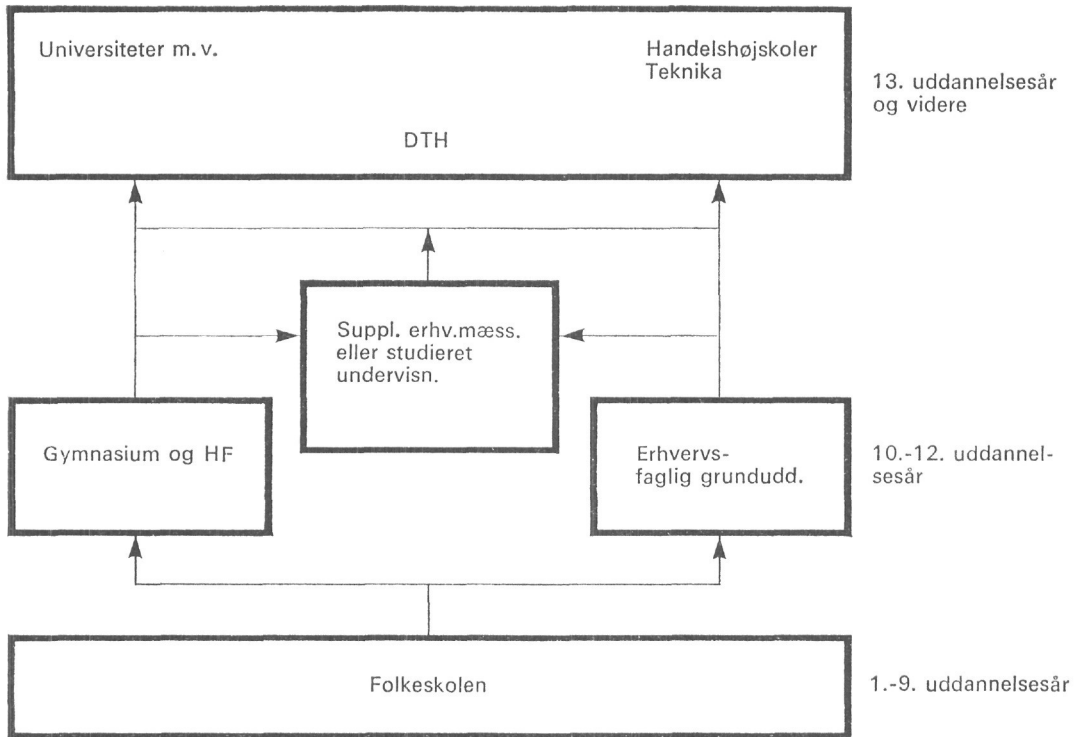
Som det fremgår af betænkning nr. 612 om erhvervsfaglige grunduddannelser forestillede udvalget til revision af lovgivningen vedrørende lærlingeuddannelserne sig, at de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser blev indplaceret i det samlede uddannelsessystem i 10.-12. uddannelsesår, altså som en ungdomsuddannelse parallelt med de alment gymnasiale uddannelser. Man tog herved sit udgangspunkt i folketingsbeslutningen af 30. maj 1969, hvori det blev fastsat, at folkeskolen skulle være obligatorisk til og med det 9. skoleår, og at der fra 1975 skulle være tilbud om et frivilligt 10. skoleår i gymnasiet, i folkeskolen eller i en bred grundlæggende erhvervsuddannelse.

3.1. I den forløbne forsøgsperiode har planlægningen bygget på dette udgangspunkt, og erfaringerne med hensyn til elevernes alder og forudsætninger har efter udvalgets overbevisning overvejende været positive. Udvalget må derfor anbefale, at de erhvervsfaglige grunduddannelser fortsat placeres i forlængelse af en 9-årig almen grundskole parallelt med det almene gymnasium, således at de uddannelsessøgende i løbet af et 12-årigt uddannelsesforløb opnår en er-

hvervskompetence og/eller fortsat uddannelseskompetence.

I nedenstående diagram er vist, hvor de

erhvervsfaglige grunduddannelser tænkes indplaceret, nemlig som en del af ungdomsuddannelserne parallelt med gymnasium/HF.

3.2. Udvalget finder det hensigtsmæssigt, at der ved revision af loven om de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser søges tilrettelagt et uddannelsessystem, der kan omfatte en så stor gruppe som muligt af de eksisterende erhvervsuddannelser. Et fælles uddannelsessystem, der principielt omfatter alle grundlæggende erhvervsuddannelser og overbygningsuddannelser, vil frembyde en række fordele.

For det første vil det blive muligt at samordne uddannelserne i et forenklet system. Uddannelser, der i dag er placeret i forskellige sektorer, og som har fælles elementer, vil i en hvis udstrækning kunne integreres undervisningsmæssigt, ligesom der i et fælles erhvervsuddannelsessystem vil kunne gives undervisning i almene fag efter principielt fælles planer. Udover at lette valget af uddannelse betyder det for den enkelte elev, at han eller hun vil kunne få en bre-

dere uddannelse og hermed en bredere kompetence. Erhvervs- og uddannelsesskift vil herved blive lettet.

For det andet vil en fælles overordnet styring gøre det muligt at anvende samfundets samlede uddannelsesressourcer mere hensigtsmæssigt, end det sker i dag, såvel set fra et samfundskonomisk som en uddannelsespolitisk synsvinkel.

Udvalget lægger derfor vægt på, at der ved den kommende erhvervsuddannelseslov bliver skabt mulighed for en effektiv overordnet styring, men lægger på den anden side ligeledes stor vægt på, at loven udformes så fleksibelt, at den vil kunne rumme meget forskellige og mangeartede uddannelser.

Man kan således anbefale, at en lov om erhvervsfaglige grunduddannelser ikke begrænses til alene at dække områder, der tidligere har været dækket enten af traditio-

nelle lærlingeuddannelser eller erhvervsfaglige forsøgsuddannelser, idet man finder, at en sådan betragtning vil være ude af trit med de seneste års tilbøjelighed til at anskue uddannelsesmæssige problemstillinger i en bredere sammenhæng. Under lovens område bør derfor kunne inddrages dels andre erhvervsmæssige grunduddannelser, der ressortmæssigt henhører under undervisningsministeriet, dels en række øvrige uddannelser, der kan placeres inden for eller i tilknytning til 10.-12. uddannelsesår.

Udvalget finder også, at overbygningsuddannelser - i det omfang der finder en nær ressourcemæssig og indholdsmæssig sammenhæng med grunduddannelserne - bør planlægges og styres sammen med grunduddannelserne.

I første række vil det være naturligt at inddrage uddannelser som:

- juniorteknikeruddannelserne
- værkstedsskoler for aspiranter til teknikum
- kursus til handelseksamen
- kursus til højere handelseksamen
- handelsskolernes kursus til fagprøver og højere fagprøver og specialkurser
- seniorteknikeruddannelserne
- landbrugsuddannelserne
- huslige uddannelser og
- socialpædagogiske uddannelser.

Til opfyldelse af det nævnte hovedsigte kan det ikke betragtes som afgørende, om den uddannelse, der agtes inddraget under de erhvervsfaglige grunduddannelser, er placeret under undervisningsministeriet eller

under andre ministerier, f. eks. etatsuddannelser, grundlæggende uddannelser for social- og sundhedssektoren samt søfartsuddannelserne.

Det er endvidere en forudsætning, at voksenuddannelserne - specielt de der findes i arbejdsministeriets ressort - koordineres med ungdomsuddannelserne, så man kan realisere det, der betegnes som det livslange uddannelsesforløb, på en sådan måde, at der etableres en effektiv service over for dem, der sigter mod eller er i erhvervsmæssig beskæftigelse.

Til illustration af, hvor spredt uddannelsessystemet for tiden er opbygget, er som *bilag 2* til betænkningen optaget en oversigt over uddannelser uden for undervisningsministeriet.

3.3. Det siger sig selv, at unge der vil søge dette meget brede udbud af uddannelser, vil have forskellige forventninger og forudsætninger, ligesom der vil være elever med psykisk og/eller fysisk handicap.

Som helhed vil de uddannelsessøgende udgøre en langt bredere sammensat gruppe end f. eks. den gruppe, der søger en uddannelse i gymnasiet.

Udvalget finder det derfor væsentligt, at man er opmærksom på dette forhold, idet netop hensyntagen til persongruppens relativt store variationsbredde vil være en nødvendig forudsætning for at kunne forstå og vurdere baggrunden og indholdet af flere af de konkrete forslag, der fremsættes i de følgende kapitler.

Kapitel II.

Overordnede principper for den erhvervsfaglige grunduddannelse.

1. Indledende betragtninger.

1.1 I de senere års uddannelsespolitiske debat er det med stigende vægt blevet fremført, at det moderne samfunds opbygning og vilkår nødvendiggør, at uddannelsessystemet indrettes efter tanker om »livslang uddannelse«, hvorved forstås, at det enkelte menneske i fortsættelse af sin grundlæggende uddannelse i princippet må påregne periodisk at skulle være under uddannelse gennem den erhvervsaktive del af livet. Et sådant uddannelsesmønster er en næsten nødvendig konsekvens af, at samfundet ikke længere er så statisk, at den grundlæggende uddannelse i sig selv vil række for hele livet.

Fremtidens samfund vil formentlig i stadig højere grad blive præget af hastige teknologiske forandringer, strukturelle forskydninger i samfundets opbygning, ændring af værdinormerne etc., og for den enkelte vil dette indebære, at han i voksende grad må være indstillet på omskiftelser, herunder også arbejdsmæssige forandringer. Systematisk efteruddannelse og forskellige former for omskoling må derfor påregnes at få stadig større betydning. Den enkelte får herigennem for sit eget vedkommende større mulighed for at tilrettelægge sin løbebane under hensyn til evner og interesser ved at benytte sig af de uddannelsesmæssige tilbud, der stilles til rådighed, samtidig med at virksomhederne vil kunne tilrettelægge uddannelsesprogrammer, hvori der indgår både eksterne og interne uddannelsesaktiviteter.

Udviklingen af et system som her skitseret indebærer, at de voksne uddannelsessøgende vil deltage i større omfang end tidligere, og dette vil gøre det nødvendigt, at en række

uddannelsesproblemer må tages op til fordomsfri vurdering. I den forbindelse kan man pege på, at man inden for de voksenuddannelser, der henhører under arbejdsministeriet, gennem længere tid har arbejdet med disse spørgsmål.

1.2. Denne udvikling indebærer, at den erhvervsfaglige grunduddannelse må tilrettelægges således, at uddannelsen ikke alene som tidligere giver den enkelte en nærmere bestemt faglig viden og sådanne færdigheder, at han kan varetage bestemte arbejdsmæssige funktioner, men at den tillige må skabe baggrund for, at han kan følge og forstå samfundsudviklingen og deltage i de forandringer, som udviklingen medfører for hans beskæftigelsesmæssige situation. Generelt må det antages, at jo bredere den enkeltes viden er om samfundet og dets forskellige erhverv, dets funktioner og mekanismer samt den enkeltes muligheder og vilkår inden for dette komplicerede spil, jo lettere vil den pågældende kunne tage stilling til de nye udfordringer, han bliver stillet overfor, og kan engagere sig i problemer uden for hans traditionelle interesse.

Det var bl. a. på grundlag af sådanne overvejelser, at man ved opbygningen af de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser bestemte, at uddannelserne nok skulle sigte mod at give de uddannelsessøgende en erhvervskompetence, men at uddannelserne tillige skulle tilrettelægges således, at de enkelte uddannelsesforsøg normalt skulle omfatte et større erhvervsområde, samt at der i uddannelserne skulle indgå undervisning i alment orienterende fag, som navnlig sigtede mod at

give de uddannelsessøgende forståelse af erhvervs- og samfundslivet. Ved en revision af forsøgsloven finder man det væsentligt, at uddannelserne fortsat tilrettelægges ud fra disse hovedsynspunkter.

I den forbindelse kan der være grund til at henvise til de synspunkter, der er anført i kapitel I vedrørende en kommende lovs område.

I de følgende afsnit i dette kapitel skal man behandle en række principielle spørgsmål i forbindelse med uddannelsernes strukturelle opbygning og undervisningens indhold. I afsnit 2 omtales den hidtil anvendte uddannelsesmodel, medens principperne bag henholdsvis basisuddannelsen og 2. delsuddannelsen nærmere behandles i afsnit 3 og 4. I tilknytning hertil drøftes principper for adgang til uddannelsen i afsnit 5, medens undervisningens forskellige elementer (retningsfag, obligatoriske fællesfag og valgfrie fag) drøftes i afsnit 6.

2. Uddannelsesmodellen inden for 10.-12. uddannelsesår.

2.1. I § 2, stk. 1, i loven om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser er om de enkelte uddannelsesforsøg anført følgende:

»De enkelte uddannelsesforsøg skal normalt omfatte et større erhvervsområde og tilrettelægges således, at den uddannelsessøgende successivt vælger en uddannelse i overensstemmelse med evner og interesser.«

I overensstemmelse hermed er der etableret uddannelsesforsøg inden for følgende 7 hovederhvervsområder:

Handels- og kontorområdet,
jern- og metalområdet,
bygge- og anlægsområdet,
levnedsmiddelområdet,
de grafiske fags område,
servicefagenes område og
jordbrugsområdet.

Derudover arbejdes der for tiden med planer om etablering af et forsøg inden for landtransportområdet.

2.2. Ved at tilrettelægge det 1. år (basisdelen) af uddannelserne som brede grunduddannelser, der dækker større erhvervsområder, har man imødekommet væsentlige punkter i den kritik, der ved forskellige lejligheder har været rejst mod den traditionelle lærlingeuddannelse. Gennem den bredt

anlagte basisuddannelse opnår man dels en gradvis udskydelse af det endelige erhvervsvalg, dels en forbedring af de uddannelsessøgendes baggrund for at træffe dette valg, hvortil endelig kommer, at tanken om en bred grunduddannelse mere er i harmoni med de ovenfor omtalte overvejelser om et livslangt uddannelsesforløb.

Udvalget finder, at modellen med fælles basisuddannelser inden for større hovederhvervsområder efterfulgt af et gradvist indsnævrende valg af uddannelsesretning indeholder så væsentlige fordele, at dette princip bør videreføres i et kommende uddannelsessystem.

2.3. Det er i sammenhæng hermed udvalgets opfattelse, at den opdeling i hovederhvervsområder, der har fundet sted i forsøgsperioden, som princip må anses for hensigtsmæssig, idet man dog må forudsætte, at nødvendige reguleringer mellem områderne kan finde sted (for eksempel som følge af en uhensigtsmæssig placering af fag o. l.). I kapitel I har man understreget det ønskelige i, at en kommende lov om erhvervsfaglige grunduddannelser får mulighed for at dække et bredere felt end det, der dækkes af de igangværende uddannelsesforsøg, og man har konkret peget på en række uddannelser inden for 10.-12. uddannelsesår, der kunne komme på tale i den forbindelse. Såfremt man beslutter at lade en kommende lov dække disse uddannelser - eller nogle af dem - vil en del kunne indpasses i de etablerede hovederhvervsområder. Hvor dette ikke er muligt, bør man være opmærksom på, at nye hovederhvervsområder må have en sådan størrelse, at den faglige bredde inden for området giver de uddannelsessøgende rimelige muligheder for valg mellem senere specialer, idet man i modsat fald ikke blot begrænser deres valgmuligheder under grunduddannelsen, men tillige mindske deres faglige forudsætninger for senere at kunne skifte over til beslægtede områder. Områderne må ikke gøres alt for brede, idet dette bl. a. kan få negative konsekvenser for elevernes motivation. Ved afgørelsen af spørgsmålet om afgrænsning af hovederhvervsområder må det så vidt muligt tilstræbes, at det erhvervsområde, der sigtes mod, normalt udgør et hele i erhvervsmæssig eller organisatorisk henseende.

I forsøgsperioden er uddannelserne inden for de enkelte hovederhvervsområder blevet opdelt i en 1-årig basisuddannelse og en efterfølgende 2. dels-uddannelse. Man skal anbefale, at denne struktur bibeholdes i et kommende uddannelsessystem og skal i de følgende 2 afsnit nærmere redegøre herfor.

3. Basisuddannelsen.

I § 3, stk. 1, i loven om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser er om basisuddannelsen anført følgende: »Uddannelserne indledes normalt med en 1-årig basisuddannelse, der omfatter en grundlæggende orientering og indføring i erhvervsområdet. Basisuddannelsen foregår på skoler, eventuelt suppleret med virksomhedsophold.«

3.1. I betænkning nr. 612 om erhvervsfaglige grunduddannelser (1971) anføres det, at formålet med den fælles basisuddannelse inden for hovederhvervsområdet er at give de uddannelsessøgende:

- 1) en erhvervs- og uddannelsesvejledning, der vil kunne give en realistisk og virkelighedsnær baggrund for elevernes erhvervs- og uddannelsesvalg under uddannelsesforløbet og i forbindelse hermed en personlig rådgivning,
- 2) en grundlæggende undervisning inden for hovederhvervsområdet, der kan danne baggrund for en fortsat uddannelse,
- 3) en almindelig og almen kompetencegivende undervisning i fortsættelse af undervisningen i folkeskolen.

Efter udvalgets opfattelse bør disse 3 formål videreføres som mål for basisuddannelsen i et kommende uddannelsessystem.

En basisuddannelse inden for hovederhvervsområdet vil være ønskelig af flere grunde. I første række vil en sådan grundlæggende undervisning af faglig karakter være en naturlig baggrund for den orientering, der skal gives om de efterfølgende muligheder for valg af uddannelsesgrene og specialer. Undervisningen, der tilrettelægges på skolen, vil samtidig tilgodese elevernes ønske om egentlig erhvervmæssig undervisning, hvilket må forudsættes at være den mest tungtvejende årsag til deres valg af uddannelsen. Man finder det meget væsentligt, at den almene undervisning i folkeskolen suppleret med fag som samfunds- og virksomhedsorientering videreføres dels i form

af obligatorisk undervisning, dels gennem tilbud om valgfri undervisning.

I forbindelse hermed må man være opmærksom på, at elevklientellets forskelligartede forudsætninger kan indebære, at der må tilrettelægges flere uddannelsesforløb, ligesom det kan være hensigtsmæssigt at anvende forskellige pædagogiske metoder i undervisningen.

En væsentlig baggrund for ønsket om et fælles basisår omfattende et større erhvervsområde er, at et bredt grundlag vil lette de uddannelsessøgendes muligheder for på et senere tidspunkt i tilværelsen at skifte beskæftigelse. Desuden vil afstanden mellem de forskellige medarbejderkategorier mindskes, og også dette vil støtte udviklingen mod større fleksibilitet på arbejdsmarkedet.

På baggrund af ovenstående betragtninger kan man tilslutte sig de omtalte målsætninger for basisuddannelsens indhold og anbefale, at de videreføres i et kommende uddannelsessystem.

3.2. Det er udvalgets opfattelse, at de hidtidige erfaringer synes at vise, at det er muligt at tilgodese alle ovennævnte hensyn inden for rammerne af 1-årige basisuddannelser. Af undervisningstekniske årsager samt hensynet til eventuelle muligheder for en tværgående koordinering mellem de forskellige uddannelser vil det være ønskeligt, at alle basisår har samme længde, og man skal derfor anbefale, at der fortsat opereres med 1-årige basisuddannelser. Der bør dog åbnes mulighed for, at bestemte grupper af uddannelsessøgende (f. eks. særligt svagt motiverede unge, handicappede, voksne o. lign.) som følge af deres specielle forudsætninger får mulighed for at gennemgå særligt tilrettelagte basisuddannelser af en afvigende varighed. (Dette spørgsmål behandles nærmere i afsnit 5).

3.3. De hidtil indhøstede erfaringer har på forholdsvis entydig måde vist, at der er forbundet adskillige praktisk-administrative vanskeligheder med at gennemføre virksomhedsophold i løbet af basisåret, og eleverne vil således under virksomhedsophold ikke have mulighed for at blive beskæftiget med samme fagområder, som de på orienterende måde har fået kendskab til i skoleundervisningen. Disse forhold indebærer, at man

ikke kan tilråde, at der indlægges virksomhedsophold under basisuddannelsen. Man er imidlertid opmærksom på, at virksomhedsophold på et tidligt tidspunkt af uddannelsesforløbet kan være nyttigt for eleverne - f. eks. gennem miljøoplevelsen, betydningen for motivationen og derigennem erhvervsvalget - og man finder derfor, at såfremt der inden for enkelte områder skulle være praktiske muligheder for korte virksomhedsophold under basisuddannelsen, bør velmotiverede ønsker herom ikke afvises.

3.4. Udvalget har overvejet, om man ved tilrettelæggelsen af den faglige undervisning i basisåret bør tilstræbe, at der også åbnes mulighed for, at uddannelsen efter basisårets slutning kan forlades med en nærmere fastsat erhvervskompetence, hvorefter eleverne kan gå ud i arbejdslivet. Ud fra en umiddelbar betragtning kunne det synes at være i overensstemmelse med tankerne om trinvist opbyggede uddannelser, at der allerede efter basisuddannelsen kunne opnås en erhvervskompetence. Rent bortset fra at tilrettelæggelsen af basisuddannelsen imidlertid inden for en række områder vil begrænse de reelle muligheder herfor, er det udvalgets generelle opfattelse, at basisuddannelsen normalt ikke bør opbygges med henblik på afstigningsmuligheder efter denne med en specifik erhvervskompetence.

Da der på den anden side altid må forventes at være elever, der af forskellige årsager er nødsaget til at afbryde uddannelsen efter basisuddannelsen, bør der skabes mulighed for, at de på en lempelig måde kan opnå en specifik kompetence. Man skal her pege på de uddannelses tilbud, der allerede i dag findes inden for specialarbejderuddannelsen, og anbefale, at der opbygges specielle moduler, således at de pågældende elever gennem særligt tilrettelagte kursusforløb får mulighed for at supplere basisuddannelsen med visse faglige discipliner og på denne måde opnå den nævnte specifikke kompetence.

4. 2. dels-uddannelsen.

Om uddannelsen efter basisuddannelsen er følgende anført i § 3, stk. 2 og 3, i loven om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser:

»Stk. 2. Efter basisuddannelsen gennemgår den uddannelsessøgende en uddybende

erhvervsfaglig uddannelse med hovedvægt på den praktiske oplagring inden for et valgt uddannelsesområde. Uddannelsen foregår dels på praktiksteder, dels på skoler, idet samspillet mellem skole og praktiksted kan variere fra et forsøgsområde til et andet efter uddannelsesmæssige hensyn.

Stk. 3. Hvor forholdene taler for det, kan den i stk. 2 nævnte uddannelse overvejende eller helt gennemføres på skole.«

4.1. Som hovedregel har man i løbet af forsøgsperioden opbygget de forskellige 2. dels-uddannelser som vekseluddannelser mellem praktikforhold og skoleundervisning. 1 enkelte tilfælde har man dog etableret 2. dels-uddannelser, som udelukkende består af skoleundervisning. Dette gælder for eksempel uddannelsen til edb-assistent, der er tilrettelagt som en 2-årig overbygning på basisuddannelsen inden for handels- og kontorområdet, og kantinehjælperuddannelsen, der er tilrettelagt som et 6 måneders skolekursus efter basisuddannelsen inden for levnedsmiddelområdet.

I øvrigt er de 2. dels-uddannelser, der er blevet opbygget i løbet af forsøgsperioden, i flere henseender blevet tilrettelagt forskelligt inden for de enkelte hovederhvervsområder.

4.1.1. Inden for *handels- og kontorområdet* har 2. dels-uddannelserne en varighed af 2 år inden for samtlige retninger. Bortset fra uddannelsen til edb-assistent består 2. dels-uddannelserne af praktikophold afbrudt af et antal skoleophold af 2 ugers længde, og den samlede længde af skoleundervisningen i løbet af 2. del varierer fra 4 til 8 uger. Der er ikke etableret afstigningsmuligheder under 2. dels-uddannelsen.

4.1.2. 2. dels-uddannelserne inden for *jern- og metalområdet* er for flere retningers vedkommende opbygget af kompetencegivende trin, og varigheden af de forskellige retninger varierer fra 1 til 3 år. Alle retninger på 2. del består af praktikophold afbrudt af skoleophold fortrinsvis af 10 ugers varighed, og den samlede længde af skoleundervisningen i løbet af 2. del udgør fra 17 til 40 uger. Ved slutningen af et kompetencegivende trin er der indlagt et 2-ugers repetitionskursus.

4.1.3. Inden for *bygge- og anlægsområdet* består alle 2. dels-uddannelser af praktikop-

hold afbrudt af skoleundervisning af varierende varighed. Retningerne på 2. del dækker dels de traditionelle lærefagsområder, hvor 2. dels-uddannelsernes længde ligger på 2½ til 3 år, heraf med 16 til 75 ugers skoleophold, dels områder, hvor der hidtil kun har eksisteret specialarbejderuddannelser, og her varierer længden af 2. dels-retningerne fra ca. ½ til 1 år stort set ligeligt fordelt på praktikophold og skole. Der er etableret en enkelt trindelt uddannelse, idet blikkenslageruddannelsen (2Vi år) efter 2 års forløb giver kompetence som vvs-montør.

2. dels-retningen for mureruddannelsen er tilrettelagt efter en speciel model: I den 2Vi årige uddannelse i 2. del er i alt 75 uger afsat til skoleophold, hvori der indgår 32 uger til elevbyggeri, hvilket finder sted på den måde, at skolen tager et murerarbejde i entrepris for et privat byggefirma. Arbejdet udføres af eleverne og af skolens lærere. Herved undgås produktionsspildet i forbindelse med elevernes byggeri i skolens værksteder, samtidig med at der opnås et mere virkelighedsnært og motiverende undervisningsmiljø.

4.1.4. Inden for *levnedsmiddelområdet* er det mest karakteristiske ved 2. dels-uddannelsen den integrering, der har fundet sted mellem specialarbejderområdet, lærlingeuddannelserne og andre erhvervsmæssige uddannelser. For eksempel bygger retningen for industrislagter, der traditionelt er en lærlingeuddannelse, på en fisk- og fjerkræslagteruddannelse, som i dag er et specialarbejderområde. Denne opbygning, hvor der gradvist kan erhverves en mere sammensat kompetence, findes endvidere inden for områdets husholdningsretninger, hvor i øvrigt uddannelserne til kantinemedhjælper, køkkenassistent samt køkkenmedhjælper alene gives inden for forsøgsuddannelserne. Som følge af afstigningsmulighederne har 2. dels-uddannelserne en varighed fra Vi til 3 år, og bortset fra uddannelsen til kantinemedhjælper er de alle vekseluddannelser, hvor skoleopholdene har en samlet varighed fra 10 til 45 uger.

4.1.5. 2. dels-uddannelserne inden for *de grafiske fags område* er alle vekseluddannelser af 1Vi til 3 års varighed. Skoleundervisningens samlede længde udgår fra 36 til 80 uger. Der er ikke etableret afstigningsmuligheder under 2. del.

4.1.6. Inden for *servicefagernes område* er alle 2. dels-uddannelser bortset fra pottemager, modist og skrædder vekseluddannelser. Varigheden af 2. del varierer fra 1 til 4 år og skoleopholdenes samlede længde fra 20 til 80 uger. Der er i buntmageruddannelsen afstigningsmulighed efter et års forløb.

De hidtidige erfaringer fra forsøgsperioden synes at vise, at vekseluddannelsen mellem praktikophold og skoleundervisning i de fleste tilfælde er en hensigtsmæssig model for 2. dels-uddannelsen, hvilket i øvrigt svarer til erfaringerne fra andre uddannelser med en tilsvarende vekseluddannelsesmodel (f. eks. lærlingeuddannelserne og juniorteknikeruddannelsen). Formålet med den praktiske uddannelse behandles nærmere i kapitel IV, og her skal man blot pege på vigtigheden af, at eleverne gennem praktikophold får lejlighed til at opleve et realistisk erhvervsmiljø. På den anden side er man opmærksom på, at der kan forekomme mindre, stærkt specialiserede områder, hvor det ikke vil være muligt at tilvejebringe egnede praktikpladser. Man finder derfor, at selv om 2. dels-uddannelserne som altovervejende hovedregel bør tilrettelægges som vekseluddannelser, må der - som i dag - være mulighed for i særlige tilfælde at tilrettelægge uddannelsesforløb, der overvejende eller helt gennemføres på skole.

4.2. Udvalget har overvejet, om man skulle anbefale, at 2. dels-uddannelserne i større grad end hidtil blev tilrettelagt efter mere om 2. dels-uddannelserne som altovervejende ensartede retningslinier, for eksempel med hensyn til muligheder for afstigning, fordelingen skole/praktik og placeringen i uddannelsesforløbet af den skolemæssige del af uddannelsen. Selv om man måske kunne finde noget tiltalende i en større grad af ensartethed med hensyn til 2. dels-uddannelsernes struktur og opbygning, finder man det principielt forkert at anbefale, at disse uddannelser tilrettelægges efter en fælles model eller lignende uden en nærmere vurdering af hvert enkelt uddannelsesområdes specielle behov sammenholdt med en række andre mere generelle hensyn (pædagogiske, ressourcemæssige, administrative, o. a.), der må indgå i afgørelsen heraf. Udvalget finder dog, at der i højere grad, end det er sket i forsøgsperioden, bør tilstræbes mulighed for erhvervs-

skift og afstigning med erhvervskompetence. Man skal derfor begrænse sig til at anbefale, at 2. dels-uddannelserne i et kommende uddannelsessystem så vidt muligt søges tilrettelagt efter ensartede retningslinier. Eventuelt kunne man forestille sig, at uddannelsesretningerne inden for samme hovederhvervsområde blev opbygget efter flere forskellige modeller.

Et særligt problem frembyder områder, der er så små, at der ikke kan samles hold af en rimelig størrelse under skoleopholdene. Udvalget anbefaler, at man i disse tilfælde godkender utraditionelle metoder, for eksempel at samle uddannelsessøgende fra flere år på fælles hold, at lade uddannelsen foregå næsten udelukkende på virksomheder efter konkrete aftaler i de enkelte tilfælde eller lignende.

5. Principper for adgangen til uddannelsen.

I dette afsnit skal man anføre en række mere generelle betragtninger om de forskellige grupper af uddannelsessøgende, der kan forventes at ville søge uddannelse inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser.

5.1. Om adgangen til basisuddannelsen er følgende anført i § 1 i loven om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser:

»Undervisningsministeren kan iværksætte forsøgsuddannelser med henblik på at skabe et uddannelsessystem for unge, der efter det 9. skoleår ønsker at opnå en erhvervsfaglig grunduddannelse.«

Denne bestemmelse er baseret på folketingets beslutning af 30. maj 1969 om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser, i henhold til hvilken det bl. a. bestemtes, at der fra 1975 skulle være mulighed for at fortsætte skolegangen efter det 9. skoleår i et 10. skoleår i folkeskolen eller tilsvarende skoleformer eller at påbegynde en bred faglig grunduddannelse.

I overensstemmelse hermed er forsøgsuddannelserne tilrettelagt med henblik på optagelse på grundlag af folkeskolens 9. skoleår. Inden for handels- kontorområdet er omkring 65 pct. af tilgangen til lærlingeuddannelserne imidlertid erfaringsmæssigt blevet rekrutteret på grundlag af 10. skoleår, og i konsekvens heraf er der inden for dette områdes basisår åbnet mulighed for en individuel niveaudeling i flere undervisningsfag.

Noget tilsvarende har ikke fundet sted inden for de øvrige hovederhvervsområder.

Antallet af elever, der gennemgår 10. skoleår (10. klasse og 3. real), har været voksende i de senere år og udgør for tiden omkring 60 pct. af en årgang. En voksende tendens til at gennemgå folkeskolens 10. skoleår må nødvendigvis medføre overvejelser for de efterfølgende uddannelser, især i det omfang disse er tilrettelagt alene på at optage de uddannelsessøgende på grundlag af 9. skoleår. For så vidt angår de erhvervsfaglige grunduddannelser rejser dette spørgsmålet, om der skal tilrettelægges specielle uddannelsesforløb for de elever, der har gennemgået 10. skoleår i folkeskolen, og som kan dokumentere kundskaber og færdigheder, der indgår i basisuddannelsen.

I forbindelse hermed bør det anføres, at Det centrale Uddannelsesråd i en udtalelse i november 1974 til undervisningsministeren har anbefalet, at der åbnes adgang til 2. dels-undervisningen inden for de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser for elever, der har gennemgået 1. g eller 1. HF, idet de pågældende således ikke skal gennemgå basisuddannelsen. Det centrale Uddannelsesråd forudsætter, at de overflyttede elever på et særligt tilrettelagt kursus i starten af 2. del skulle kunne indhente det fagtekniske stof fra basisuddannelsen, som eleverne ikke har gennemgået i løbet af 1. g/1. HF, hvorefter eleverne gennem et noget afkortet praktikophold i løbet af det første år på 2. del skulle kunne indhente de øvrige forsøgslever og derefter undervises sammen med disse og således gennemføre 2. del på normal tid.

5.2. Det er i den forbindelse udvalgets opfattelse, at der principielt bør tilvejebringes en betydelig større grad af samordning mellem sideordnede uddannelser. Inden for 10.—12. uddannelsesår fremtræder de enkelte uddannelser i væsentlig grad som resultater af en historisk betinget separat udviklingsproces, hvor der kun i ringe omfang er blevet anlagt mere helhedsprægede vurderinger af uddannelsesområdet. Som følge heraf er hverken det 10. år i folkeskolen eller 1. g/1. HF tilrettelagt under hensyntagen til mulighederne for rabat i basisåret, og da man ydermere finder, at alle elever bør have de muligheder, der ligger i basisårets grundlæggende indlæring, kan man ikke støtte for-

slaget om, at overflyttede elever skal gå direkte ind på 2. del. Ved en direkte overflytning til 2. del vil de overflyttede elever blive ringere stillet med hensyn til grundlæggende viden om hovederhvervsområdet og mulighederne for at vælge rigtigt end eleverne, der har gennemgået basisåret. Endelig kan meget tale for, at elever, der allerede har erkendt et forkert valg af uddannelse, ikke lades i stikken med en ufuldstændig uddannelse, men tværtimod tilbydes et fuldt uddannelsesforløb.

Dette betyder imidlertid ikke, at de overflyttede elever skal gennemgå undervisning i fællesfag, hvori de allerede har fået undervisning i tilstrækkeligt omfang. Selv om der ikke gives tidsmæssig rabat, bør disse elever tilgodeses på anden måde, for eksempel ved en elevdifferentieret undervisning.

I øvrigt kunne åbningen for direkte overgang til 2. del i efg-uddannelserne fra 10. klasse/1. g/1. HF også medføre, at en større del af de uddannelsessøgende primært søgte de alment gymnasiale uddannelser ud fra den betragtning, at de senere uden tidsstab kunne overgå til de erhvervsmæssige grunduddannelser.

Medens udvalget således finder, at adskillige argumenter taler mod en direkte overgang til 2. del fra 10. år/1. g/1. HF, stiller sig vanskeligere, når det drejer sig om uddannelsessøgende, der efter 2. g/2. HF eller 3. g søger til de erhvervsfaglige grunduddannelser. I lighed med det senere anførte i dette afsnit om voksne elevers adgang til efg-uddannelserne vil man næppe finde det rimeligt, at studenter/HF'ere skal gennemgå den normale basisuddannelse. Disse elever bør have mulighed for at gennemgå særligt tilrettelagte kurser sammen med de voksne elever som et alternativ til den normale basisuddannelse for de yngre elever. Udvalget finder det vanskeligt at tage konkret stilling til, om denne mulighed også bør åbnes for elever, der søger efg-uddannelser på baggrund af 2. g, idet man finder, at der her er tale om grænsetilfælde, hvor en konkret vurdering foretaget af skolen formentlig vil give en retfærdigere afgørelse af, om den pågældende bør gå gennem den normale basisuddannelse eller ej.

For så vidt angår handels- og kontorområdet er der allerede (siden 1917) taget højde for indslusning af studenter og nu senere

også af HF'ere til handels- og kontorområdet, idet elever med disse eksaminer på 1-årigt kursus til højere handelseksamen kan opnå denne uddannelse. Søgningen til denne uddannelse har i de allersidste år været stærkt stigende.

Skulle man i et fremtidigt uddannelsessystem foretage ændringer i det undervisningsmæssige indhold af 10. kl., 1. g eller 1. HF, således at der indgår erhvervsrettet undervisning i et nærmere fastsat omfang, må spørgsmålet om hel eller delvis rabat for basisåret naturligvis tages op til fornyet overvejelse.

5.3. Det er således udvalgets synspunkt, at alle elever inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser som hovedregel bør gennemgå basisåret i en eller anden form. Det vil dog i enkelte undtagelsestilfælde være rimeligt helt at undlade basisuddannelsen, og man skal nærmere nedenfor redegøre for nogle tilfælde, hvor dette kan forekomme.

5.3.1. For det første skal udvalget her pege på problemerne vedrørende den gruppe af elever, der afbryder deres uddannelsesforløb ved afslutningen af folkeskolens 9. skoleår eller tidligere og derved ikke får en uddannelse inden for 10.-12. uddannelsesårs rammer. Ifølge de seneste oplysninger fra socialforskningsinstituttet har man ikke kunnet konstatere noget fald i omfanget af denne elevgruppe, hvis størrelse fortsat anslås til at ligge på omkring 30 pct. af en årgang. En del af disse unge vender på et senere tidspunkt tilbage til uddannelsessystemet og gennemgår en eller flere formaliserede uddannelser (f. eks. kurser inden for specialarbejderuddannelsen, en uddannelse for voksne læringe, kurser på landbrugsskoler, kurser til realeksamen, HF eller studentereksamen), men selv om en del således senere opfanges af uddannelsessystemet, ændrer dette ikke den kendsgerning, at et betydeligt antal unge i en kortere eller længere periode befinder sig uden for uddannelsessystemet uden at besidde en erhvervskompetencegivende uddannelse. Denne gruppe vil selvsagt være sårbar over for erhvervsmæssige omskiftelser, hvilket bl. a. den betydelige ungdomsarbejdsløshed i de senere år har vist. Gennem en dispensation fra 18 års grænsen inden for specialarbejderuddannelsen er der allerede gjort et forsøg på at imø-

dekomme gruppens uddannelsesbehov. På længere sigt finder udvalget, at det imidlertid må være en vigtig uddannelsespolitisk opgave såvel inden for som uden for rammerne af de erhvervsfaglige grunduddannelser at opstille uddannelsesstilbud, der vil kunne tiltrække denne såkaldte »restgruppe«.

Der er flere årsager **til**, at denne gruppe af unge ikke fortsætter uddannelsesforløbet, herunder skoletræthed, en fremmedgørelse over for skolens stofområder, manglende økonomisk mulighed samt forskellige former for handicap. Det kan derfor næppe antages, at en større del af denne gruppe vil kunne motiveres for at gennemføre et fuldt uddannelsesforløb inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser, og det må yderligere påregnes, at den svigtende motivation i særlig grad vil gælde for den skolemæssige basisuddannelse.

Man er af den opfattelse, at skal man opfange elever fra den »restgruppe«, bør der åbnes disse mulighed for at gennemgå dele af en erhvervsfaglig grunduddannelse. Dette vil kunne ske ved, at der tilbydes de pågældende særligt tilrettelagte uddannelsesforløb bestående af kurser svarende til bl.a. de kortere arbejdsmarkedsuddannelser, men også som tidligere nævnt ved en større opsplitning af de traditionelle uddannelser. Man skal anbefale, at dette problem tages op inden for de forskellige hovederhvervsområder med henblik på at opstille alternative uddannelsesforløb, idet det er vigtigt, at der tilbydes denne gruppe uddannelser, der sikrer dem muligheder for at kunne fungere på arbejdspladserne på en for både dem selv og samfundet tilfredsstillende måde. Det vil i øvrigt være hensigtsmæssigt, at der allerede i 8.-9. klasse indlægges mere erhvervsorienteret stof, eventuelt kombineret med en udvidet erhvervspraktik. Resultatet heraf skulle bl. a. være en styrkelse af elevernes motivation i retning af de erhvervsfaglige grunduddannelser.

5.3.2. Som et andet tilfælde, hvor basisuddannelsen eventuelt kan undlades, kan man nævne uddannelse af voksne elever. Selv om de pågældende ikke konkret kan dokumentere at have tilegnet sig en del af basisårets undervisningsstof på anden måde, vil alene deres almindelige beskæftigelsesmæssige baggrund samt pædagogiske hensyn i øvrigt tale for, at de i stedet gennemgår

særligt tilrettelagte kurser som alternativ til den normale basisuddannelse for de yngre uddannelsessøgende. Har de pågældende direkte erhvervs erfaring af en vis varighed inden for det hovederhvervsområde, hvori de søger uddannelse, bør der åbnes mulighed for, at de får direkte adgang til 2. del uden om basisåret.

5.3.3. Forsøgsrådets udvalg vedrørende specialundervisning i de erhvervsfaglige grunduddannelser har som afslutning på sit arbejde til forsøgsrådet indstillet en redegørelse og forslag vedrørende indpasning af handicappede i de erhvervsfaglige grunduddannelser, som i august 1975 tiltrådtes af forsøgsrådet.

Det er udvalgets opfattelse, at der med de principper, de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser bygger på, vil kunne skabes et uddannelsessystem, der bl. a. ved tilbud om modificeret basisår, jfr. ovenfor i punkt 3.2., giver handicappede mulighed for at afprøve egne anlæg, uddannelsesønsker og erhvervsønsker. For at sikre, at handicappede unge på lige fod med de øvrige unge optages i et hovederhvervsområdes basisuddannelse, og for at støtte de handicappedes mulighed for at forlade uddannelsen med en erhvervskompetence, vil iværksættelsen af særlige støtteforanstaltninger være nødvendige. Der skal her henvises til udvalgets redegørelse og forslag.

6. Undervisningens organisatoriske opbygning.

6.1. Undervisningen inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser kan opdeles i tre grupper: Undervisning i obligatoriske fællesfag, i retningsfag og i valgfrie fag. Denne opdeling er tildels også begrundet i de formål, som søges tilgodeset ved selve forsøgsuddannelsen.

6.1.1. *Obligatoriske fællesfag* er fag, der er fælles for alle elever i de erhvervsfaglige grunduddannelser. Med undervisningen i obligatoriske fællesfag vil man tilstræbe, at elevernes individuelle og sociale horisont udvikles, og at deres indsigt i samfundsforhold øges, således at der skabes mulighed for aktiv medleven i samfundet.

Derudover virker undervisningen i de obligatoriske fællesfag som støtte for den faglige undervisning (dvs. undervisningen i retningsfagene). Undervisningen har end-

videre det særlige formål at give eleverne baggrund for valg af uddannelsesretning og valgfrie fag.

6.1.2. *Retnings fagene* er de fag, som skal sikre eleven direkte erhvervs- og eventuelt tillige studiekompetence, og som gennem en række successive valg indsnævres til fagspecialer. Disse fag har det formål at sætte eleven i stand til at varetage de fastsatte faglige funktioner inden for vedkommendes erhvervsområde. Undervisningen skal tillige udvikle eleven som individ og medarbejder og skabe grundlag for efteruddannelse.

6.1.3. *Valgfrie fag* kan vælges såvel blandt de fag, der optræder som obligatoriske fællesfag og retningsfag som blandt andre fag. Formålet med undervisningen skal være at tillade en mere individuel målsætning, som ikke kan tilgodeses gennem de obligatoriske fællesfag og retningsfagene. Fagene kan optræde som støtte- og supplementsfag både i relation til elevens erhvervsønske og ud over dette, bl. a. ved at give eleven mulighed for erhvervelse af kompetence til fortsat uddannelse.

Som eksempler på valgfrie fag kan nævnes supplerende og videregående undervisning i dansk, matematik, fremmede sprog, tekniske og handelsmæssige fag, med tilbud om at aflægge statskontrolleret prøve i enkelte fag, støtteundervisning og specialundervisning.

6.2. Målene for den faglige del af undervisningen fastsættes af de faglige organisationer, således at det sikres, at de uddannede senere vil kunne varetage bestemte funktioner i erhvervslivet. Undervisningen i fællesfagene rejser imidlertid nogle principielle problemer, der skal omtales i det følgende.

I § 2, stk. 2, i loven om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser er om den almene undervisning fastsat følgende:

»I fortsættelse af den almene grundskole skal der i uddannelserne indgå undervisning i almene fag, som navnlig sigter mod at give den uddannelsessøgende forståelse af erhvervs- og samfundslivet.«

Denne understregning af de almene fag i forsøgsuddannelserne må ses i lyset af den debat, der fandt sted i årene forud for forsøgslovens vedtagelse, hvor de traditionelle lærlinguddannelser bl. a. blev kritiseret for deres beskedne indhold af undervisning af

alment indhold. Denne kritik havde nær sammenhæng med det synspunkt, at undervisningen i højere grad burde tilrettelægges under hensyntagen til samfundslivet og aktuelle problemstillinger - et synspunkt der også tog sigte på erhvervsuddannelserne.

Under folketingets behandling af lovforslaget lagde folketingsudvalget megen vægt på, at undervisningen i de almene fag blev tilrettelagt, så undervisningen dels blev en støtte for den uddannelsessøgendes fortsatte udvikling som individ og samfundsborger, dels en støtte for den faglige uddannelse, og endelig en mulighed for at erhverve en almen studiekompetence.

Man udtalte endvidere ønske om, at denne undervisning inden for de forskellige forsøgsområder blev harmoniseret både med hensyn til indhold og timetal.

Forsøgsrådet har udarbejdet fælles time- og læreplaner for fællesfagsundervisningen. Planerne gennemføres i varieret omfang inden for de forskellige tekniske forsøgsområder.

Inden for alle forsøgsområder er der fra forsøgets start blevet gennemført undervisning i almene fag, men indhold og omfang har imidlertid været varierende fra område til område.

Med forsøgsrådets time- og læreplaner for fælles fag i basisåret fra 1974 og den hertil knyttede ordning for valgfrie fag foreligger imidlertid nu et grundlag for en undervisning, der kan opfylde folketingets krav om harmonisering af undervisningen i almene emner både med hensyn til ensartet timetal og indhold. Efter forsøgsrådets beslutning bør knap 40 pct. af undervisningstiden i basisåret anvendes til fællesfagsundervisning (obligatoriske fællesfag og valgfrie fag), og dette opfyldes inden for de fleste tekniske områder. Med hensyn til 2. delsuddannelsens skoleophold afsættes der som minimum noget mindre tid til fællesfagsundervisningen, men her er harmoniseringen ikke gennemført i samme udstrækning som for basisårets vedkommende, de fælles time- og læreplaner er først færdigudarbejdet i september 1975.

Som noget væsentligt i den undervisning, der har fundet sted i forsøgsperioden, må man fremhæve de bestræbelser, der har været udfoldet for at fællesfagsundervisningen kunne ske i tæt tilknytning til undervisnin-

gen i retningsfag og elevernes erfaringer fra praktikpladsopholdene. Der er blevet lagt stor vægt på, at al undervisning af eleverne kan opleveres som en helhed, at undervisningen i fællesfag understøtter undervisningen i retningsfag og integreres så meget som muligt med disse fag, samtidigt med at undervisningen i fællesfag også må have et formål i sig selv. I tilknytning hertil har man søgt at gøre undervisningen i fællesfagene problemorienteret, samtidig med at undervisningen så vidt muligt differentieres efter elevernes individuelle og meget forskellige artede forudsætninger, således at alle elever kan få et udbytte, uden at undervisningen nødvendigvis behøver at baseres på niveauinddeling af eleverne.

Der har i de første år været en del vanskeligheder med overalt at få undervisningen til at fungere på en rimelig kvalificeret måde. Disse problemer har dog 1 betydelig grad haft karakter af begyndervanskeligheder, der bl. a. kan tilskrives det forhold, at der forud for forsøgsperioden især på de tekniske skoler ikke eksisterede nogen videre tradition for undervisning i denne fagkreds. Problemerne synes på nuværende tidspunkt at være løst i betydelig grad, og med forsøgsrådets fælles læreplaner og de dertil knyttede undervisningsvejledninger foreligger der et grundlag for at klare disse problemer i endnu større grad. Til trods for fællesfagernes traditionelle fagrække ligger der nogle store muligheder i at gøre denne undervisning relevant for eleverne, at motivere den i en helt anden grad end det normalt er muligt i folkeskolen og gymnasium, alene i den kendsgerning, at undervisningen foregår på en erhvervsskole med denne skoleforms stærke tilknytning til erhvervslivet, til arbejdspladserne for 2. dels vedkommende i vekselvirkningen mellem praktik- og skoleophold.

7. Erhvervs- og uddannelsesvejledningen, der er hjemlet ved forsøgslovens § 3, stk. 4, blev etableret ved forsøgsundervisningens start og er i forsøgsperioden blevet udbygget i takt med forsøgets gennemførelse og udvidelse.

Erfaringerne med ordningen synes klart at vise behovet for og nødvendigheden af, at man i et uddannelsessystem i almindelighed og i særdeleshed i et system, hvor den en-

kelte elevs trinvis valg af uddannelsesretning underbygges gennem en realistisk orientering om de foreliggende uddannelses- og erhvervsmuligheder, har en rådgivningsfunktion, der kan støtte den uddannelsessøgende i de talrige valgsituationer, der er en af uddannelsessystemets hovedprincipper.

Som en yderligere erfaring fra forsøgsperioden skal nævnes, at et betydeligt antal uddannelsessøgende i forbindelse med uddannelsens gennemførelse møder hindringer i form af mere personligt prægede problemer, til hvilke de også har behov for støtte og vejledning af en studievejleder, der - foruden at være integreret i systemet som lærer — af den unge i denne relation kan opfattes og accepteres som en af uddannelsessystemet fritstående person.

Også integrationen af et stigende antal handicappede elever i de erhvervsfaglige grunduddannelser har medført et stigende behov for vejledning og rådgivning.

Ud over disse opgaver - den egentlige uddannelses- og erhvervsorientering samt rådgivningen om personlige problemer og et udbygget vejledningstilbud til handicappede elever — har studievejlederne i betydeligt omfang været involveret i informationsvirksomheden over for kommende ansøgere og elever, hvilket i praksis vil sige oplysningsarrangementer - såvel på erhvervsskolen som udenfor - over for elever i og fra folkeskolens 9. klasser. Denne og de allerede nævnte opgaver indebærer betydelige samarbejdsopgaver i relation til samfundets øvrige vejledningsfunktioner, både på uddannelsesområdet og inden for den sociale sektor.

Som en mere speciel, men stærkt ressourcekrævende opgave for studievejlederne især i forsøgets seneste faser skal nævnes oplysningsopgaverne over for nuværende og kommende praktikvirksomheder samt det rent konkrete arbejde i forbindelse med fremskaffelse og formidling af praktikpladser til de uddannelsessøgende. Dette arbejde indebærer selsagt betydelige samarbejdsopgaver i relation til arbejdsformidlingen samt erhvervs- og arbejdsmarkedsorganisationerne.

Ved forsøgets start måtte det derfor være en hovedopgave at få givet et antal lærere den for varetagelsen af disse opgaver mest nødvendige uddannelse. Efter forslag fra det af forsøgsrådet nedsatte udvalg vedrørende

erhvervs- og uddannelsesvejledning blev der planlagt en studievejlederuddannelse, omfattende 6 moduler af hver 2 ugers varighed. Dette indebærer, at samtlige forsøgsskoler i dag råder over lærere, som med denne omend begrænsede uddannelse kan påtage sig studievejledningsopgaverne.

Det er udvalgets indstilling, at en fortsat udbygning af studievejledningsfunktionen i takt med uddannelsessystemets videre udvikling er en nødvendig forudsætning for at få

gennemført de intentioner, som findes i såvel forsøgsloven som i denne betæknings forslag. En sådan udbygning kræver efter udvalgets opfattelse dels en forstærket indsats på studievejlederuddannelsens område, dels at der på baggrund af de i forsøgsperioden indhøstede erfaringer tilvejebringes mere faste retningslinier for studievejledningens planlægning, omfang og gennemførelse på de enkelte erhvervsskoler.

Kapitel 111.

Den skolemæssige del af uddannelsen.

1. Uddannelsernes tilrettelæggelse.

Loven om de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser fastsætter i § 3 følgende om uddannelsernes tilrettelæggelse:

»§ 3. Uddannelserne indledes normalt med en 1-årig basisuddannelse, der omfatter en grundlæggende orientering og indføring i erhvervsområdet. Basisuddannelsen foregår på skoler, eventuelt suppleret med virksomhedsophold.

Stk. 2. Efter basisuddannelsen gennemgår den uddannelsessøgende en uddybende erhvervsfaglig uddannelse med hovedvægt på den praktiske oplæring inden for et valgt uddannelsesområde. Uddannelsen foregår dels på praktiksteder, dels på skoler, idet samspillet mellem skoler og praktiksted kan variere fra et forsøgsområde til et andet efter uddannelsesmæssige hensyn.«

1.1. Inden for de 7 hovederhvervsområder har man opbygget uddannelserne, således at de for basisårets vedkommende udelukkende foregår på skole. 2. delen er derimod tilrettelagt som en vekseldannelse med skiftende skole- og praktikophold, dog med enkelte undtagelser, idet for eksempel uddannelsen til edb-assistent inden for handels- og kontorområdet udelukkende foregår på skole.

Basisårets tilrettelæggelse som næsten udelukkende skoleundervisning er en konsekvens af det bærende princip bag etableringen af de erhvervsfaglige grunduddannelser, hvorefter der i basisåret skal gives eleverne en realistisk erhvervs- og uddannelsesvejledning, og en grundlæggende undervisning inden for hovederhvervsområdet, som skal give dem grundlag for deres senere valg af faglige specialer. Ved afslutningen af

basisåret forudsættes valg af uddannelsesretning foretaget.

Med henblik på at kunne opfylde ønsket om en bred faglig orientering indledes basisåret med et fælles kursus. Delingen i uddannelsesområder foretages i 2. halvår. For alle områders vedkommende sker det endelige valg af kompetencegivende specialer dog ved slutningen af basisåret.

Herudover tilsigter man i basisåret at give eleverne en almindelig og almen kompetencegivende undervisning i fortsættelse af undervisningen i folkeskolen. Udvalget mener, at basisåret tilrettelagt på denne måde vil kunne træde i stedet for 10. klasse i folkeskolen.

1.2. Forsøgsrådet har i 1973 vedtaget følgende principper for undervisningen i fællesfagene inden for de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser:

A. Obligatoriske fællesfag.

- 1) Denne undervisning henvender sig til samtlige elever og har det samme formål over for dem alle.
- 2) Undervisningen bør differentieres i relation til den enkeltes forudsætninger. Af hensyn til undervisningens formål bør holdddeling efter niveau undgås i det omfang, dette ikke vanskeliggør, at den enkelte elev opnår fuldt udbytte af undervisningen.

Det bør tilstræbes at gennemføre aktiviteter, der nok er fælles, men samtidigt er fagligt orienteret og baseret på problemløsning m. v. Herved menes, at en del af de problemer, opgaver og eksempler, som skal udgøre arbejdsstoffet, må

hentes fra den øvrige undervisning (retningsfagene), og at undervisningsformen frem for at være meddelende skal lægge vægt på elevernes eget arbejde og engagement i undervisningssituationen.

- 3) Fælles læreplaner skal sikre, at undervisningen får samme kvalitet, men ikke at den ensrettes, (jfr. det ovenfor nævnte om faglig orientering og problemløsning).
- 4) I basisåret må timetallet til obligatoriske fællesfag være relativt større end timetallet til de valgfrie fag, for at man gennem undervisningen i de obligatoriske fag kan styrke grundlaget hos eleven for såvel erhvervsvalg som tilvalg af valgfrie timer.
- 5) Undervisningen i obligatoriske fællesfag må hvile på det samme timetal i alle forsøgsområderne. Hvor der inden for de enkelte forsøgsområder meddeles undervisning i de samme fagområder (f. eks. dansk og fysik), kan undervisningen i de fælles obligatoriske emner tilrettelægges i sammenhæng med den øvrige undervisning i vedkommende retningsfag.

B. Valgfrie fag.

- 1) Der skal i hele uddannelsesforløbet være mulighed for undervisning i valgfrie fag - herunder til at tage statskontrollerede prøver i såvel basisåret som i 2. del.

Timetallet skal være stort nok til, at en elev normalt i løbet af basisåret, har mulighed for at erhverve sig de kundskaber, som er adgangsgivende til en bestemt 2. dels-uddannelse inden for den valgte uddannelsesretning.

Tilbuddet inden for de prøveforberedende fag bør efterhånden omfatte alle fag og alle undervisningsniveauer fra folkeskolens til højere forberedelseksamen og højere handelseksamen m. v. Det skal ligeledes omfatte støtteundervisning i de for elevens uddannelse centrale fag. Realiseringen af disse tilbud bør ske i nært samarbejde med uddannelsesinstitutioner inden for øvrige skoleformer.

I overensstemmelse med disse principper er der udarbejdet timeplaner for læreplaner for de obligatoriske fællesfag og retningslinier for den valgfrie undervisning.

For basisåret omfatter planerne en undervisning af et omfang på i alt 400 timer for-

delt på følgende fag: dansk, samtidsorientering, virksomhedslære, samarbejdslære, fremmedsprog, musiske fag, datalære, fysik/kemi, matematik og idræt med ergonomi og førstehjælp. Herudover skal der tilbydes undervisning i valgfrie timer i et omfang af mindst 160 timer. Disse planer er i et vist omfang blevet anvendt i skoleåret 1974-75 og læreplanerne ligger til grund for undervisningen inden for samtlige tekniske basisuddannelser i skoleåret 1975-76.

For 2. dels-uddannelsen omfatter planerne 4 obligatoriske fællesfagtimer pr. uge i dansk, samtidsorientering, virksomhedslære og samarbejdslære i samtlige 2. dels skoleophold, der har en varighed af over 2 uger. Planen omfatter endvidere et antal timer til valgfrie fag. Som vejledende norm er fastsat 8 timer pr. uge. Der vil dog kunne fraviges fra ovenstående timetal til obligatoriske timetal og valgfrie fag, hvis en uddannelse har et meget stort antal skoleuger i 2. delen.

Da planerne først er blevet færdigbehandlet og godkendt af forsøgsrådet i september 1975 vil de i skoleåret 1975-76 blive anvendt i mere eller mindre tillempet form.

Med disse planer vil man i det væsentligste kunne realisere de intentioner med den almene del af undervisningen, som bl. a. kom til udtryk i folketingets behandling af forslaget til forsøgsloven. Det kan derfor anbefales, at de anførte principper for fællesfagsundervisningen også lægges til grund for denne undervisning i et kommende undervisningssystem.

1.3. Basisåret må af hensyn til de i forsøgslovens § 3 nævnte formål adskille sig fra 2. dels-undervisningen ved at skulle rumme meget fælles stof inden for såvel retningsfag som almene fag.

De almene fag bør dog ikke koncentreres i basisåret. I det uddannelsesmæssige sigte med de erhvervsfaglige grunduddannelser indgår bl. a. en styrkelse af de almene fag med særligt henblik på at give de uddannelsessøgende mulighed for at erhverve sig indsigt i erhvervs- og samfundsforhold. Hertil kommer, at de erhvervsfaglige grunduddannelser er tilrettelagt således, at de skal kunne optage et meget bredt udsnit af unge. Det er derfor af betydning for motivering af alle grupper af elever, at man i uddannelsen

er i stand til at give et pædagogisk tilbud, der er forskellig fra bl. a. folkeskolens. Mange elever er skoletrætte efter 9 års skolegang og trænger til et miljøskifte. De vil derfor mere føle et behov for at komme i gang med en praktisk oplæring, end for en fortsat kun teoretisk oplæring. De teoretiske fag bør derfor så vidt muligt spredes ud over hele uddannelsesforløbet og ikke koncentrerer alene i basisåret. Netop for elever, der har valgt en faglig uddannelse, har man erfaring for, at deres interesse for de teoretiske fag, herunder fællesfag, styrkes ved en kombination af undervisning i praktik og teori. Endelig vil elevernes forståelse for fællesfagenes betydning for det enkelte individ som samfundsborger ofte vokse med alderen.

Det må derfor anbefales, at undervisningen i fællesfagene spredes ud over hele uddannelsesforløbet sideløbende med den faglige specialisering.

2. Undervisningens geografiske placering.

2.1. Som ovenfor i kapitel II anført er de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser baseret på folketingsbeslutningen af 30. maj 1969 om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser. Det bestemtes heri bl. a., at der fra 1975 skulle være mulighed for at fortsætte skolegangen efter det 9. skoleår i et 10. skoleår i folkeskolen eller tilsvarende skoleformer eller at påbegynde en bred faglig grunduddannelse.

Hvis tilbudet om det 10. skoleår skal blive reelt, er det nødvendigt, at de tre alternative muligheder (gymnasium, folkeskole, efg-basisår) er tilgængelige lokalt, idet tilbøjeligheden til at søge en uddannelse formentlig vil være faldende, jo større afstand der er mellem bopæl og skole. På den anden side vil efg-uddannelsen på grund af opdelingen i flere hovederhvervsområder næppe kunne tilbydes med samme lokale spredning som folkeskolen og gymnasiet, såfremt der skal tages et rimeligt hensyn til udnyttelsen af skolernes ressourcer.

Skoleplanlægningen inden for forsøgsuddannelserne har taget udgangspunkt i de enhedsstørrelser (elevantal), der skulle give den optimale udnyttelse af skolernes lokaler, udstyr og lærerkræfter. Enhedsstørrelserne er for tiden følgende: jern og metal: 288, bygge og anlæg: 240, levnedsmidler: 200,

grafiske fag: 100 og servicefagene: 200. Inden for handels- og kontorområdet, hvor grendelingen kun refererer sig til ganske få ugentlige timer, kan en enhed i princippet udgøres af ganske få klasser.

Jo mindre enhederne er, des større spredning af uddannelserne vil der kunne opnås, og det må derfor anbefales, at der sigtes mod fastlæggelse af forskellige enhedsstørrelser, således at de tyndest befolkede egne såvel som de større bysamfund så vidt muligt kan tilgodeses.

Udover hensynet til befolkningsunderlaget og en rimelig ressourceudnyttelse kan rejses spørgsmålet, om der bør tages hensyn til det lokale erhvervslivs sammensætning. Som konsekvens af folketingsbeslutningen bør skolerne som hovedregel placeres på grundlag af befolkningsunderlaget, men da der næppe er tvivl om, at den lokale erhvervs-sammensætning og den lokale uddannelses-tradition vil have en ikke ubetydelig indflydelse på de uddannelsessøgendes erhvervsvalg, må lokalbestemte afvigelser fra hovedsigtet forudses.

2.2. Medens der således ved placeringen af basisuddannelserne må tages meget store hensyn til befolkningsunderlaget, er situationen anderledes ved placering af 2. delskolerne.

På den ene side bevirker delingen i fagspecialer, at undervisningen af hensyn til elevgrundlagets størrelse må placeres på færrer, centrale skoler.

På den anden side vil det faktum, at tilbuddet af praktikpladser nødvendigvis må være afhængig af det lokale erhvervslivs sammensætning, pege i retning af skoleplacering på grundlag af erhvervsunderlaget.

2.3. I den forløbne forsøgsperiode har undervisningen næsten udelukkende været henlagt til teknisk skoler og handelsskoler, hvor lærlingeundervisningen og anden handelsmæssig og teknisk undervisning i forvejen er placeret. Det må påregnes, at dette billede vil fortsætte, men dog således at andre skoleformer vil blive inddraget i det omfang, nye uddannelsesområder indgår i de erhvervsfaglige grunduddannelser.

Allerede i dag finder der efg-uddannelse sted ved specialarbejderskoler og husholdningsskoler, og det må forudses, at også

landbrugsskoler og skovbrugsskoler vil blive inddraget. Også et samarbejde med gymnasier kan tænkes. I det hele taget bør man ikke forlods lægge sig fast på, hvilke skoleformer der bør inddrages, og de enkelte skoleformers tilskudsregler og styrelsesregler bør ikke hindre en rimelig udnyttelse af den samlede undervisningskapacitet.

2.4. Ved den lokale placering af skolerne er det naturligt i første række at tage hensyn til den allerede eksisterende skolekapacitet. I de tilfælde, hvor der skal finde nybyggeri sted, må det anbefales at placere skolerne i tilknytning til andre uddannelsesinstitutioner, således at der dels bliver mulighed for en bedre udnyttelse af fælles faciliteter som kantine, bibliotek, idrætsanlæg m. v., dels bliver mulighed for udveksling af lærere. Det sidste er af betydning for opnåelse af et rimeligt tilbud af tilvalgsfag samt acceptable holdstørrelser. Det må dog understreges, at et samarbejde mellem f. eks. gymnasium og erhvervsskole ikke må føre til en svækkelse af erhvervsskolernes faglige miljø. Der bør i denne forbindelse henses til, at erhvervsskolerne — måske især handelskolerne - ud over undervisning af 16-19 årige har en væsentlig funktion ved videreuddannelse af voksne elever. Herved tænkes bl. a. på fagprøver, højere fagprøver og specialkurser.

3. Præsentationskursus.

Basisuddannelsen indledes med et præsentationskursus (indførings- eller introduktionskursus). Kursernes varighed spænder fra 1 uge til 6 uger.

3.1. Formålet med præsentationskurset er at give eleverne et helt generelt indtryk af den erhvervsfaglige uddannelse samt at indlede den erhvervs- og uddannelsesorientering, som skal danne grundlag for elevernes valg af speciale inden for hovederhvervsområdet.

3.2. En arbejdsgruppe under forsøgsrådet, der fik til opgave at undersøge mulighederne for en koordinering af forsøgsområdernes præsentationskurser, nedsattes i november 1974. Arbejdsgruppen har i en rapport til forsøgsrådet foreslået, at der i basisårets to første uger indlægges undervisningsemner, der sigter mod at gøre eleverne fortrolige med skolen og de forhold, der knytter sig til undervisningen, men gruppen mener ikke, at der skal være et selvstændigt præsentationskursus, der har til formål at præsentere hovederhvervsområdets arbejdsoperationer. Den egentlige skemalagte undervisning indledes principielt på basisårets første dag.

Udvalget kan fuldt ud tilslutte sig dette forslag om præsentationskursets indhold og varighed.

4. Skoleopholdenes varighed.

4.1. Nedenfor gives i skematisk opstilling en oversigt over den skolemæssige del under de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser. Oversigten illustrerer ikke mindst det brogede billede, som skolekurserne på 2. dels-undervisningen udgør.

Hovederhvervsområde	Basisåret	2. dels varighed
Handel og kontor	1. halvår: Fælles grundkursus 2. halvår: Opdeling i butiksgren samt kontor- og handelsgren	2 år for alle retninger fra 2 til 4 skoleophold à 2 uger. Edb-assistent dog 2 års skoleophold.
Jern og metal	10 uger: Fælles grundkursus 10 uger: Deling i 2 grene 20 uger: Yderligere deling i ialt 6 grene	Fra 1 til 3 år. Skoleophold er opbygget af 5-ugers moduler. Herudover findes der repetitionskursus af 2 ugers varighed. Samlet skoleundervisning 12 til 44 uger.

Hovederhvervs- område	Basisåret	2. dels varighed
Bygge og anlæg	25 uger: Fælles grundkursus 5 uger: Fordybningssfase inden for 2-3 fag 12 uger: Opdeling i 12 grene svarende til det endelige speciale.	Fra 28 uger til 3 år. Skoleophold af varierende længde. Samlet skoleundervisning fra 16 til 71 uger.
Levneds- middel- området	16 uger: Fælles grundkursus 12 uger: Opdeling i 2 grene 12 uger: Yderligere opdeling i ialt 3 grene	Fra 1/2 til 3 år Skoleophold af varierende længde, sammensat af 5-ugers moduler. Samlet skoleundervisning fra 10 til 45 uger.
Grafiske fag	35 uger: Fælles grundkursus 5 uger: Deling i 5 grene	Fra 1 1/2 til 3 år. Skoleophold af varierende længde. Samlet skoleundervisning fra 36 til 80 uger.
Service- fagene	10 uger: Fælles grundkursus. 10 uger: Deling i 2 grene. 10 uger: Deling i 5 grene. 10 uger: Deling i 10 retninger.	Fra 1 til 4 år. Skoleophold af varierende længde. Samlet skoleundervisning fra 20 til 80 uger.
Jordbrugs- området	30 uger: Fælles grundkursus 10 uger: Opdeling i 3 grene	

4.2. Skoleopholdene i 2. del er inden for hvert hovederhvervsområde tilrettelagt ud fra dette enkelte områdes specielle forhold. En mere ensartet opbygning af skoleopholdene ville lette bestræbelserne på at udnytte skoleapparatet rationelt i henseende til lokaler, udstyr og lærerkræfter. Med skiftende skoleophold såvel i henseende til placering i uddannelsesforløbet som i henseende til varighed er det meget vanskeligt at undgå tomgang.

En ensartet opbygning vil kunne skabe muligheder for fælles undervisning på tværs af uddannelseslinier. Foruden bedre kapacitetsudnyttelse i almindelighed, kan man forbedre mulighederne for, også på de mindre skoler, at sikre et hensigtsmæssigt elevunderlag i de obligatoriske fællesfag og de valgfri fag.

4.3. Forsøgsrådet har anbefalet en skitse til en uddannelsesramme for efg-uddannelsens 2. del, hvor man under hensyn til

det ovenfor anførte har anbefalet en opdeling af skoleåret i et antal perioder, der angiver rammerne for skoleopholdenes placering i skoleåret. Et skoleår beregnes inden for de erhvervsfaglige uddannelser som 40 uger, som normalt inden for skolesystemet i øvrigt. Antallet af perioder afhænger af det valgte kursusmodul. Af hensyn til den ressource-mæssige udnyttelse af lokaler, lærerkræfter m. v. har forsøgsrådet anbefalet moduler af 5 ugers varighed for alle uddannelsesområder, hvilket vil give skoleophold af f. eks. 5, 10, 15 og 20 ugers varighed. Der er ikke herved taget stilling til skolekursernes varighed og placering i uddannelsesforløbet bortset fra, at kalendermæssige overlapninger bør undgås for at sikre en jævn udnyttelse af skolernes ressourcer. Skoleuddannelsen og praktikopholdet bør danne en naturlig enhed, hvor de teoretiske og praktiske færdigheder, der er opnået under skoleopholdet indøves og giver mulighed for rutine under anvendelse i praksis (vekseluddannelse).

Skoleopholdenes placering og varighed skal derfor have naturlig, pædagogisk sammenhæng med uddannelsens indhold. Forsøgsrådet har dog anbefalet, at de enkelte skoleophold i 2. del normalt ikke har en varighed af over 20 uger.

Det har været drøftet, om skoleåret skulle udstrækkes fra de inden for skolesystemerne normale 40 uger til 45-46 uger svarende til et normalt arbejdsår inden for erhvervslivet. En udvidelse af antallet af undervisningsuger vil kunne løse visse problemer ved overgangen til praktikophold, foruden at den økonomiske udnyttelse af skoleapparatet ville blive forbedret. Udvalget henstiller derfor, at mulighederne for en udvidelse af undervisningsperioden undersøges nærmere.

5. En eller flere årlige optagelser.

Inden for de 7 hovederhvervsområder under de erhvervsmæssige forsøgsuddannelser optages der inden for de 6 områder kun elever en gang årligt til basisuddannelsen, mens der inden for et enkelt område, jern- og metalområdet, optages elever 2 gange årligt, for tiden på tidsbegrænset suspension.

Sagen kan ses fra flere sider.

På den ene side vil det af hensyn til, at den erhvervsmæssige grunduddannelse skal udgøre et alternativt uddannelsesstilbud til 10. skoleår, være hensigtsmæssigt, at uddannelsen for alle elever starter umiddelbart efter skoleferien sammen med de øvrige uddannelsesstilbud, således at ventetid undgås i videst muligt omfang. Ved at udsætte optagelsen i et halvt år, opnår man eventuelt blot at overføre kapacitetproblemer til andre skoleformer i det omfang, der etableres kurser i ventetiden, hvorved der sker en ophobning af undervisningsaktivitet i 1. halvår af skoleåret.

På den anden side kan de elever, der ikke optages til basisuddannelsen umiddelbart i forlængelse af folkeskolen, udnytte ventetiden til at skaffe sig erfaring om arbejdslivet ved at tage arbejde af forskellig art, og ventetiden vil herved ikke kunne betragtes som ganske spildt. Set fra mange skolars synspunkter gør de oplevelser med arbejdslivet, som disse elever har, dem mere modne og mere motiverede for uddannelse. Hertil kommer, at kapacitetsudnyttelsen af praktikpladserne forbedres, og ved uddannelsens

afslutning spredes afgangsholdene over hele året.

Udvalget finder ikke, at der indtil nu foreligger tilstrækkeligt erfaringsmateriale til, at man med sikkerhed kan udtale sig om, hvilken løsning der bør anbefales.

6. Kvalifikationskrav til lærerne.

6.1. Forsøgsuddannelsernes skoleundervisning har i forsøgsperioden i overvejende grad været placeret på tekniske skoler og handelsskoler. Lærerne på handelsskolerne har som baggrund, foruden anden teoretisk uddannelse og oftest tillige praktisk erfaring, handelsfaglærereksamen i mindst 2 undervisningsfag. De tekniske skolars lærere er som regel faglærte med videregående uddannelse, hvortil kommer en pædagogisk uddannelse.

De erhvervsmæssige forsøgsuddannelser har stillet mange nye krav til skolernes lærere, måske særligt til de tekniske skolars lærere. Ikke alene rummer uddannelserne nye fag, men også krav om beherskelse af nye fag på tværs af de traditionelle faggrænser til lærere, der først og fremmest er specialister på snævrere fagområder. Hertil kommer behovet for udvidet undervisning i de praktisk-faglige discipliner.

Endelig stilles der krav om undervisning i fællesfag, såvel obligatoriske fællesfag som valgfrie fag. I forsøgslovens § 2, stk. 2, er anført, at der i fortsættelse af den almene grunskole, skal indgå undervisning i almene fag, som navnlig sigter mod at give den uddannelsessøgende forståelse for erhvervs- og samfundslivet. Af lovens bemærkninger, der henviser til bemærkningerne i betænkning nr. 612, fremgår, at man har lagt vægt på gennem undervisning i almene fag, bl. a. tilrettelagt som valgfri undervisning, at give de uddannelsessøgende mulighed for at kvalificere sig inden for fag, hvor et vist niveau er en nødvendig forudsætning for at påbegynde en ønsket efter- eller videreuddannelse. Endvidere bestemmes det i lovens § 15, at undervisningsministeren kan fastsætte bestemmelser om, at personer med en erhvervsmæssig grunduddannelse opnår adgang til videregående uddannelser uden for den pågældendes hidtidige erhvervs- og uddannelsesområde enten direkte eller efter beståelse af tillægsprøver.

Forsøgslovens bestemmelser om uddannelsens brede sigte, der skal give de unge en faglig kompetence, såvel som almen viden, samt i et vist omfang almen studiekompetence, stiller dermed en række krav til lærerkorpsets kvalifikationer. Ej kræves umiddelbart stor bredde i kvalifikationerne, hvilket traditionelt kan tilgodeses ved tilknytning til skolerne af en række specialuddannede lærere, eventuelt som timelærere. Men til de i loven fastsatte mål kommer intentionerne i retning af som omtalt i kapitel II at tilstræbe, at uddannelsen af eleverne opleves som en helhed. Dette mål nås bl. a. gennem bestræbelserne på integration mellem retningsfag og fællesfag, hvorved man også opnår at øge motivationen for de elever, der ikke umiddelbart har interesse for den mere teoretisk prægede del af undervisningen. Disse bestræbelser stiller yderligere krav til den enkelte lærers kvalifikationer i form af stor faglig bredde og almen viden.

6.2. Forsøgsrådet for de erhvervsfaglige grunduddannelser har i 1974 opstillet en række kvalifikationskrav til lærere ved de erhvervsfaglige grunduddannelser og indstillet til undervisningsministeriet, at disse anvendes som grundlag for udarbejdelse af retningslinier i forbindelse med fremtidige læreransættelser. (Forsøgsrådets publikation nr. 7, december 1974). Endvidere anmodes undervisningsministeriet om at undersøge mulighederne for etablering af læreruddannelser, der tilstræber opfyldelse af de anførte krav til lærerkvalifikationer.

Som baggrund for de opstillede kvalifikationskrav er fremhævet de særlige karakteristika ved de erhvervsfaglige grunduddannelser i forhold til lærlingeuddannelserne. Der peges på de fagligt brede uddannelser, der stiller krav til den enkelte lærer om at kunne dække faglige emner på tværs af eksisterende fag- og branchegrænser. Den øgede undervisning i praktiske, faglige discipliner på de tekniske skoler vil stille betydeligt større krav til lærernes faglige kvalifikationer og samtidigt forudsætte en stadig faglig ajourføring. Den øgede undervisning i fællesfag forudsætter lærere, der er uddannet til at varetage denne undervisning. Den ønskede integration mellem retningsfag og fællesfag forudsætter bl. a. at retningsfaglær-

erne er i besiddelse af en nødvendig almen baggrund. Endelig må der være et lærerkorps, der kan tage imod elever med vidt forskellige forudsætninger bl. a. handicappede, da de erhvervsfaglige grunduddannelser sigter mod at skulle modtage et bredere udsnit af unge med forskellige evner, interesser og miljømæssig baggrund.

Med henblik på at skaffe et lærerkorps der er kvalificeret til at varetage de meget krævende pædagogiske opgaver i de erhvervsfaglige grunduddannelser, har man opstillet følgende kvalifikationskrav:

A. Generelle kvalifikationer for alle lærere:

1. Mindst 2 års relevant erhvervslivserfaring.
2. Som minimum må lærerne have en almen baggrund svarende til HF-niveau i samfundsfag samt i mindst 2 af følgende fag,
 - a) dansk
 - b) matematik eller naturlære
 - c) mindst et fremmedsprog.
 For mindst et af fagene bør kravene svare til HF-tilvalgsniveau.
3. Almen pædagogisk uddannelse, fælles for retnings- og fællesfaglærere.
4. Kendskab til handicappede og deres problemer.

B. Specielle kvalifikationskrav med hensyn til lærernes liniefag, (ved liniefag forstås de fag, læreren som hovedbeskæftigelse underviser i):

1. Retningsfaglærere: En relevant faglig uddannelse suppleret med en faglig videreuddannelse samt mindst 5 års erhvervslivserfaring.
2. Fællesfaglærere: Et fagligt niveau svarende til seminarieliniefag eller bifag på universitetet.
3. Såvel retningsfags- som fællesfaglærere må gennemgå en faglig-pædagogisk uddannelse.

C. Kvalifikationskrav til undervisning i valgfrie fag:

Som hovedregel må kræves kvalifikationskrav svarende til undervisning i de obligatoriske fag. For undervisning i de prøveforberedende fag er der i forvejen fastsatte kvalifikationskrav.

D. Kvalifikationskrav til lærere der skal varetage specialundervisning:

Med henblik på den hensyntagende specialundervisning må lærerne have gennemgået særlige kurser, der kvalificerer til denne form for undervisning på erhvervsskoler. Med henblik på kompenserende specialundervisning må kravene være tilsvarende andre uddannelsesformers.

Det understreges, at der ved opstilling af kravene tænkes på et niveau og ikke nødvendigvis på en formaliseret uddannelse. Ligeledes understreges, at der ved opstilling af kravene både tænkes på den fremtidige ansættelsespolitik som på videre- og efteruddannelse af allerede ansatte lærere.

6.3. Det må anses for meget væsentligt, at skolerne har et særdeles velkvalificeret lærerkorps, og det kan derfor anbefales, at man lægger disse principper til grund for den fremtidige ansættelses- og uddannelsespolitik for lærere ved de erhvervsfaglige grunduddannelser. Der kan dog i en periode blive vanskeligheder ved at få kvalifikationskravene opfyldt for alle læreres vedkommende, både fordi kravene i visse tilfælde er mere omfattende end de krav, man hidtil har krævet opfyldt ved læreransættel-

ser, og fordi der i en udbygningsfase kan blive rekrutteringsvanskeligheder.

Det er ligeledes væsentligt at betone, at opfyldelsen af de pædagogiske intentioner med de erhvervsfaglige grunduddannelser i høj grad beror på et samarbejde mellem de enkelte lærere. Ingen enkelt lærer kan besidde tilstrækkeligt med kvalifikationer over for de ønskede undervisningsprincipper. Den lærergruppe, der skal varetage undervisningen, bør med hensyn til forudsætninger være meget differentieret sammensat, både med hensyn til faglige forudsætninger og måden, de er erhvervet på, som med hensyn til de pædagogiske og almene forudsætninger. Denne ønskede bredde i lærernes baggrund og kvalifikationer bør aktivt udnyttes i et frugtbart samarbejde omkring løsningen af undervisningens opgaver.

Behovet for ajourføring af læreruddannelse, efter- og videreuddannelse er allerede tilstede i dag, men må forudses at stige. Bl. a. vil behovet for en faglig ajourføring og efteruddannelse gennem ophold i erhvervsvirksomheder vokse for retningsfagslærere. Der opstår her en række problemer med hensyn til orlov, aflønning m.v. Dette spørgsmål bør underkastes en nærmere undersøgelse.

Kapitel IV.

Den praktiske del af uddannelsen.

1. Forholdene under forsøgsuddannelserne.

1.1. I følge § 3, stk. 2, i forsøgsloven skal den uddannelsessøgende efter basisåret gennemgå en uddybende erhvervsfaglig uddannelse med hovedvægt på den praktiske oplæring inden for et valgt uddannelsesområde. Uddannelsen skal foregå dels på praktiksteder, dels på skoler, idet det i loven tilføjes, at samspillet mellem skole og praktiksted kan variere fra et forsøgsområde til et andet efter uddannelsesmæssige hensyn.

Det er gennem opbygningen af uddannelsen tilstræbt at give den enkelte elev mulighed for gradvis at vælge erhverv og uddannelse på et realistisk grundlag, skabt på den viden den pågældende erhverver sig under uddannelsesforløbet. Det er et væsentligt princip i loven, jfr. § 2, stk. 3, at uddannelsen skal opbygges på en sådan måde, at den kan forlades med dokumentation for en vis erhvervskompetence på passende trin, dvs. ved afslutningen af de enkelte uddannelsesstrin.

1.2. Uddannelsens 2. del har i forsøgsperioden ikke været tilrettelagt på samme måde inden for alle hovedområder, og der har også været forskelle inden for det enkelte område. Karakteristisk er imidlertid, at der i uddannelsens 2. del indgår et eller flere praktikophold. Der er dog en enkelt undtagelse herfra, idet uddannelsen som edb-assistent udelukkende foregår på skole.

Ovenfor i kapitel III er omtalt den skolemæssige del, også af 2. dels-uddannelsen. I dette kapitel omtales den praktiske del af uddannelsen.

2. Formålet med praktikopholdet.

Formålet med praktikopholdet kan være at indlære nye færdigheder, at optræne rutine

af det på skolen indlærte eller at give eleven en miljøoplevelse. Alle tre momenter har betydning, men næppe 1 samme forhold inden for alle hovedområderne eller inden for alle uddannelsesstrin. Specielt vil den stadig større specialisering inden for virksomhederne kunne betyde, at eleven ikke altid kan regne med at få brug for det på skolen lærte. Udvalget finder imidlertid, at vekselvirkningen mellem uddannelse på skole og praktikophold er så vigtig, at begge elementer må have en stærk placering. Praktikopholdene bør derfor ikke være for korte.

Udvalget er enig i at bevare 2. del i den erhvervsfaglige grunduddannelse nogenlunde efter samme retningslinier, som har været gældende under forsøgsuddannelsen, med en vekselvirkning mellem skoleophold og praktikophold. Man mener ikke, at det er rigtigt på forhånd at fastsætte eksakte regler om opholdenes længde, da disse må tilrettelægges individuelt inden for hvert hovedområde, linie og gren.

Man finder det endvidere fra udvalgets side rigtigt at bevare sigtet med uddannelsens 2. del, nemlig at bibringe eleverne stadig større færdigheder eller mere specialiserede færdigheder under uddannelsens forløb. Selv om der som ovenfor anført skal være mulighed for, at en elev på passende tidspunkt, dvs. ved afslutningen af et uddannelsesstrin kan forlade uddannelsen med dokumentation for den hidtil opnåede erhvervskompetence, finder man dog, at uddannelsen bør tilrettelægges som samlede forløb, der fører frem til en klart defineret erhvervskompetence.

3. Der må nødvendigvis stilles visse krav til praktikvirksomhederne, der modtager elever. I lærlingeloven er der fastsat nøje ret-

ningslinier for, hvorledes de inden for hvert fag nedsatte faglige udvalg skal deltage ved bedømmelse af, om og på hvilke vilkår en virksomhed må antage lærlinge. Tilsvarende detaljerede regler findes ikke inden for de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser, hvor det blot i forsøgslovens § 9, stk. 2, er fastsat, at de enkelte praktiksteder skal godkendes af vedkommende fælles faglige udvalg, samt at en sådan godkendelse kan tilbagekaldes.

Det forekommer imidlertid hensigtsmæssigt, at arbejdsmarkedets parter har indseende med, ikke blot hvilke erhvervsvirksomheder der skal kunne godkendes som praktikvirksomheder, men også hvilke krav der skal stilles til virksomhederne. Strengere krav vil nok give færre pladser, og kravene må derfor opvejes over for behovet for tilvejebringelse af det nødvendige antal pladser. Det er dog vigtigt, at der opstilles et vist regelsæt, hvis man skal fastholde, at praktikopholdet skal udgøre et væsentligt islæt i den samlede uddannelse. Det må i så henseende være afgørende at fastholde den faglige standard, som den samlede uddannelse (skole- plus praktikophold) skal føre frem til. Inden for denne målsætning bliver det de faglige udvalgs opgave at foretage en hensigtsmæssig strukturering.

4. Tilvejebringelse af praktikpladser.

4.1. Fremskaffelse af det tilstrækkelige antal praktikpladser, dvs. det antal pladser der svarer til antallet af elever, der har gennemgået basisuddannelsen, har under forsøgsperioden vist sig at frembyde visse vanskeligheder. Der er nedenfor i kapitel VI redegjort for de retlige forhold i forbindelse med aftalen om praktikophold, herunder i hvilket omfang en elev skal være berettiget til at gennemføre uddannelsen efter basisåret, hvis den pågældende ikke har kunnet sikre sig en praktikplads. På dette sted vil man ikke komme ind på disse spørgsmål, men man vil fremsætte nogle betragtninger dels om årsagen til den eksisterende mangel på praktikpladser, dels om hvad der kan gøres for at fremskaffe flere pladser.

Når der er vanskeligheder ved at fremskaffe praktikpladser kan flere forhold spille ind. Der kan nævnes vekslende konjunkturer inden for erhvervslivet, størrelsen af den til rådighed værende arbejdskraft, produk-

tions- og afsætningsmuligheder for virksomhederne, virksomhedernes skønnede fortjeneste eller tab ved aftagelse af praktikelever, prestigemæssige hensyn etc. Vanskelighederne kan også skyldes virksomhedernes ukendskab til den nye uddannelsesform samt problemer med indpasning af elever fra den erhvervsfaglige grunduddannelse sammen med lærlinge inden for samme virksomhed.

4.2. Selv om det af disse grunde vil være meget vanskeligt nøje at forudse, hvor stort udbuddet af praktikpladser vil blive, er det på den anden side vigtigt, at man tilstræber en så høj grad af planlægning som muligt, dels af hensyn til eleverne, som har et rimeligt krav på at få mulighed for at gennemføre den erhvervsfaglige uddannelse, de har påbegyndt, dels af hensyn til skolerne, der har interesse i en planlægning, der sikrer dem den bedst mulige kapacitetsudnyttelse. Også arbejdsmarkedet og staten har interesse i en sådan styring af udbudet af praktikpladser, idet denne både giver mulighed for en arbejdsmarkedspolitisk tilpasning af antallet af uddannelsessøgende til erhvervslivets behov og mulighed for en tilpasning til de samfundsmæssige og bevillingsmæssige ressourcer.

En sådan central planlægning lader sig dog vanskeligt gennemføre, så længe eleverne selv skal skaffe praktikpladser og selv skal træffe aftale med praktikvirksomhederne herom. På den anden side bør en kombination af offentligt initiativ og frivillig indsats fra eleverne, skolerne, virksomhederne, og faglige organisationer, arbejdsmarkedets parter m. fl. nok være hensigtsmæssig. Flere af skolerne har allerede nu, dels gennem uddannelse af enkelte af lærerne til studievejledere, dels gennem nær kontakt med det lokale arbejdsformidlingskontor, gjort meget for at sikre pladser til deres elever, og det synes rimeligt at udbygge disse foranstaltninger.

4.3. En af forsøgsrådet nedsat arbejdsgruppe har i september 1975 afgivet en rapport om forhold af betydning for praktikpladskapaciteten inden for efg-uddannelsen. På baggrund af denne rapport har forsøgsrådet anmodet forsøgsudvalgene om at intensivere oplysningsarbejdet om efg over for arbejdsmarkedet gennem lokale og lands-

dækkende faglige organisationer, samt at overveje at søge udbudet af potentielle praktikpladser øget ved at indføre mindre stramme regler for uddannelsen på praktikstederne m. v. Samtidig har forsøgsrådet over for undervisningsministeriet foreslået, at der knyttes journalistisk bistand til rådet med henblik på en generel informativ indsats over for erhvervsorganisationer, fagblade, dagblade, radio og fjernsyn, samt at der tilkendegives en interesse for det erhvervsregister, som Danmarks Statistik forbereder, idet man lægger vægt på, at registret tilrettelægges således, at det vil kunne anvendes som praktikpladsregister. Forsøgsrådet har endvidere anbefalet, at arbejdsformidlingskontorernes virksomhed med fremskaffelse af praktikpladser bliver mere opsøgende, at samarbejdet mellem arbejdsformidlingskontorerne og erhvervsskolerne intensiveres, samt at statslige virksomheder uden for centraladministrationen får mulighed for at virke som praktikplads for unge under faglig uddannelse.

5. Uddannelse uden praktik.

De eksisterende og ikke mindst de forventede vanskeligheder ved at fremskaffe det nødvendige antal praktikpladser kunne naturligt føre til det spørgsmål, om man kan gennemføre en erhvervsfaglig grunduddannelse uden praktik, således at eleverne udelukkende måtte tilegne sig de nødvendige færdigheder i skoler (værkstedsskoleunder-

visning). Muligheden herfor står allerede åben efter bestemmelsen i § 3, stk. 3, i forsøgsloven, men ordningen er ikke uden betænkeligheder. Udviklingen i Norge og specielt i Sverige går i retning af en ren skoleuddannelse på erhvervsområdet uden praktik, og selv om en sådan ordning vil give mulighed for en mere rationel tilrettelæggelse af undervisningen, end det nu er muligt, og selv om den fremadskridende specialisering af praktikvirksomhederne i visse tilfælde vil give en værkstedsskole mulighed for bedre indlæring af såvel den almindelige faglige viden som af mere specielle færdigheder, er betænkelighederne ved her i landet at indføre værkstedsskoleundervisning meget store.

Man må fra udvalgets side mene, at vekselvirkningen mellem skoleophold og praktikophold har så stor betydning for uddannelsen som helhed, for den effektive indlæring, for elevernes motivation, for forståelsen mellem generationerne m. v., at man ikke kan tilråde en almindelig uddannelse på værkstedsskoler. Dog vil man ikke kunne udelukke, at værkstedsskoleundervisning undtagelsesvis vil kunne finde anvendelse, hvor de foreliggende praktikvirksomheder er så stærkt specialiserede, at en elev ikke dér kan opnå den fornødne indlæring eller rutine, eller hvor tilgangen til et fag ikke er tilstrækkelig stor, f. eks. på grund af manglende praktikpladser.

Kapitel V.

Styringen af uddannelserne.

1. De enkelte styringsorganer.

1.1. Styringen af de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser er sket gennem et forsøgsråd, rådgivende over for undervisningsministeriet, samt en række forsøgsudvalg, et for hvert hovederhvervsområde.

Forsøgsrådet er nedsat i henhold til § 4 i forsøgsloven og består af 15 medlemmer med en formand, 4 arbejdsgiver- og 4 arbejdstagerrepræsentanter og endvidere 6 andre medlemmer. Forsøgsrådet skal ifølge lovens § 7 virke initiativtagende ved forsøgsuddannelsernes planlægning og gennemførelse. Det skal være rådgivende for undervisningsministeren og udtale sig om alle væsentlige spørgsmål vedrørende uddannelserne. Forsøgsrådet kan afgive indstilling om iværksættelse af uddannelsesforsøg og medvirke til en samordning af forsøgene og af forsøgsuddannelserne med andre uddannelser.

Forsøgsudvalgene er omtalt i forsøgslovens § 5. Et forsøgsudvalg skal bestå af 8-10 medlemmer, hvoraf 2 skal være særligt pædagogisk sagkyndige inden for området og resten være udpeget ligeligt af arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer. Forsøgsudvalgene har ifølge forsøgslovens § 8 i samarbejde med de efter lærlingeloven nedsatte fælles faglige udvalg og de i medfør af lov om erhvervsmæssig uddannelse af specialarbejdere m. v. og omskoling nedsatte brancheudvalg ansvaret for de enkelte forsøgsuddannelsernes faglige indhold samt planlægning og styring. Forsøgsudvalgene fastsætter endvidere efter § 9 i samråd med de fælles faglige udvalg retningslinier for uddannelsen på praktikstederne og drager omsorg for, at uddannelsen foregår i overensstemmelse hermed.

1.2. Udvalget finder, at denne sondring mellem et råd, fælles for alle hovederhvervsområder inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser, og udvalg for hvert hovedområde bør bibeholdes, ligesom man finder det rigtigt, at de fælles faglige udvalg og brancheudvalgene fortsat indgår i styringen af uddannelserne. De enkelte organers kompetence bør dog af grænses nærmere, og selv om kompetencen i første række skal have relation til de erhvervsfaglige grunduddannelser, bør der tilsigtes at skabe en sådan styringsmekanisme, at også andre erhvervsuddannelser kan inddrages. Det må i denne henseende anses for hensigtsmæssigt, at styringsorganernes kompetence straks udstrækkes til lærlingeuddannelserne, således at man herigennem får mulighed for at gennemføre nedtrapning af disse uddannelser i takt med stigningen i de erhvervsfaglige grunduddannelser, og samtidig tilpasse ajourføringen af de gamle uddannelser til de nye.

Nedenfor behandles i første række styringsorganernes sammensætning og opgaver inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser, således som disse fremover tænkes etableret. Derefter vil der blive fremsat betragtninger over mulighederne for inddragning af andre uddannelsesområder under styringsorganernes kompetenceområde.

Til afløsning for forsøgsrådet og forsøgsudvalgene foreslås nedsat dels et erhvervsuddannelsesråd, dels en række erhvervsuddannelsesudvalg. Erhvervsuddannelsesrådet er betegnelsen for det organ, der kan opstille mere fælles, generelle uddannelsesmæssige målsætninger, og erhvervsuddannelsesudvalgene for udvalg inden for de enkelte hovederhvervsområder, med repræsentanter for arbejdsmarkedets parter m. fl., der har speciel

fagkundskab inden for det pågældende hovedområde.

2. Styringsorganernes sammensætning.

Om rådets og udvalgenes sammensætning skal bemærkes følgende:

2.1. *Erhvervsuddannelsesrådet*, der som anført skal opstille mere fælles, generelle, uddannelsesmæssige målsætninger foreslås nedsat af undervisningsministeren. Rådet bør bestå af en formand, et ligeligt antal arbejdsgiver- og arbejdstagerrepræsentanter, f. eks. 6 fra hver side, 2 repræsentanter for lærerorganisationerne samt repræsentation for henholdsvis undervisningsministeriet og arbejdsministeriet, for eksempel 2 fra hvert ministerium. Når også arbejdsministeriet ønskes inddraget i styringen, skyldes det den nære forbindelse - og det nedenfor foreslåede samarbejde - mellem de erhvervsfaglige grunduddannelser og specialarbejderuddannelserne. Formanden bør udpeges af undervisningsministeren, medens arbejdsgiver- og arbejdstagerrepræsentanterne bør udpeges af henholdsvis Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen i Danmark, ved hvilken udpegelse det må sikres, at arbejdsledere og de uddannelsessøgende repræsenteres i rådet. De pædagogisk sagkyndige bør udpeges af de respektive lærergrupper, Dansk Teknisk Lærerforening og Handelsskolernes Lærerforening. De ministerielle repræsentanter udpeges af de pågældende ministerier. Rådet kan selv af sin midte vælge en eller flere næstformænd. Det findes hensigtsmæssigt, om formændene for uddannelsesrådet for de fortsatte skoleuddannelser og uddannelsesrådet for de videregående uddannelser tilføjes rådet uden medlemsbeføjelser.

Et mindretal (Preben Holm og Georg Wiborg) bemærker hertil:

»Den foreslåede sammensætning af erhvervsuddannelsesrådet, jfr. lovforslagets § 4, er i betragtning af de omfattende erhvervs- og arbejdsområder, som dette råd kommer til at beskæftige sig med, ikke tilstrækkeligt bred. Vi skal som eksempler pege på, at det offentlige i egenskab af arbejdsgiver ikke er foreslået repræsenteret, og på at betydelige arbejdstagerområder heller ikke foreslås repræsenteret. Ligeledes anser vi den foreslåede repræsentation fra sko-

ieside, herunder elevside, for at være mindre, end det er rimeligt.«

2.2. *Erhvervsuddannelsesudvalgene*, der forudsættes at have speciel fagkundskab inden for det pågældende hovederhvervsområde, foreslås ligeledes nedsat af undervisningsministeren. Der nedsættes et udvalg for hvert hovederhvervsområde, og antallet af medlemmer i hvert udvalg bør af praktiske grunde som hovedregel ikke overstige ca. 10. 2 af medlemmerne bør udpeges af de relevante lærer- og skolelederorganisationer, medens resten bør være ligeligt sammensat af arbejdsgiver- og arbejdstagerrepræsentanter udpeget af henholdsvis Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen i Danmark, idet der ved udpegelse af medlemmer bør sikres arbejdsledere og de uddannelsessøgende repræsentation. Ved områder uden for hovedorganisationerne udpeges medlemmerne af de tilsvarende organisationer. Udvalget vælger selv sin formand og næstformand blandt medlemmerne. Selv om udvalgene som hovedregel ikke bør have over 10 medlemmer, kan der i enkelte tilfælde være behov for et større medlemstal, hvis man ønsker flere interesser repræsenteret.

2.3. Da de fleste hovederhvervsområder vil dække adskillige fag og brancher, vil det af praktiske årsager ikke være muligt at lade alle fagområder blive repræsenteret i udvalgene. Disse må derfor arbejde i nær kontakt med områdets *fælles faglige udvalg*, der er nedsat i henhold til lærlingeloven, *brancheudvalg*, der er nedsat i henhold til specialarbejderloven, og andre tilsvarende organer. Disse organer må forudsættes videreført med specielle beføjelser inden for styringen af de erhvervsfaglige grunduddannelser. De faglige udvalg nedsættes for tiden af de faglige organisationer, og hvert udvalg består af mindst 4 medlemmer, hvoraf arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer vælger lige mange. Udvalgene kan sammenslutte sig i større, fælles udvalg. Der er i lærlingelovens § 24 gjort nærmere rede for disse faglige udvalgs kompetence. De skal således bl. a. gøre indstilling til lærlingerådet om de nærmere regler for uddannelsen i vedkommende fag, de skal virke for de bedst mulige uddannelsesforhold, de har adgang til at foretage undersøgelser af virksomheder, der beskæftiger

lærlinge, de kan henstille, at der nægtes godkendelse af lærekontrakter etc. Brancheudvalgenes sammensætning og nuværende opgaver er omtalt nedenfor i punkt 4.5. Det vil være nødvendigt, at disse udvalg i en tilpasset form indgår i det fremtidige styrings-system. De faglige udvalg bør som hidtil ned-sættes og ophæves af vedkommende områ-des faglige organisationer, men såfremt det er påkrævet, vil vedkommende erhvervsud-dannelsesudvalg kunne tage det fornødne initiativ. Indstillinger om nedsættelse og op-hævelse af faglige udvalg bør godkendes af erhvervsuddannelsesudvalgene.

På længere sigt bør en sammenlægning af de faglige udvalg, brancheudvalgene og eventuelt efteruddannelsesudvalgene finde sted, således at udvalgene samles inden for de enkelte uddannelsesområder. En sådan sam-menlægning bør dog kun ske efter forhand-ling med de respektive udvalg, og der bør bl. a. tages hensyn til de opgaver, som bran-cheudvalgene og efteruddannelsesudvalgene varetager inden for andre uddannelser.

2.4. Til rådighed for erhvervsuddannel-sesrådet må etableres et *sekretariat* til vare-tagelse af alle sædvanlige sekretariatsfunk-tioner, ligesom der må etableres et sekreta-riat for hvert af erhvervsuddannelsesudval-gene. Udvalgenes sekretariater bør knyttes til de enkelte hovedområder, således at de inden for et område kan virke som sekre-tariat for erhvervsuddannelsesudvalget samt efter behov være til rådighed for de fælles faglige udvalg. Rådets sekretariat bør være talmæssigt ret beskedent, medens sekretaria-terne inden for udvalgenes rammer må for-ventes at blive noget større. Nogle af de fag-lige udvalg har i forvejen egne sekretariater, og det forudsættes, at det i de interesserede faglige udvalg og i vedkommende erhvervs-uddannelsesudvalg tages op til overvejelse, hvorledes disse sekretariater kan indpasses i den samlede sekretariatsfunktion.

Der bør endvidere til erhvervsuddannel-sesudvalgene knyttes en række *konsulenter*, der kan bistå med udarbejdelse af uddannel-sesprogrammer, og som kan følge udviklin-gen i de enkelte uddannelsesområder. Kon-sulenterne skal vejlede virksomhederne og varetage opgaver i forbindelse med behovs-analyser, ajourføring etc.

Det almindelige konsulenttilsyn med sko-

lerne bør varetages af undervisningsministe-riet, ligesom andre opgaver, eksempelvis dem der vedrører økonomi og administra-tion, tværgående pædagogiske opgaver m.v., ligeledes bør varetages af ministeriet.

For at forebygge en erfaringsmæssigt lidet hensigtsmæssig sammenblanding af kompe-tenceforholdene, vil det være nødvendigt, at sekretariater og konsulenter, der stilles til rådighed for råd og udvalg, alene har refe-rence til disse organer. De enkelte medarbej-dere bør ansættes af vedkommende organ.

Et mindretal (Preben Holm og Georg Wi-borg) bemærker til ovenstående:

»Den af flertallet foreslåede opbygning af helt selvstændige sekretariater for hvert af erhvervsuddannelsesudvalgene indebærer ef-ter vor opfattelse indbyggede muligheder for samarbejds- og kompetencestridigheder mel-lem sekretariater og undervisningsministe-riet, direktoratet for erhvervsuddannelserne.

Hvis det som foreslået skal være muligt at udføre sekretariatsfunktionen uden væ-sentlig medvirken fra direktoratet, vil det betyde stærkt forøget samlet personale. Vi mener således, at undervisningsministeriet, direktoratet for erhvervsuddannelserne, bør fungere som sekretariat for erhvervsuddan-nelsesrådet og erhvervsuddannelsesudval-gene.

Da der bliver tale om stillingtagen til an-vendelsen af betydelige økonomiske midler, finder vi det afgørende nødvendigt, at kom-petence og ansvarsfordeling bliver helt klar.

Vi fremhæver i denne sammenhæng be-tydningen af, at forbindelsesvejene fra cen-trale organer til de enkelte skoler også er fuldstændigt klare og entydige.

Blandt andet dobbelt sæt konsulenter vil på skolerne næppe kunne undgå at medvirke til forvirring og uklarhed om kompetence-forhold. Specielt til det sidste stykke i af-snit 2.4. ønsker vi at påpege, at det næppe vil kunne anses for holdbart, dersom ansæt-telsen af medarbejdere i de foreslåede sekre-tariater overlades til vedkommende organer.«

3. Styringsorganernes kompetence.

3.1. Med hensyn til styringsorganernes kompetence må det indledningsvis bemær-kes, at den endelige ansvarlige for uddannel-sernes styring er *undervisningsministeren*, der dog kan delegere sine beføjelser med

hensyn til den planlæggende eller den udførende del af styringen.

3.2. *Erhvervsuddannelsesrådet* bør efter udvalgets opfattelse udelukkende have rådgivende funktioner vedrørende overordnede, erhvervsuddannelsespolitiske spørgsmål. Erhvervsuddannelsesrådet skal kunne afgive råd, indstillinger og udtalelser over for ministeriet og skal herudover på eget initiativ kunne afgive erklæringer og tage nye spørgsmål op til behandling, såfremt rådet finder det af betydning for den del af uddannelsessystemet, der falder inden for dets kompetenceområde. Af centrale opgaver kan fremhæves, at rådet bør afgive udtalelse om, hvorledes strømmen af uddannelsessøgende kan ledes i retninger, der må skønnes at kunne sikre dem beskæftigelse, når de er færdiguddannede, men dog med respekt for den generelle målsætning, at alle bør have et reelt uddannelsestilbud. Endvidere om det eventuelt kan blive nødvendigt at gribe til adgangsreguleringer, enten adgangsbegrænsning eller forskellige foranstaltninger for at øge tilgangen til bestemte områder, for eksempel etablering af midlertidige nødløsninger til udligning af konjunkturbestemte udsving. Det vil også være en hovedopgave for rådet at overveje og afgive udtalelse om, i hvilket omfang den erhvervsfaglige grunduddannelse bør stå åben for dem, der ikke påbegynder deres uddannelse umiddelbart efter det 9. skoleår. Også harmoniseringsopgaver, såvel inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser som på tværs af systemet må ofres megen opmærksomhed, således at undervisningen, for eksempel inden for det almene felt ikke udvikler sig alt for forskelligt men at der tilstræbes et praktisk samarbejde med det almene gymnasium, HF, folkeskolen m.v.

Udvalget finder det ikke hensigtsmæssigt at give erhvervsuddannelsesrådet besluttede myndighed, som det f. eks. i flere situationer er tilfældet for lærlingerådet, og heller ikke at pålægge det egentlige administrative, udførende funktioner.

En overordnet koordinering af de almene fag hovederhvervsområderne imellem er af væsentlig betydning for, at den almene undervisning kan gennemføres på skolerne, blandet andet for at uddannelsestilbuddene i disse fag kan være så ensartede som muligt. Det er derfor nødvendigt, at der foregår

en overordnet central planlægning og koordinering med henblik på fastsættelse af undervisningens målsætning og omfang samt gennemførelse af det nødvendige udviklingsarbejde.

3.3. *Erhvervsuddannelsesudvalgenes* opgaver vil i modsætning til rådets centrere sig om det faglige indhold og mål, som uddannelserne inden for området bør have, hvorledes de enkelte uddannelseselementer bør organiseres, hvor i landet uddannelserne bør ske, når behørigt hensyn skal tages til erhvervsgeografi, befolkningsunderlag, skolekapacitet m. v. Udvalgene skal endvidere fastlægge retningslinier for uddannelsen på praktikstederne og drage omsorg for, at uddannelsen på praktikstederne foregår i overensstemmelse med de fastsatte principper. Derimod bør man ikke overlade udvalgene det egentlige ansvar for styringen inden for deres område, således som forsøgslovens § 8, stk. 1, synes at gøre det. Dette ansvar kan som ovenfor anført udelukkende ligge hos undervisningsministeren.

3.4. *De faglige udvalg* skal som hidtil have afgørende indflydelse på den faglige oplæring i virksomhederne, men skal derudover virke for at harmonisere den praktiske oplæring med den del af uddannelsen, der foregår på skole. På disse områder og på andre, hvor det enkelte faglige udvalg finder det hensigtsmæssigt, kan de faglige udvalg afgive indstilling til erhvervsuddannelsesudvalgene.

3.5. *Brancheutvalgenes* opgaver ligger hovedsagelig inden for specialarbejdsuddannelserne, og der henvises herom til afsnittet nedenfor under punkt 4.5. Allerede forsøgsloven nævner dog brancheutvalgene på lige fod med de faglige udvalg, og brancheutvalgene vil - i det omfang de erstatter de faglige udvalg eller de fælles faglige udvalg - også fremover have de samme opgaver, der tillægges de faglige udvalg.

I denne sammenhang må medtages *uddannelsesnævne*, der er nedsat for de forskellige former for teknikeruddannelser, og hvis opgaver er at koordinere disse uddannelser, bl. a. med de erhvervsfaglige grunduddannelser.

I slutningen af dette kapitel er givet en oversigt over de enkelte styringsorganers be-
føjelser.

3.6. For at tilgodese de nævnte formål må der udarbejdes hensigtsmæssige *regler for de enkelte uddannelseselementers tilblivelse* og deres passage gennem udvalg og råd samt i det administrative system. Nedenfor er søgt beskrevet den normale sagsgang ved etablering af nye uddannelsesområder inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser.

En ny uddannelse må med hensyn til det faglige indhold i første række tilrettelægges af de faglige udvalg m. v. og af erhvervsuddannelsesudvalgene, der skal formulere uddannelsesmålet samt udarbejde dels en beskrivelse af den færdiguddannede medarbejders kunnen (job-profil), dels en nærmere uddannelsesstruktur.

Når der på dette grundlag er udarbejdet en grovskitse for uddannelsen, må denne skitse forelægges for undervisningsministeriet, der indhenter udtalelse om skitsen fra erhvervsuddannelsesrådet og på grundlag heraf meddeler udvalget, om skitsen kan godkendes.

Efter godkendelse af skitsen skal der udarbejdes et uddannelsesprogram. Også dette må udarbejdes af de faglige udvalg og erhvervsuddannelsesudvalget. Med udgangspunkt heri må udarbejdes dels kursusplaner for skoleundervisningen, dels uddannelsesregler for praktikdelen. Det vil være hensigtsmæssigt, at der til brug herfor inddrages lærere ved erhvervsskolerne og erhvervsrepræsentanter. Lærerne og erhvervsrepræsentanterne kan enten fungere hver for sig eller samlet. Når erhvervsuddannelsesudvalget har godkendt uddannelsens faglige mål, indhold, struktur m. v., fremsendes det udarbejdede forslag til uddannelsesprogram af erhvervsuddannelsesudvalget til undervisningsministeriet med en oversigt over uddannelsesforløbet, varigheden af de enkelte dele og trin, opdeling i praktik- og skoledele, oversigt over undervisningsfag, kursusplaner, uddannelsesregler, samt tilkendegivelse af behovet med hensyn til udstyr og inventar.

Forinden ministeriet kan sætte uddannelsen i gang, må erhvervsuddannelsesrådet på ny høres. Som ovenfor angivet, vil arbejdsmarkedets parter være repræsenteret såvel i råd som i udvalg, og man må derfor regne

med, at der mellem medlemmerne i råd og udvalg vil finde en vis kontakt sted samt en gensidig orientering om aktuelle spørgsmål. Erhvervsuddannelsesrådet og erhvervsuddannelsesudvalgene vil imidlertid ofte se sagen fra hver sin side, idet rådet skal tilgodese visse overordnede, arbejdsmarkedspolitiske hensyn, medens udvalgene skal varetage interesserne for det hovederhvervsområde, de repræsenterer.

Det vil derfor ikke være hensigtsmæssigt at lade rådet virke som overordnet instans for udvalgene, således at udvalgenes afgørelser alle skal passere rådet og behandles af dette, inden de går videre til ministeriet. Gennem en nøje fastlagt høringsprocedure vil man kunne sikre, at rådet såvel som udvalgene får lejlighed til at varetage de interesser, der er henlagt til hver af dem, uden at der af den grund bliver tale om at belaste rådets sekretariat med en omfattende sagsbehandling og som konsekvens heraf en personalemæssig udvidelse, som ikke vil kunne opvejes af en tilsvarende besparelse i ministeriet, da dette under alle omstændigheder vil være nødt til at behandle forslagene.

Derfor bør henvendelser fra udvalgene ske til undervisningsministeriet, ligesom rådet normalt bør fremskaffe fornødent baggrundsmateriale gennem ministeriet. Rådet skal dog kunne indhente oplysninger om særlige spørgsmål hos erhvervsuddannelsesudvalgene.

På grundlag af forslaget fra erhvervsuddannelsesudvalget og vedkommende faglige udvalg og efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet vil ministeriet kunne træffe sin afgørelse og iværksætte uddannelsen, såfremt de økonomiske og kapacitetsmæssige forhold giver mulighed herfor.

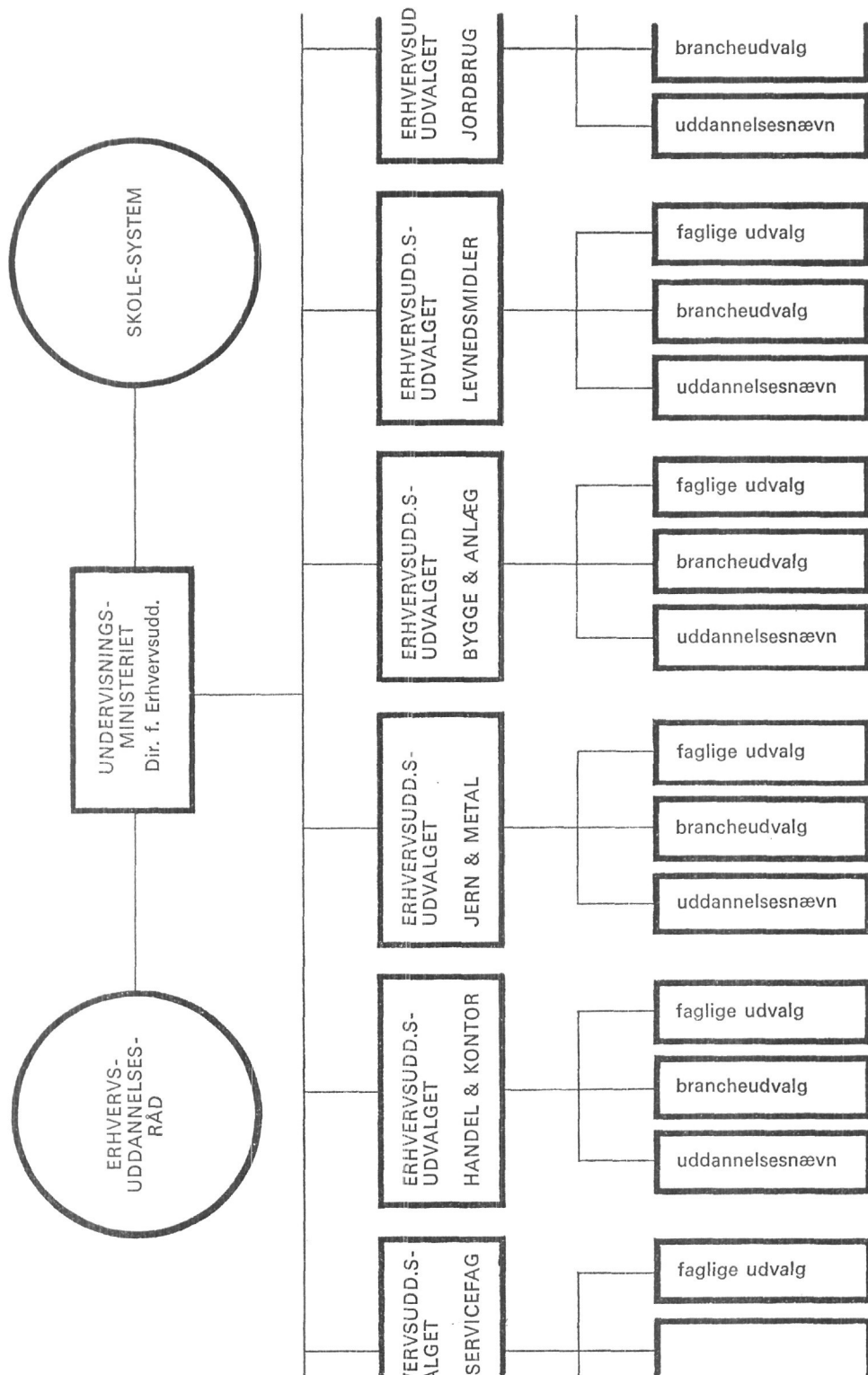
Når en uddannelse inden for et område er besluttet, har ministeriet ansvaret for, at beslutningen føres ud i livet, og ministeriet må således pålægge skolerne at gennemføre undervisning i overensstemmelse med kursusplaner og vejledninger, ligesom man stiller de nødvendige ressourcer til rådighed.

Løbende revision af etablerede uddannelser kan gennemføres af de samme organer, som tilrettelagde uddannelsen.

Styringsmekanismen, som her er skitseret ovenfor kan grafisk fremstilles som i illustrationen side 50.

Skematisk fremstilling af de indbyrdes kompetencemæssige forhold vedr.

STYRINGSORGANERNE FOR DE ERHVERVSFAGLIGE GRUNDUDDANNELSER

4. Styringsorganernes virkemåde.

4.1. Med hensyn til de forskellige organers virkeområde bemærkes, at erhvervsuddannelsesrådet som anført ovenfor i første række skal afløse forsøgsrådet.

4.2. Det må imidlertid anses for hensigtsmæssigt, at også læringerådet erstattes af erhvervsuddannelsesrådet, og herigennem vil blive det overordnede, rådgivende organ med hensyn til disse to grundlæggende erhvervsuddannelser. Læringerådet er nedsat i henhold til lærlingelovens § 25 og består af en kongelig udnævnt formand, 7 arbejdsgiver- og 7 arbejderrepræsentanter samt en række tilfornede medlemmer. Der er i loven tillagt læringerådet en række beføjelser, dels af rådgivende art, dels af besluttede karakter. En række spørgsmål, for eksempel afgørelse af tvivlsspørgsmål om hvorvidt et fagligt arbejde foreligger, tilladelse til afbrydelse og forlængelse af læretid, fastsættelse af uddannelsesregler m. v., er således henlagt til læringerådet, hvis afgørelse er endelig. Som ovenfor anført, finder udvalget det ikke hensigtsmæssigt, at de to parallelle uddannelsesformer, den traditionelle lærlingeuddannelse og den erhvervsfaglige grunduddannelse, består side om side. På den anden side vil lærlingeuddannelsen ikke på en gang kunne afskaffes, og udvalget foreslår derfor, at der tilrettelægges en overgangsordning, hvor lærlingeuddannelserne nedtrappes i takt med, at de erhvervsfaglige grunduddannelser udbygges. Til dette formål er det praktisk, at uddannelserne styres af samme organ, og erhvervsuddannelsesrådet og eventuelt erhvervsuddannelsesudvalgene må derfor i overgangsperioden varetage samtlige de opgaver, der efter lærlingeloven er henlagt til læringerådet, selv om disse opgaver er væsensforskellige fra rådets og udvalgenes opgaver under den erhvervsfaglige grunduddannelse. I øvrigt vil det være hensigtsmæssigt gennem ændringer i lærlingeloven at tilnærme lærlingenes og efg-elevernes retlige forhold til hinanden, jfr. herom neden for i kapitel VI.

4.3. Man skal herudover foreslå, at de beføjelser vedrørende de erhvervsfaglige grunduddannelser, der varetages af skolerådet for de tekniske skoler og uddannelsesrådet for handels- og kontorfogene straks overføres til

erhvervsuddannelsesrådet, og at det tilstræbes snarest at overføre de resterende uddannelser under de to råd til erhvervsuddannelsesrådet, således at rådene helt kan ophæves. Skolerådet for de tekniske skoler er nedsat i medfør af § 6 i lov af 7. juni 1958 om tekniske skoler, teknika og teknologiske institutter og består af 13 medlemmer udpeget af undervisningsministeriet, Håndværksrådet, Industrirådet, Landsorganisationen i Danmark, Teknisk Skoleforening, Dansk Teknisk Lærerforening og de teknologiske institutter i forening. Skolerådet har til opgave at følge de tekniske skolars udvikling og virksomhed undervisningsmæssigt, økonomisk samt administrativt. Uddannelsesrådet for handels- og kontorfogene er nedsat i medfør af § 4 i lov af 26. maj 1965 om undervisning på de godkendte handelsskoler og består af 20 medlemmer udpeget af Grosierer - Societetet, Provinshandelskammeret, Butikshandelens Fællesråd, Industrirådet, Andelsudvalget, Butiks- og Kontorfogenes Arbejdsgiverforening, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund, de faglige fællesudvalg for butiks-, kontor- og engroshandelslærlinge i forening, banker, sparekasser og forsikringsselskaber i forening, Fællesrådet for danske Tjenestemands- og Funktionærorganisationer, Handelsskolernes Lærerforening, Landsforeningen af Lærere ved Danmarks Handelsskoler (Timelærerforeningen) samt Foreningen af Forstandere og Inspektører ved Danmarks Handelsskoler. Rådet skal afgive indstilling til undervisningsministeriet om udvikling af de eksisterende og etablering af nye uddannelsesretninger, om placering og udbygning af nye uddannelsesinstitutioner m.v. Rådets udtalelse skal endvidere indhentes over forslag til væsentlige ændringer i bestående undervisningsplaner, adgangsbetingelser og eksamensordninger, over forslag til gennemførelse af nye uddannelsesretninger m. v.

Disse to råd varetager en række tværgående opgaver, som imidlertid fremover lige så vel vil kunne varetages af erhvervsuddannelsesrådet og erhvervsuddannelsesudvalgene. Ganske vist sidder der i begge råd for tiden medlemmer, der repræsenterer en række forskellige interesser, der herefter ikke uden videre kan påregne at blive tilgodeset. Udvalget finder det imidlertid af så væsentlig betydning, at de erhvervsfaglige grundud-

dannelser samt uddannelsernes indpasning på de tekniske skoler og handelsskolerne samles under samme styringsform, og eventuelle særlige interesser må derfor tilgodeses ad anden vej.

4.4. Såfremt det findes hensigtsmæssigt, vil også andre uddannelser kunne inddrages under de erhvervsfaglige grunduddannelser og dermed under den ovenfor skitserede styringsmekanisme. Man skal i denne forbindelse pege på, at for eksempel teknikeruddannelserne, i hvert fald uddannelsen af juniortechnikere, hensigtsmæssigt vil kunne inddrages. Ved betænkning nr. 710, der udkom i foråret 1974, er det ganske vist foreslået, at der nedsættes et uddannelsesråd for teknikeruddannelserne med det formål at søge uddannelsesområdet harmoniseret med udviklingen inden for den øvrige del af uddannelsessektoren, men efter anmodning fra undervisningsministeriet har forsøgsrådet nu i stedet nedsat et koordineringsudvalg vedrørende tekniker- og efguddannelserne, hvis opgave skal være at undersøge mulighederne for en koordination af teknikeruddannelser og faglige grunduddannelser.

Også andre uddannelser kan efter udvalgets opfattelse med fordel styringsmæssigt inddrages under de erhvervsfaglige grunduddannelser. Det må anses at være af væsentlig betydning, at flest mulige erhvervsuddannelser inddrages under samme uddannelsesmæssige rammer og under ensartede styringsforhold. Den nye lov bør derfor udformes som en rammelov, der skal kunne optage uddannelser - både inden for og uden for undervisningsministeriets område - efterhånden som der bliver behov herfor. Der er i kapitel I anført en række områder, der hensigtsmæssigt kan inddrages, men der må tages stilling hertil fra sag til sag. Det må i øvrigt nok i det hele forudses, at etablering af et fælles erhvervsuddannelsessystem for 10.-12. uddannelsesår kan blive en forholdsvis langvarig proces.

4.5. Det bemærkes særskilt, at udvalget ikke tænker sig en sammensmeltning af de erhvervsfaglige grunduddannelser og arbejdsmarkedsuddannelserne, medens man derimod finder et nært samarbejde mellem de to uddannelser anbefalelsesværdigt.

Arbejdsmarkedsuddannelserne er organiseret under arbejdsministeriet og sekretariatet for arbejdsmarkedsuddannelserne. Uddannelserne henvender sig først og fremmest til voksne over 18 år med en vis erhvervs erfaring. Uddannelserne er som følge heraf kortvarige - gennemsnitlig 3 uger - direkte målrettede og tilpasset hver enkelt branches eller virksomheds konkrete behov. Der ydes deltagerne i kurserne en godtgørelse for tabt arbejdsfortjeneste, der er væsentlig større end den normale uddannelsesstøtte.

Arbejdsmarkedsuddannelserne er således et meget væsentligt led i en aktiv arbejdsmarkeds politik, der har til formål at oplære og omskole arbejdskraften til de aktuelle behov på arbejdsmarkedet. Det er derfor af betydning, at uddannelserne både på centralt og lokalt plan administreres i nøje sammenhæng med andre arbejdsmarkedsforanstaltninger, herunder navnlig arbejdsformidlingen og arbejdsmarkedsnævnene.

Som styringsorgan for arbejdsmarkedsuddannelserne er i henhold til § 2 i lov om erhvervsmæssig uddannelse af specialarbejdere m. v. og omskoling nedsat et uddannelsesråd for specialarbejdere bestående af en kongelig udnævnt formand samt 8 arbejdsgiver- og 8 arbejderrepræsentanter. Rådet skal ifølge lovens § 3 udfolde bestræbelser for at tilvejebringe og ajourføre uddannelsesforanstaltninger i overensstemmelse med det i loven angivne formål. Rådet skal endvidere bl. a. virke som kontaktorgan mellem brancheudvalgene, arbejdsmarkedets hovedorganisationer, de respektive ministerier og de derunder hørende uddannelsesinstitutioner. I medfør af samme lovs § 4 er endvidere nedsat særlige brancheudvalg inden for de arbejdsområder (brancher), hvor det skønnes ønskeligt. Brancheudvalgene består af 4-8 medlemmer, hvoraf arbejdsgiver- og arbejderorganisationerne i branchen vælger lige mange. Det påhviler disse brancheudvalg efter forhandling med de interesserede parter at klarlægge, hvor der inden for branchen findes behov for uddannelse af specialarbejdere, og i hvilke former dette behov bedst kan imødekommes.

Det anførte samarbejde mellem de erhvervsfaglige grunduddannelser og arbejdsmarkedsuddannelserne vil især kunne få

betydning for den gruppe af unge, der enten ikke kan eller ikke vil gå ind i en længerevarende erhvervsuddannelse. Som anført i kapitel II bør der gives disse elever en mulighed for at gennemgå dele af en erhvervsfaglig grunduddannelse uden om basisåret, således at de kan opnå en vis erhvervskompetence gennem særligt tilrettelagte specialarbejderkurser. Ligeledes kan det tænkes, at elever efter at have gennemgået basisuddannelsen ikke ønsker at fortsætte på 2. del, og også disse elever bør have mulighed for at opnå en vis erhvervskompetence gennem disse specialarbejderkurser. Dette må formentlig forudsætte, at aldersgrænsen for adgangen til arbejdsmarkedsuddannelserne sænkes fra 18 til 17 år. Til gengæld bør disse uddannelsers særlige godtgørelse ikke kunne ydes, før eleven er fyldt 19 år, således at specialarbejderuddannelsen ikke med hensyn til uddannelsesstøtte bliver en konkurrent til de længerevarende uddannelser. En revision af loven om specialarbejderuddannelse m. v. bør derfor foretages samtidig med nærværende lovrevision.

Hvis der inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser gennemføres sådanne særligt tilrettelagte specialarbejderkurser, bør disse i styringsmæssig henseende høre under de for de erhvervsfaglige grunduddannelser etablerede organer, selv om selve uddannelsen foregår på specialarbejderskoler.

5. Uddannelsesrådet for de fortsatte skoleuddannelser.

Der kunne rejses det spørgsmål, om uddannelsesrådet for de fortsatte skoleuddannelser kunne erstatte det foreslåede erhvervsuddannelsesråd samt erhvervsuddannelsesudvalgene, ikke mindst under hensyn **til**, at det har været et af formålene med etablering af sektoruddannelsesrådene, at der herved skulle ske en forenkling og rationalisering af udvalgsstrukturen.

Udvalget mener imidlertid, at sektoruddannelsesrådet og erhvervsuddannelsesrådet/erhvervsuddannelsesudvalgene har hver sine opgaver at varetage. Erhvervsuddannelsesudvalgenes opgaver er for det første af så konkret en karakter og kræver en sådan faglig sagkundskab, at opgaverne ikke kan henlægges til sektoruddannelsesrådet. Erhvervsuddannelsesrådets opgaver er dernæst vel af

mere generel og planlægningsmæssig art, men har dog en fast relation netop **til** den uddannelsesform, som de erhvervsfaglige grunduddannelser siger imod. Uddannelsesrådet for de fortsatte skoleuddannelser skal derimod varetage mere tværgående interesser for et væsentligt bredere felt end de erhvervsfaglige grunduddannelser, et felt der i flere henseender rækker ud over ungdomsårene.

Udvalget kan derfor ikke anbefale, at uddannelsesrådet for de fortsatte skoleuddannelser erstatter erhvervsuddannelsesrådet eller erhvervsuddannelsesudvalgene, men man finder et nært samarbejde mellem specielt erhvervsuddannelsesrådet og de nævnte sektoruddannelsesråd af stor betydning, og man har derfor ovenfor foreslået, at formanden for uddannelsesrådet for de fortsatte skoleuddannelser og tillige formanden for uddannelsesrådet for de videregående uddannelser tilforordnes erhvervsuddannelsesrådet.

Et mindretal (Preben Holm og Georg Wiborg) bemærker til ovenstående:

»Vi er enige i, at erhvervsuddannelsesrådet og erhvervsuddannelsesudvalgene bør have et nært samarbejde med uddannelsesrådet for de fortsatte skoleuddannelser (sektorrådet), men undlader i den forbindelse ikke at gøre opmærksom på, at erhvervsuddannelsesrådet vil blive lovfæstet, medens sektorrådet ligesom det centrale uddannelsesråd (CUR) nedsættes alene på undervisningsministerens ansvar.«

6. Oversigt over de enkelte styringsorganers beføjelser.

Til sidst skal gives en oversigt over de enkelte styringsorganers beføjelser. Man må dog herved være opmærksom på, at det ved fastsættelse af kompetenceregler ikke er hensigtsmæssigt at gøre reglerne for detaljerede, da man herved let vil kunne hæmme en løbende revision af uddannelserne.

6.1. *Undervisningsministeriet* har som anført det endelige ansvar for uddannelserne, og dets opgaver er i øvrigt:

- at nedsætte et erhvervsuddannelsesråd,
- efter indstilling fra dette erhvervsuddannelsesråd:

- at nedsætte erhvervsuddannelsesudvalg for et hovederhvervsområde, efterhånden som der er brug herfor,
- at godkende principforslag fra erhvervsuddannelsesudvalgene om etablering af nye uddannelser,
- at godkende igangsætning af sådanne nye uddannelser og revision af bestående,
- at fastsætte nærmere bestemmelser om de uddannelsessøgendes retlige forhold,
- at fastsætte de nærmere regler for erhvervsuddannelsesrådets og erhvervsuddannelsesudvalgenes virksomhed samt om sekretariatsbistand til råd og udvalg,
- at søge de nødvendige ressourcer tilvejebragt på de årlige finanslove,
- at udfærdige bestemmelser om, under hvilke vilkår en uddannelsessøgende på grundlag af en erhvervsfaglig grunduddannelse skal have adgang til til en videregående uddannelse,
- at fastsætte særlige regler for uddannelsen i de tilfælde, hvor en uddannelsessøgende senere end efter det 9. skoleår ønsker at påbegynde en erhvervsfaglig grunduddannelse,
- at dispensere fra visse af reglerne i særlige tilfælde, hvis det sker for at fremme uddannelsesforsøg eller for at give handicappede mulighed for at gennemføre en erhvervsfaglig grunduddannelse,
- at bestemme, på hvilke uddannelsessteder undervisningen skal foregå.

Undervisningsministeriets opgaver er endvidere:

- at pålægge skolerne at gennemføre undervisningen i overensstemmelse med kursusplan og vejledning og føre tilsyn med undervisningen,
- at udarbejde undervisningsvejledninger m. v.

6.2. *Erhvervsuddannelsesrådets* opgaver er:

- at afgive indstilling til undervisningsministeriet om de ovenfor anførte punkter, hvor undervisningsministeriet skal indhente indstilling fra rådet,
- at udtale sig om alle andre spørgsmål vedrørende de erhvervsfaglige grund-

uddannelser, såvel økonomiske, pædagogiske, administrative som arbejdsmarkedspolitiske spørgsmål.

- at tage initiativ til drøftelse af alle spørgsmål af betydning for de erhvervsfaglige grunduddannelser, herunder samordning af uddannelsesområderne, inddragning af nye områder m. v.
- at varetage - helt eller delvis - de opgaver, der hidtil har påhvilet lærlingerådet i henhold til lærlingeloven, for så vidt angår uddannelserne efter denne lov, samt opgaver, der hidtil har påhvilet skolerådet for de tekniske skoler og uddannelsesrådet for handels- og kontorfagene.

6.3. *Erhvervsuddannelsesudvalgenes* opgaver er efter indstilling fra de fælles faglige udvalg (eventuelt brancheudvalgene og uddannelsesnævnene):

- at godkende de erhvervsfaglige grunduddannelsers faglige mål og indhold, herunder at udarbejde forslag til uddannelsesprogrammer, indeholdende oversigt over uddannelsesforløb, varighed af enkelte dele og trin, opdeling i praktik- og skoledele, oversigt over undervisningsfag, eksaminer samt tilkendegivelse af behov for udstyr og inventar m. v. med henblik på senere godkendelse i undervisningsministeriet,
- at godkende retningslinierne for godkendelse af praktiksteder,
- at godkende indstilling om nedsættelse af faglige udvalg samt eventuelt selv at tage initiativ til udvalgenes nedsættelse.

Erhvervsuddannelsesudvalgenes opgaver er endvidere:

- at give indstilling til undervisningsministeriet om alle forhold af betydning for uddannelserne.

6.4. Endelig vil opgaverne for de *fælles faglige udvalg* (og eventuelt brancheudvalgene og uddannelsesnævnene, jfr. ovenfor under punkt 3.5.) være:

- at godkende praktiksteder,
- at tillade afbrydelse eller forlængelse af praktiktid,

- at afgive indstilling til erhvervsuddannelsesudvalgene
 - om de enkelte uddannelsers indhold, struktur m. v.,
 - om retningslinier for godkendelse af praktiksteder,
 - om ressourceanvendelse inden for vedkommende uddannelsesområde, herunder fremsættelse af forslag til uddannelsernes geografiske placering,
 - om adgangsreguleringer, adgangsbetingelser, adgangsbetingelser m. v.
- at varetage interesserne i almindelighed for de enkelte fagområder, som udvalgene repræsenterer og give indstilling til erhvervsuddannelsesudvalgene om problemer i forbindelse hermed.

Et mindretal (S. Grove) bemærker til ovenstående om styringen af uddannelserne:

»Flertallets indstilling forudsætter, at erhvervsuddannelsesrådet fungerer som det organ, der »skal opstille mere fælles, generelle uddannelsesmæssige målsætninger« samtidig med, at man »ikke finder det hensigtsmæssigt at lade rådet virke som overordnet instans for udvalgene«. Rådet skal tillige beskæftige sig med så centrale opgaver som »hvorledes strømmen af uddannelsessøgende kan ledes i retninger, der må skønnes at kunne sikre dem beskæftigelse, når de er færdiguddannede« o. l. Jeg er enig med flertallet i at henføre sådan-

ne overordnede spørgsmål til erhvervsuddannelsesrådet, men finder ikke, at rådet har de fornødne muligheder for at varetage disse funktioner, når rådet ikke har nogen funktioner over for erhvervsuddannelsesudvalgene og i øvrigt kun rådgivende indflydelse. Det bemærkes i denne forbindelse, at det under forsøgsperioden har været yderst vanskeligt for forsøgsrådet at gøre sin indflydelse gældende over for forsøgsudvalgene, og at den ønskelige koordinering og harmonisering derfor på mange punkter ikke har kunnet opnås.

Erhvervsuddannelsesrådet synes derfor under forudsætning af den af flertallet indstillede struktur ikke at kunne blive et egentligt styrende organ for de erhvervsfaglige grunduddannelser, idet rådet mangler kompetence i forbindelse med de konkrete opgaver. Da rådet således vil komme til at arbejde på et mere abstrakt grundlag, bør dets relationer til sektorrådet for de fortsatte skoleuddannelser i øvrigt overvejes nøjere.

Endvidere finder jeg, at erhvervsuddannelsesrådets sekretariatsfunktion bør varetages af direktoratet for erhvervsuddannelserne fremfor i et selvstændigt sekretariat, idet der kan næres berettiget frygt for, at den foreslåede struktur vil medføre samarbejdsvanskeligheder og kompetencestridigheder mellem rådets sekretariat og direktoratet, jfr. erfaringerne fra forsøgsperioden.«

Kapitel VI.

De uddannelsessøgendes retlige forhold.

1. Indledning.

Ved etableringen af de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser blev det i forsøgslovens § 13 fastsat, at de nærmere bestemmelser om de uddannelsessøgendes retlige forhold under uddannelsen, herunder formen for indgåelse af aftaler mellem de uddannelsessøgende og praktikstederne skulle fastsættes for hvert forsøgsområde af undervisningsministeren efter indstilling fra forsøgsrådet. Af lovbemærkningerne fremgår, at man især har haft retsforholdet mellem de uddannelsessøgende og indehaverne af de virksomheder, hvor den praktiske del af uddannelsen gives, for øje. 1 betænkning nr. 612 nævnes i bemærkningerne til lovbestemmelsen, at udvalget ikke fandt, at det var hensigtsmæssigt at fastsætte de formelle regler generelt, så længe uddannelsesstrukturen ikke var nærmere fastlagt, og der alene var tale om forsøg. Der foreligger imidlertid nu udkast til bekendtgørelse om de retlige forhold samt forslag til supplerende cirkulærer for hver enkelt hovederhvervsområde, som har været forelagt forsøgsrådet til udtalelse.

Ved revisionen af forsøgslovens sigtes der - som tidligere i betænkningen anført - mod en lov om erhvervsfaglige grunduddannelser i et uddannelsessystem, som skal kunne tilpasses til også at optage andre erhvervsuddannelser. Det synes derfor hensigtsmæssigt, at de regler, der skal regulere elevernes retlige forhold under de erhvervsfaglige grunduddannelser, i så vidt udstrækning som muligt fastsættes under hensyn til, at de også skal kunne gælde for de andre uddannelsessøgende, der senere optages i uddannelsessystemet. Endvidere bør de retlige forhold for lærlinge og efg-elever så vidt muligt bringes i

overensstemmelse med hinanden, da de to uddannelsesformer i en vis årrække må forventes at eksistere sideordnet.

Nedenfor gennemgås en række retsforhold, som indgår i uddannelsessammenhængen. I særlig grad vil retsforholdene for lærlingeuddannelsen og de erhvervsfaglige grunduddannelser blive belyst, medens de øvrige faglige og tekniske uddannelser kun sporadisk vil blive berørt. I den forbindelse vil de almindeligt gældende arbejdsretlige regler blive inddraget, idet det vil blive undersøgt, i hvilket omfang de normale regler kan anses for at være tilstrækkelige til dækning af de særlige krav, som hensynet til de uddannelsessøgende tilsiger.

2. Uddannelsens opbygning.

Under det hidtil gældende uddannelsessystem inden for lærlingeuddannelsen har grundpillen været den faglige oplæring i en virksomhed. Mange af de i lærlingeloven indeholdte bestemmelser, der fastlægger rammerne omkring lærlingeuddannelsens indhold, danner undtagelse fra eller supplerer de i øvrigt på arbejdsmarkedet gældende regler og aftaler. Lærlingeloven pålægger således læremesteren en række forpligtelser i forbindelse med lærlingens uddannelse. I tilfælde af, at han undlader at opfylde lovens krav, for eksempel med hensyn til kontraktspligt, eller han i væsentlig grad tilsidesætter de pligter, der påhviler ham med hensyn til en forsvarlig oplæring af lærlingen, kan han drages til ansvar og pålægges straf i form af bøde, eller han kan pålægges at udrede erstatning.

Ved gennemførelsen af forsøgsloven i 1972 er der sket en forskydning, således at

der lægges betydelig større vægt på den skolemæssige del af uddannelsen. Ansvar for at en elev får den fornødne uddannelse, kan i et sådant system ikke ensidigt påhvile en enkelt person eller virksomhed. Hver part i uddannelsessystemet er kun forpligtet til at overholde de krav, som man stiller til en forsvarelig uddannelse på det delområde den pågældende part varetager. Forpligtelsen til at give undervisning påhviler således under skoleopholdene skoleinstitutionerne, medens praktikvirksomhederne under praktikopholdene har ansvaret for indlæringen. Skole og virksomhed kan hver for sig gøres ansvarlig, hvis de forsømmer deres pligter.

Denne ændring medfører, at en række af lærlingelovens bestemmelser ikke er anvendelige på de erhvervsfaglige grunduddannelser. Da det imidlertid som anført er af betydning at søge gennemført en koordinering og ligestilling af de retlige og økonomiske forhold for lærlinge og efg-elever, må det undersøges, om det alligevel vil være muligt at fastsætte fælles retsregler.

Parternes gensidige rettigheder og forpligtelser i forbindelse med lærekontrakt eller praktikaftale bliver behandlet neden for i afsnit 7.

3. Optagelseskriterier.

Medens en faglig uddannelse under lærlingelovens regler er knyttet til den lærekontrakt, som parterne, læremesteren og lærlingen, skal tegne, og som sikrer lærlingen at kunne gennemføre en uddannelse, gælder tilsvarende ikke for den erhvervsfaglige grunduddannelse på grund af dens opbygning, dels om et-årig basisuddannelse og dels som vekselluddannelse i 2. del med skiftende skole- og praktikophold. Der opstår derfor i uddannelsesforløbet en række særlige problemer om optagelseskriterier for eleverne, dels ved optagelsen til basisuddannelsen, dels ved optagelsen til 2. dels-uddannelsen. Man skal i det følgende komme nærmere ind på disse problemer.

3.1. Optagelse i basisuddannelsen.

Som anført i kapitel II er det udvalgets opfattelse, at basisuddannelsen skal udgøre et alternativ til folkeskolens 10. skoleår, samt at flest mulige unge bør inddrages under uddannelsessystemet i en eller anden form. Ba-

sisuddannelsen bør derfor stå åben for alle unge, som har gennemgået folkeskolens 9. klasse eller tilsvarende, uanset om de ønsker at gennemgå en fuld faglig uddannelse. Optagelsen på skolerne sker mest hensigtsmæssigt efter ansøgning fra eleven til den enkelte skole. I overensstemmelse med det anførte hovedprincip, at den erhvervsfaglige grunduddannelses basisår skal være et tilbud, der står åbent for alle efter 9. skoleår, bør arbejdsmarkedspolitiske hensyn som hovedregel ikke spille ind her som en adgangsregulerende faktor, men alle bør have adgang til at gennemgå dette uddannelsesstrin, uanset hvilket hovederhvervsområde der vælges. I særlige tilfælde bør tilgangen til basisuddannelsen på et hovederhvervsområde dog efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet kunne begrænses. Det vil især kunne blive aktuelt for de mindre hovederhvervsområder, når det på baggrund af prognoser kan konstateres, at såvel uddannelsesmulighederne (fremskaffelse af praktikpladser) som de fremtidige beskæftigelsesmuligheder er begrænsede. I en opbygningsperiode, hvor der ikke er et tilstrækkeligt stort antal skoler til rådighed, kan det endvidere dels af hensyn til en rimelig økonomisk og pædagogisk udnyttelse af skoleinstitutionerne, dels for at skabe ensartede uddannelsesmæssige vilkår for de unge, være hensigtsmæssigt at fastsætte fælles retningslinier for alle områder til regulering af optagelsen.

3.2. Optagelse til 2. del.

Med hensyn til overgangen til 2. del af uddannelsen gør der sig forskellige modstridende synspunkter gældende. På den ene side tilsiger hensynet til den elev, der har fuldført basisuddannelsen, at der bør være muligheder for at opnå en uddannelse inden for det speciale, som eleven bl. a. ved hjælp af den givne erhvervs- og uddannelsesvejledning har bestemt sig for. På den anden side vil ressourcemæssige hensyn kunne føre til, at ikke alle uddannelsesønsker vil kunne opfyldes inden for de givne økonomiske rammer eller under hensyn til den fremtidige beskæftigelsessituation.

Foruden den begrænsning i tilgangen til uddannelsens 2. del, som disse overordnede økonomiske og kapacitetsmæssige rammer for uddannelsessystemet kan medføre, er der

for uddannelserne i det erhvervsfaglige grunduddannelsessystem, der som hovedregel på 2. del rummer en vekseluddannelse dels på skole dels i virksomheder, en mere direkte adgangsregulerende faktor ved overgangen til 2. del, idet der som hovedregel skal foreligge en aftale om praktikophold allerede ved tilmeldingen. Der stilles således udover krav om gennemført basisuddannelse yderligere betingelser, som har direkte relation til de aktuelle praktikmuligheder inden for rammerne af det valgte uddannelsesområde.

Medens den, der påbegynder en skoleuddannelse eller en lærlingeuddannelse, normalt har en forventning om at kunne gennemføre uddannelsen med det planlagte forløb, er den fortsatte uddannelsesmulighed inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser i de tilfælde, hvor 2. dels-uddannelsen er tilrettelagt som en vekseluddannelse, afhængig af muligheden for at fremskaffe en praktikplads ved overgangen fra basisåret til 2. del.

Der er i kapitel IV redegjort nærmere for de vanskeligheder, der kan være ved fremskaffelse af praktikplads, ligesom der er fremsat forslag **til**, hvorledes bestræbelserne for fremskaffelse af flere pladser kan aktiveres.

Det er udvalgets opfattelse, at indgåelse af praktikaftale fortsat må være en nødvendig forudsætning for påbegyndelse af 2. del (såfremt der i det hele taget inden for denne ligger praktikophold). Dog bør det som en undtagelse kunne tillades, at elever i en kortere periode følger skoleundervisningen, uden at der er indgået en praktikaftale. En sådan dispensation bør kun gives i særlige situationer, hvor der kan skabes sikkerhed for, at den valgte uddannelse kan føre frem til et kompetencegivende uddannelsesstrin, enten ved at der stilles praktikpladser til rådighed, eller ved at en alternativ uddannelsesvej, for eksempel værkstedsskole, sikres.

4. Gennemførelse af skoleuddannelsen.

Når eleven er optaget på basisuddannelsen respektive 2. dels-uddannelsen har han dermed erhvervet ret til undervisning i overensstemmelse med de fastsatte uddannelsesplaner for det pågældende område. Uddannelsens tilrettelæggelse omtales nærmere i kapitel II. Endvidere har eleven erhvervet ret til

økonomisk støtte efter de gældende regler, herunder støtte til befordringsudgifter m. v. Elevernes økonomiske forhold omtales nærmere i kapitel VIII.

I forsøgsperioden er der endnu ikke fastsat retsregler om elevernes rettigheder og forpligtelser under skoleopholdet med hensyn til undervisningen. I det ovenfor nævnte udkast til bekendtgørelse om de retlige forhold har man imidlertid nedfældet den praksis, som har dannet sig i forsøgsperioden. For skoleopholdenes vedkommende fastslås det i udkastet, at eleverne har mødepligt. En elev, der ikke deltager i undervisningen på tilfredsstillende måde, kan efter forslaget udelukkes af skolen fra fortsat undervisning. Af bemærkninger til bestemmelsen fremgår det, at der i første række er tale om udeblivelse fra skolen uden lovlig grund, men også om udelukkelse på grund af andre disciplinære forseelser. I tilfælde af sygdom eller andet undskyldeligt fravær kan udelukkelse formentlig ikke komme på tale.

Manglende deltagelse i undervisningen i et vist større omfang - selv om det er undskyldeligt fravær, f. eks. sygdom - kan imidlertid medføre, at elevens standpunkt bliver så utilfredsstillende, at den pågældende må gå skoleopholdet om. Udelukkelse må derfor kunne finde sted i begge situationer, midlertidigt eller for altid. Det vil således være hensigtsmæssigt, om man i bestemmelsen skelner mellem bortvisning som disciplinærmiddel og omgang, dvs. midlertidig udelukkelse fra undervisningen fordi den pågældende ikke kan følge med.

I øvrigt bør bortvisning - i overensstemmelse med hidtidig praksis på skolerne - kun anvendes i særligt grove tilfælde, eventuelt kun i gentagelsestilfælde, under hensyn til, at den erhvervsfaglige grunduddannelse tilsigter at optage en bredere elevmasse end de traditionelle, fortsatte skoleuddannelser.

Afgørelser om udelukkelse fra skolerne bør, som også foreslået i udkastet, kunne indbringes til afgørelse i undervisningsministeriet.

5. Prøver, eksaminer, evaluering, eksamens- og uddannelsesbeviser.

5.1. Lærlingeloven fastsætter for lærlingeuddannelserne inden for håndværk og industri i § 15 bestemmelser om svendeproe,

mens det for lærlingeuddannelsen inden for handel m. v. i § 16, stk. 2, fastsættes, at der ved læretidens udløb, under forudsætning af at lærlingen har bestået handelsmedhjælpe-eksamen eller en tilsvarende prøve, udstedes et lærebrev med oplysning om læretiden, og om hvorvidt eleven har opnået duelighed i faget.

Lærlinggen kan kræve en skriftlig erklæring fra læremesteren om læreforholdets varighed, såfremt læreforholdet ikke føres til ende, jfr. lærlingelovens § 12, stk. 8, og § 16, stk. 5. Endvidere modtager lærlingen et bevis for deltagelse i skoleundervisningen, jfr. §§ 13, stk. 5, og 17, stk. 5.

Forsøgsloven har ikke fastsat regler om, hvorledes det skal vurderes, om en elev har gennemgået uddannelsen på tilfredsstillende vis. Det er overladt til forsøgsudvalgene i forbindelse med de fælles faglige udvalg og brancheudvalg at tilrettelægge uddannelsen, herunder at drage omsorg for, at den foregår i overensstemmelse med de fastlagte retningslinier, jfr. forsøgslovens § 8. Herudover skal udvalgene og forsøgsudvalgene sikre, at uddannelsesmålet, en faglig erhvervskompetence, opnås. Et af midlerne hertil er tilrettelæggelse af kompetencegivende prøver eller andre former for vurdering af de opnåede færdigheder. Der er endnu ikke fastsat fælles retningslinier herfor. Imidlertid har man i udkastet til retsbekendtgørelsen for de erhvervsfaglige grunduddannelser foreslået, at ministeriet efter indstilling fra forsøgsrådet kan fastsætte bestemmelser herom.

Om hvert kompetencegivende trin skal afsluttes med en prøve, eller om elevens præstationer løbende skal evalueres, har en snæver sammenhæng med den pædagogiske tilrettelægning af uddannelsen. I forsøgsperioden har det af naturlige årsager været vanskeligt fra starten at skabe fuld klarhed over den mest hensigtsmæssige tilrettelæggelse af uddannelsen på dette felt.

Udvalget finder på baggrund af den trinvis opbygning af uddannelsens enkelte dele, at en enkelt afsluttende prøve kun i meget ringe grad i rimeligt omfang kan danne grundlag for en vurdering af de kundskaber og færdigheder, som eleverne har opnået under uddannelsen. Man skal derfor under hensyn til de indvundne erfaringer i forsøgsperioden foreslå, at evalueringen tilrettelægges som en kontinuerlig vurdering af elever-

nes arbejde. Ved afslutningen af hvert trin skal der foretages en opsummering af de foretagne vurderinger til bedømmelse af, om de stillede krav til uddannelsen er opfyldt. Hvorvidt denne opsummering skal ske i form af kriteriet: bestået - ikke bestået, eller om der skal fastsættes en graderet skala herfor (karakterskala), må afgøres inden for de enkelte hovedområder. Udvalget finder, at man må arbejde videre med problematikken om, hvorvidt udarbejdelse af ensartede retningslinier er nødvendig.

5.2. Som dokumentation for hvert bestået trin i uddannelsen har eleverne ret til et uddannelsesbevis. For basisuddannelsernes vedkommende udstedes beviset af den pågældende skole, mens beviset for 2. dels vedkommende må sammensættes af to eller flere dele, da uddannelsen finder sted dels på skole, dels på virksomhed. Praktikstedet må dels afgive en udtalelse om eleven, dels udfærdige en oversigt over de områder, som den pågældende elev har været beskæftiget med under praktikopholdet. Uanset hvorledes uddannelsen er opbygget, forekommer det administrativt mest hensigtsmæssigt, at det samlede bevis udstedes af det pågældende erhvervsuddannelsesudvalg, som skal godkende praktikopholdet. Man opnår herved at registreringen af uddannelsens enkelte dele samles og enkelt sted, hvorved registreringen bliver sikrere. Uddannelsesbeviserne bør udformes efter ensartede principper fastsat af ministeriet efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet. Det forekommer mest hensigtsmæssigt, at der etableres en central registrering af de udstedte beviser eller delbeviser. Et centralt register vil udover at opfylde visse uddannelsesmæssige funktioner også kunne anvendes ved udarbejdelse af prognoser over antallet af uddannede inden for de forskellige hovederhvervsområder, dels med henblik på erhvervsvejledning for de uddannelsessøgende, dels med henblik på eventuelle indgreb af arbejdsmarkedspolitisk karakter ved tilrettelæggelse af uddannelsessystemet.

Udover bevis for gennemført uddannelse, bør der gives enhver elev, der ikke gennemfører en hel uddannelse, eventuelt et helt trin heraf, adgang til, hvis han ønsker det, at få en udtalelse, der beskriver den gennemgaaede uddannelse. Forslag i overensstemmelse

hermed er stillet i udkastet til bekendtgørelse om de retlige forhold.

For lærlinguddannelsens vedkommende afholdes der som anført svendeprøver inden for håndværk og industri m. v., jfr. lærlingelovens § 15, mens der inden for butiks-, handels- og kontorfagene gives en udtalelse om læretidens længde og om lærlingenes duelighed, jfr. § 16, stk. 2.

Det er udvalgets opfattelse, for så vidt angår svendeprøverne inden for håndværk og industri, at den fastsatte prøveform med nedsættelse af svendeprøvekommissioner inden for hvert fag, udpegning af skuemestre m. v. er et meget omstændeligt og kostbart apparat at sætte i gang. Som ovenfor anført er det udvalgets opfattelse, at en enkelt prøve ikke kan give noget retfærdigt indtryk af de samlede færdigheder, som lærlingene opnår gennem flere års uddannelse, men at en kontinuerlig vurdering kan give et bredere indtryk af den samlede uddannelse.

Udvalget foreslår derfor, at man inden for de enkelte hovederhvervsområder tager stilling til, om man straks eller senere kan afskaffe svendeprøverne og erstatte dem med en løbende evaluering af lærlingenes arbejde på linie med, hvad der er foreslået om prøveformer for de erhvervsfaglige grunduddannelser.

6. Indgåelse af praktikaftale.

6.1. Lærlingelovens § 1 fastslår, at der, når en person under 18 år antages til arbejde, der er godkendt som lærefag, skal oprettes en skriftlig lærekontrakt, hvori lærefaget skal angives. Kontrakten skal ifølge lærlingeloven affattes på en af de respektive ministerier efter forhandling med lærlingerådet godkendt formular. Forældrene skal som indehavere af forældremyndigheden for den unge underskrive kontrakten, men lærlingen skal, hvis han er fyldt 15 år, medunderskrive lærekontrakten. Endvidere bestemmes, at lærlingen skal være fyldt 14 år og lovligt udkrevet af skolen. Læretidens varighed skal i henhold til § 3 bestemmes i kontrakten. I § 1 fastsættes, at lærekontrakterne af de offentlige arbejdsansvinningskontorer skal forsynes med påtegning om, at kontrakten er affattet i overensstemmelse med lærlingelovens regler.

For lærlinge, der ved aftalens indgåelse er

over 18 år, skal aftalen blot anmeldes til arbejdsansvinningskontoret, jfr. lærlingelovens § 30. Anmeldelsen skal være skriftlig, og angive lærlingens navn, fødselsdato, lærefag og læretidens længde. Lærlingeloven finder kun delvis anvendelse på disse lærlinges forhold. Således gælder de i lærlingelovens kapitel I anførte krav til aftalens form og indhold ikke.

Forsøgsloven har ikke fastsat regler om praktikaftalens form og nærmere indhold, men efter § 13 skal de nærmere regler herom fastsættes af undervisningsministeren for hvert forsøgsområde efter indstilling fra forsøgsrådet. Rådet skal indhente indstilling fra forsøgsudvalgene og de fælles faglige udvalg og brancheudvalgene i udkastet til bekendtgørelse om de retlige forhold for forsøgsuddannelsen har man foreslået regler herom, som i forbindelse med et cirkulære for hvert forsøgsområde skal fastlægge de retlige forhold for de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser.

Det foreslås i udkastet, at praktikaftalen - for alle elever uanset om den pågældende er fyldt 18 år - indgås skriftligt ved benyttelse af en formular, der godkendes af undervisningsministeriet efter indstilling fra forsøgsrådet. Der er i forslaget ikke taget stilling til aftalens nærmere indhold. Forslag herom er optaget i udkast til de cirkulærer, som for hvert hovedområde forudsættes at supplere bekendtgørelsen.

6.2. Kontraktspligt.

Efter lærlingelovens § 1, har den, der antager en person under 18 år til arbejde i en virksomhed, i hvilken der udføres fagligt arbejde, som ovenfor anført pligt til at oprette en skriftlig lærekontrakt. Ved fagligt arbejde forstås arbejde, som i henhold til lærlingeloven er godkendt som fag eller som hørende under et sådant fag. Tivlsspørgsmål om hvorvidt der foreligger fagligt arbejde, som kræver oprettelse af lærekontrakt i de konkrete tilfælde, afgøres endeligt af lærlingerådet efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg. I forbindelse med disse bestemmelser kan der henvises til bestemmelsen i lærlingelovens § 24, stk. 6, som pålægger de faglige udvalg at arbejde for de bedst mulige uddannelsesmæssige forhold, og navnlig for at arbejdsforholdene tilrettelægges således, at alt arbejde, der na-

turligt horer under lærlingeuddannelse, indrages under lovens område.

Der gøres i loven visse undtagelser fra kravet om oprettelse af lærekontrakt, nemlig i tilfælde, hvor den pågældende allerede har en faglig uddannelse, hvor den pågældende antages som bud eller lignende, hvor ansættelsen på grund af arbejdsdelingen i virksomheden alene går ud på udførelse af et vist specialarbejde, der ikke fordrer en faglig uddannelse, samt hvor ansættelsen alene går ud på udlevering af varer i forretninger, hvis omfang og art er af en sådan beskaffenhed, at der ikke er mulighed for at give en faglig uddannelse. Hertil kommer endelig, at der ikke er kontraktspligt i tilfælde, hvor aftale om læreforhold indgås mellem forældre og børn.

Bestemmelserne i lærlingelovens § 1 virker som en beskyttelsesregel for dem, der ved læreforholdets indgåelse er under 18 år. Reglen er med til at sikre disse en forsvarlig faglig oplæring, og den sikrer dem de løn- og arbejdsforhold, som lærlingeloven hjemler. Den giver derudover de faglige udvalg bemyndigelse til at gribe ind overfor et ansættelsesforhold mellem den ansatte og en arbejdsgiver og kræve lærekontrakt oprettet.

Under kommissionsarbejdet forud for lærlingeloven blev der stillet forslag om en forhøjelse af aldersgrænsen fra 18 til 21 år for pligten til at oprette lærekontrakt. Til støtte for forslaget anførtes, at også unge over 18 år burde have mulighed for en forsvarlig faglig oplæring, ligesom de også kunne have behov for de beskyttelsesregler, som fandtes i lærlingeloven. Der blev henvist til, at nogle virksomheder kun antog unge til oplæring, som var ude over den alder, hvor der krævedes kontrakt. Modsat hævdedes det, at disse virksomheder, hvis aldersgrænsen blev hævet, blot ville vente yderligere med at antage unge til oplæring, hvorved man ville forstærke beskæftigelsesproblemerne for de unge. Læringlekommissionen enedes dog om at foreslå aldersgrænsen sat op til 19 år, men den endelige lov bevarede imidlertid 18 års alderen som grænse.

Det har i forsøgsperioden været en klar forudsætning, at aftaler mellem de uddannelsessøgende og praktikstederne om praktikuddannelse inden for den erhvervsfaglige grunduddannelse skulle indgås efter de regler, som for hvert enkelt område blev fastsat

af undervisningsministeriet efter indstilling fra forsøgsrådet og forsøgssudvalgene. Der har ikke i forsøgsloven været behov for en bestemmelse som lærlingelovens § 1, da lærlingeloven har været gældende ved siden af forsøgsloven. Aftaler om praktikuddannelse medfører for så vidt en fravigelse af lærlingelovens regler om indgåelse af læreforhold, en fravigelse der er hjemlet i forsøgslovens § 16.

Forsøgslovens § 13 bestemmer, som ovenfor anført, at aftaler mellem de uddannelsessøgende og praktikstederne skal fastsættes for hvert forsøgsområde for sig, og det har i forsøgsperioden været en klar forudsætning, at praktikuddannelse inden for den erhvervsfaglige grunduddannelse skulle indgås efter de regler, som for hvert enkelt område blev fastsat af forsøgssudvalgene. Der har ikke i forsøgsloven været behov for en bestemmelse som lærlingelovens § 1, men i henhold til forsøgslovens § 13 er der fastsat regler om praktikopholdene under forsøgsuddannelserne, der for så vidt medfører en fravigelse fra lærlingelovens regler om indgåelse af læreforhold, en fravigelse der er hjemlet i forsøgslovens § 16.

Ved revisionen af forsøgsloven synes det imidlertid nødvendigt at tage stilling til, om man skal opretholde en bestemmelse om kontraktspligt for det uddannelsesområde, der inddrages under loven og i givet fald, hvorledes den skal udformes. Udvalget har derfor drøftet behovet for en kontraktspligt og de positive og negative sider, som en sådan bestemmelse ville få.

Man har i første omgang overvejet den mulighed i alle tilfælde at kræve oprettelse af kontrakt i forbindelse med praktikaftaler, såfremt det pågældende arbejde var omfattet af uddannelsesplaner fastsat af erhvervsuddannelsesudvalgene. En så omfattende kontraktpligt ville imidlertid være forbundet med en række væsentlige ulemper. Man ville lægge urimelige bånd på virksomhedernes ansættelsespolitik, systemet ville kræve en omfattende offentlig kontrol, og det ville afskære en del, som ikke har en uddannelse, og som ikke ønsker at gennemgå en sådan, fra at få arbejde, idet stillingerne ville blive forbeholdt uddannelsessøgende eller udlærte med relevant uddannelse. Særligt ville specialarbejderuddannede få vanskeligheder med at få relevant beskæftigelse og udviklingen i

retning af at nedbryde grænserne mellem de erhvervsmæssige grunduddannelser og arbejdsmarkedsuddannelserne ville blive hæmmet væsentligt. En undtagelsesbestemmelse, der tillod personer med specialarbejderuddannelse at blive beskæftiget uden uddannelseskontrakt på områder omfattet af uddannelsesplaner, ville kun bidrage til at fastlåse arbejdsmarkedet, og yderligere vanskeliggøre de ufaglærtes beskæftigelsesmæssige situation. Hertil kommer, at virksomhederne ville kunne komme uden om kontraktpligten ved en omlægning af arbejdsdelingen, hvorved virksomhederne blev uegnede til oplæringssted. Endelig kan det anføres, at en sådan ubetinget kontraktpligt formentlig ville stride mod grundlovens § 74 om fri og lige adgang til erhverv.

Udvalget har derefter drøftet, om en kontraktpligt i forbindelse med en aldersgrænse på for eksempel 20 år ville være hensigtsmæssig og tilstrækkelig til at sikre de uddannelsessøgende en praktikplads. En sådan kontraktpligt måtte udformes som bestemmelsen i lærlingelovens § 1, men medens lærlingeloven sætter aldersgrænsen til 18 år, måtte grænsen ved de erhvervsmæssige grunduddannelser være 20 år under hensyn til, at eleverne, når de begynder på 2. del, vil være fyldt 17 år, medens unge under lærlingeuddannelse typisk er yngre ved indgåelse af læreforholdet. Denne begrænsede kontraktpligt ville vel i ringere grad have de ovenfor anførte ulemper, men den ville forstærke de unges beskæftigelsesproblemer, hvis de enten ikke ønsker at tage en uddannelse, eller de ikke kan blive optaget til en uddannelse af kapacitetsmæssige grunde. Kontraktpligten ville endvidere kunne omgås af virksomhederne ved ansættelse af personer over den fastsatte alder, hvorved de unge under denne alder blev afskåret fra at få en oplæring umiddelbart efter afslutningen af skolegangen, et forhold som kendes allerede i dag fra lærlingeuddannelsen.

En bestemmelse om kontraktpligt vil dog formentlig have den positive virkning, at den vil sikre et antal praktikpladser til de uddannelsessøgende, idet en række virksomheder fortsat ville ansætte unge også under 20 år. Den ville herudover give samfundet indflydelse på den faglige oplæring gennem den ved lov fastsatte binding af aftalefriheden.

Under indtryk af de nævnte uheldige

sider, som kontraktpligt er forbundet med, og under indtryk af den udvikling, der siden lærlingelovens vedtagelse har fundet sted såvel med hensyn til offentlige bestemmelser, der regulerer arbejdsforholdene, som med hensyn til de spørgsmål, der reguleres af overenskomsterne, finder udvalget det imidlertid mindre påkrævet at fastholde en bestemmelse, der pålægger kontraktpligt for uddannelsesaftaler. Blandt de offentlige bestemmelser, der regulerer arbejdsforholdene kan nævnes arbejderbeskyttelseslovene, herunder det fremsatte forslag til en ny lov om arbejdsmiljø, samt loven om dagpenge under sygdom m. v. til alle, som har lønnet arbejde, ferielovens bestemmelser m. v. Hertil kommer, at det i langt højere grad i dag er et overenskomstspørgsmål, hvorvidt et arbejde anses for fagligt arbejde eller ikke, og det synes af den grund mindre væsentligt at fastsætte en regel om dette spørgsmål i forbindelse med uddannelsesregler.

På baggrund af disse overvejelser kan udvalget ikke anbefale, at der for visse arbejdsaftaler gælder en ubetinget kontraktpligt eller en kontraktpligt betinget af en aldersgrænse. Man anser denne binding på aftalefriheden for overflødig med hensyn til at sikre en hensigtsmæssig uddannelse og sikre løn og øvrige ansættelsesvilkår for de uddannelsessøgende. Disse forhold sikres bedre og smidigere på anden vis gennem love og overenskomstvedtagelser. Kontraktpligt kan heller ikke anses for at være et hensigtsmæssigt middel til at fremskaffe flere praktikpladser, end der ville kunne opnås gennem parternes frie initiativ.

Udvalget foreslår derfor, at det overlades til parterne selv at bestemme, hvorvidt den indgåede aftale udgør et led i et uddannelsesforløb under den erhvervsmæssige grunduddannelse. Når dette vedtages, skal aftalen imidlertid med hensyn til form og indhold opfylde de krav, som fastsættes i loven eller i bestemmelser med hjemmel i loven.

En af følgerne af, at man ikke fastsætter en lovbestemt kontraktpligt i henhold til loven kan ganske vist blive, at unge uden egen skyld kan blive forhindret i at påbegynde eller fuldende en ønsket uddannelse, idet det offentlige under normale omstændigheder er afskåret fra at gribe ind med støtteforanstaltninger, og kun i særlige tilfælde kan foretage indgreb gennem opret-

telse af værkstedsskoler m. v. Nogle virksomheder vil måske endvidere foretrække selv at sørge for oplæring af arbejdskraften i virksomheden, eventuelt således at det bliver virksomheden der afgør, hvilken form for uddannelse den pågældende ansatte skal gennemgå.

Udvalget må imidlertid fastholde, at sikringen af en hensigtsmæssig uddannelse sker langt bedre gennem overenskomster mellem arbejdsmarkedets parter end gennem fastsættelse af lovregler af den omtalte karakter. Det forudsættes dog, at erhvervsuddannelsesrådet følger udviklingen opmærksomt med henblik på at sikre en relevant udvikling på uddannelsesområdet set ud fra samfundets behov som en helhed.

6.3. Aftalens parter.

Praktikaftalen indgås normalt mellem eleven og praktikvirksomheden, men aftaleforholdet kan tænkes løst på andre måder. I betænkning nr. 612, der ligger til grund for forsøgsloven, blev der således opstillet nogle alternative forslag. Som det ene alternativ blev det foreslået, at praktikaftalen blev indgået mellem den uddannelsessøgende og en faglig organisation eller et fagligt organ. Som det andet alternativ blev det foreslået, at praktikuddannelsen blev varetaget af skolerne. Dette kunne ske i form af, at skolerne indgik praktikaftalen med virksomhederne, eventuelt under medvirken af et fagligt organ, eller - som i forsøgsuddannelsen inden for bygge- og anlægsområdet - i form af etablering af lærlingebyggepladser.

Førstnævnte alternativ har i forsøgsperioden vist sig at være urealistisk, og man har derfor forladt denne idé. Vedrørende det andet alternativ synes der imidlertid at være en vis tendens til, mest typisk inden for de tekniske skolers område, at det tidligere tilknytningsforhold mellem den uddannelsessøgende og virksomheden er ved at blive erstattet af et tilknytningsforhold mellem den uddannelsessøgende og skolen, idet opholdet i basisåret og de senere, gentagne skoleophold giver eleven en følelse af at have hjemsted på skolen. Derfor vil det set fra de uddannelsessøgendes og skolernes side ikke føles som nogen ændring, at de umiddelbare kontraktsparter bliver f.eks. erhvervsskolerne og virksomhederne.

Heroverfor må imidlertid anføres, at en

sådan ændring vil løsrive uddannelsen fra den umiddelbare tilknytning til arbejdspladserne, som man i de faglige uddannelser har tillagt megen vægt. Virksomhederne vil heller ikke under et ændret aftalesystem have den samme tilskyndelse til aktivt at deltage i og tage medansvar for uddannelsen af den fremtidige arbejdsstyrke, som de har i dag. Endvidere må man ikke undervurdere betydningen af, at den uddannelsessøgende selv skal tilvejebringe et kontraktsforhold med en bestemt virksomhed.

6.4. Aftalens form og indhold.

Udvalget kan tilslutte sig forslaget i udkast til bekendtgørelse om de retlige forhold i forsøgsperioden om, at der skal fastsættes klare regler for praktikaftalens indhold og omfang. Man skal anbefale, at praktikaftalen indgås på en af undervisningsministeriet godkendt formular, der bør indeholde oplysning om aftalens parter, uddannelsens art, uddannelsesstiden samt antal og varighed af skoleopholdene, og så vidt muligt deres placering i uddannelsesforløbet. Herudover bør aftalen anføre arbejdets art, løn og arbejdstid, og endelig skal aftalens varighed klart fremgå. Aftalen bør endvidere henvise til de uddannelsesregler, som er gældende for det pågældende uddannelsesområde. Aftalen bør registreres af erhvervsuddannelsesudvalget for hovederhvervsområdet samt af basis-skolen eller eventuelt den skole, hvor 2. dels uddannelsens skoleophold skal finde sted. Eventuelt bør der herudover etableres et landsdækkende register af uddannelsesaftaler. Registrering bør endvidere fortsat finde sted hos de offentlige arbejdsformidlingskontorer, der som hidtil skal påse, at aftalen er i overensstemmelse med de uddannelsesmæssige regler, at praktikstedet er godkendt af erhvervsuddannelsesudvalget, samt at eleven har gennemført basisuddannelsen.

Elever, der er fyldt 18 år, er i henhold til myndighedsloven berettiget til på egen hånd at indgå arbejdsaftaler og kan således selv underskrive praktikaftalen. For elever, der er fyldt 15 år, skal forældrene underskrive aftalen, for at den er gyldig, men eleven bør dog medunderskrive.

6.5. Aftalens varighed.

Da 2. dels opbygning ikke er ens i alle uddannelsesretninger, har der i forsøgsperio-

den været forskellig praksis for aftalens varighed inden for hvert forsøgsområde. Mens man f. eks. inden for jern- og metalområdet har indgået aftaler for hele uddannelsesstrinnet på 2. del, har man inden for andre områder indgået praktikaftaler, der kun har omfattet et enkelt praktikophold. Aftaler, der omfatter samtlige praktikophold, indebærer en del fordele. Således er elevens mulighed for at gennemføre uddannelsen sikret, og tilknytningen til erhvervslivet som uddannelsessted fremhæves. På den anden side kan der være visse vanskeligheder forbundet med aftaler gældende for hele uddannelsesstiden. Virksomhederne kan måske kun vanskeligt overse, om behovet for arbejdskraft vil være dækket ind i den pågældende periode bl. a. på grund af skoleopholdene. Enkelte virksomheder vil kunne afskrækkes af skoleopholdenes længde, og af denne grund afstå fra at antage elever. Kravene til praktikundervisningen kan også være således, at en enkelt virksomhed på grund af specialisering ikke kan tilbyde oplæring i alle de krævede discipliner.

Udvalget må imidlertid anse det for hensigtsmæssigt for sammenhængen i uddannelsen, at praktikaftalen som hovedregel indgås for et helt uddannelsesstrin dvs. til afslutningen af et kompetencegivende trin. Kun i de særlige tilfælde, hvor uddannelsesmæssige krav til praktikstederne gør det umuligt for en enkelt virksomhed at opfylde kravene, bør kortere aftaler godkendes. Dispensation bør gives af vedkommende erhvervsuddannelsesudvalg, og det bør være en forudsætning for dispensationen, at der sikres eleven en eller flere praktikpladser, som tilsammen indebærer, at eleven når til et kompetencegivende uddannelsesstrin eller på anden vis sikres et fuldt uddannelsesforløb.

6.6. Aftalens ophør.

Da der ikke i forsøgsperioden har været fastsat regler om praktikaftalens opsigelse, har der udviklet sig en forskellig praksis inden for forsøgsområderne. Almindeligvis har det været anerkendt, at praktikaftalen ikke kunne opsiges fra parternes side, medmindre der forelå særlige omstændigheder svarende til de i lærlingenloven fastsatte opsigelsesgrunde. Kun inden for bygge- og anlægsområdet har man fra forsøgsudvalgets side stil-

let krav om, at aftalen i praktikperioden var frit opsigelig med et nærmere fastsat varsel.

Der har ikke været behov for indbringelse af konflikter for tvistighedsnævnet som fastsat i medfør af forsøgslovens § 14, idet forsøgsudvalgene i forbindelse med de faglige fællesudvalg og brancheudvalgene har bestræbt sig på at bilægge eventuelle uoverensstemmelser, eventuelt ved fremskaffelse af en ny praktikplads.

Som udgangspunkt kan man overveje, om det er påkrævet, at der fastsættes særlige regler for praktikaftalers ophævelse set i forhold til almindelige arbejdsaftaler. For lærekontrakter gælder, at de er uopsigelige i aftaleperioden, men der er i lærlingenloven fastsat regler om, i hvilke tilfælde den ellers uopsigelige aftale kan hæves, uden at parterne risikerer at pådrage sig et erstatningsansvar. Uopsigeligheden er begrundet i sikringen af den unges uddannelse. For arbejdsaftaler i almindelighed gælder, at aftalerne i princippet er frit opsigelige under overholdelse af eventuel fastsat varsel.

Fri opsigelighed som i almindelige arbejdsaftaler er imidlertid ikke særligt hensigtsmæssigt i forbindelse med en uddannelsesaftale. For de uddannelsessøgende er det af betydning af kunne fuldføre en påbegyndt uddannelse, og virksomhederne må derfor respektere den beskyttelse af unge under oplæring, som en uopsigelig aftale giver. Det må imidlertid også være i virksomhedernes interesse at holde de unge fast til et uddannelsesprogram for derved at sikre sig veluddannet arbejdskraft. Der foreligger således en gensidig interesse hos såvel elever som praktiksteder, og udvalget skal derfor på dette grundlag anbefale, at praktikaftaler som hovedregel gøres uopsigelige.

Selv om praktikaftaler i forhold til aftaler om læreforhold efter lærlingenloven vil angå et noget kortere tidsrum, vil der alligevel være behov for at fastsætte særlige undtagelser fra den ovenfor nævnte hovedregel. For det første vil det være urimeligt at fastholde aftalen, såfremt parterne er enige om at opheve aftalen. Dernæst bør en part kunne opsiges aftalen, dersom den anden part groft misligholder sine forpligtelser. Kontrakten bør dog i så fald hæves inden for en rimelig tid, efter at den krænkede part blev eller burde være blevet bekendt med den omstændighed, der ligger til grund for ønsket om at

hæve. Endelig bør en part kunne hæve aftalen, såfremt en væsentlig forudsætning for aftalens indgåelse viser sig at være urigtig eller senere at falde bort. Det bør dog kun gælde de forudsætninger, som aftaleparten er bekendt med, og kun i tilfælde af, at adgangen til at opsiges aftalen benyttes inden for rimelig tid efter at den pågældende er blevet bekendt med eller ved anvendelse af almindelig agtpågivenhed burde være blevet bekendt med det forhold, som han vil påberåbe sig som grund til opsigelsen.

Mens lærlingeloven udførligt opregner de forhold, som kan berettigge parterne i læreforholdet til at hæve lærekontrakten og eventuelt medføre, at den falder bort uden varsel, skønner udvalget det således mere hensigtsmæssigt og i bedre overensstemmelse med almindelige arbejdsretlige regler at åbne adgang for en friere bedømmelse af det efter omstændighederne rimelige og nødvendige i at anerkende en ophævelsesmulighed i den konkrete sag. Lærlingelovens opregning af hævegrunde vil dog fortsat have betydning for fortolkningen af ovennævnte hæveadgange. I den forbindelse skal det nævnes, at reglerne om grov misligholdelse af forpligtelserne f. eks. svarer til lærlingelovens bestemmelser i §§ 21, stk. 2) og 22, stk. 1, b), mens reglerne om urigtige eller bristende forudsætninger for aftalen bl. a. svarer til lærlingelovens §§ 20, 21, stk. 1, 21, stk. 2, a), c) og d).

Visse af de i lærlingeloven opregnede grunde må dog i dag betragtes som forældede som hævegrunde. Bl. a. gælder det reglerne i § 22, stk. 1, i), j) og k), hvorefter en kvindelig lærling kan hæve lærekontrakten, når hun gifter sig, når hun bliver gravid, samt når hun er i huset hos en gift lærer, og dennes hustru dør eller hendes samliv med ham ophører. Kun hvis der i disse situationer foreligger særlige omstændigheder, for eksempel at kvindens eller barnets liv eller helbred er truet, hvis den gravide elev fortsætter praktikuddannelsen, synes det rimeligt at godkende en hæveadgang, og det kan i så fald allerede ske efter andre bestemmelser i lærlingeloven. Der henvises i øvrigt til kvindekommissionens betænkning om kvindens stilling i samfundet (betænkning nr. 715 1974), hvor der peges på, at disse bestemmelser i lærlingeloven bør modificeres bl. a. under henvisning til de an-

dre muligheder der findes for at hæve kontrakten.

Under henvisning til det ovenfor anførte skal udvalget foreslå, at også hæveadgangen i lærlingeforhold underkastes en friere bedømmelse. Man foreslår derfor, at ovennævnte regler, som knytter hæveadgangen til forudsætnings- eller misligholdelsessynspunkter i almindelighed, også anvendes i lærlingesager, og man foreslår som følge heraf, at lærlingelovens bestemmelser om hæveadgang, som findes i §§ 9, stk. 2 og 3, 10 samt 20 til 23, ophæves.

6.7. Prøvetid.

Under hensyn til den foreslåede begrænsning af opsigelsesretten, bør der fastsættes en gensidig prøvetid af en vis varighed. Da praktikaftalerne, som ovenfor anført bør gælde for hele uddannelsesforløbet, anbefales det, at prøvetiden fastsættes til 3 måneder. Denne periode bør være effektiv i den forstand, at skoleophold, der måtte ligge i praktikens første måneder, fratrækkes ved beregningen.

7. Parternes rettigheder og pligter under praktikopholdet.

7.1. Tilrettelæggelsen af arbejdet.

Til uddybning af den arbejdsaftale, der indgås, når der tegnes en lærekontrakt, fastsætter lærlingelovens § 7 f, regler om parternes gensidige forpligtelser. For elever under forsøgsuddannelserne er der imidlertid ikke ved lov eller anden bestemmelse fastlagt noget tilsvarende. Det er imidlertid naturligt, at regler svarende til lærlingelovens er blevet indfortolket i de aftaler, der i forsøgsperioden er indgået om praktikophold. For uddannelsesaftaler som led i en erhvervsfaglig grunduddannelse må gælde, at eleven er forpligtet til at stille sin arbejdskraft til rådighed inden for det område, som uddannelsesaftalen omfatter, mens virksomheden på sin side er forpligtet til at beskæftige den pågældende i henhold til de uddannelsesregler, som er fastsat af erhvervsuddannelsesudvalgene. Kun undtagelsesvis må eleven beskæftiges med arbejde, der ikke vedrører hans uddannelse, og kun såfremt det uddannelsesmæssige mål ikke bringes i fare. Eleverne er under praktikopholdet, som enhver anden medarbejder, pligtig at udvise omhu i arbej-

det, at arbejde konstant og i et tempo afpasset efter deres arbejdskraft og færdighed, samt i øvrigt at rette sig efter de ordensregler, der gælder på virksomheden.

Det uddannelsesmæssige sigte med aftalen, som indgås mellem praktikstedet og en elev under den erhvervsfaglige grunduddannelse, medfører i øvrigt på visse punkter rettigheder og pligter mellem parterne, som rækker ud over, hvad en arbejdsaftale almindeligvis medfører. For eksempel medfører skoleopholdenes placering i aftaleperioden, at virksomheden skal give eleven fri til at følge undervisningen.

7.2. Arbejdskonflikter.

Lærlinge med lærekontrakt efter § 1 i lærlingeloven er ikke omfattet af strejker og lock-out, hvis den virksomhed, hvor de er ansat, bliver ramt af konflikt. Derimod kan § 30-lærlinge, dvs. lærlinge, der var fyldt 18 år ved kontraktens indgåelse, blive omfattet af arbejdskonflikter, iværksat af organisationerne, hvis de er medlem af en fagforening. I sådanne tilfælde forlænges læretiden med et til arbejdsstandsningen svarende tidsrum.

Udvalget har overvejet, om elever i praktikperioden skal kunne inddrages under en arbejdsstandsning. På den ene side taler det hensyn, at den unges oplæring ikke bør forlænges unødvendigt, for, at praktikelever ikke omfattes af arbejdskonflikter. På den anden side kan praktikeleven optages som medlem af en fagforening og som sådan føle sig såvel berettiget som forpligtet til at tage del i arbejdsstandsninger. Hertil kommer også, at adskillige praktikelever vil være omkring 18 år, når praktikopholdene finder sted, hvorfor de snarere kan sammenlignes med § 30-lærlingene.

Udvalget foreslår derfor, at elever under de erhvervsfaglige grunduddannelser kan omfattes af de af organisationerne iværksatte arbejdskonflikter, hvis de ved konflikten påbegyndelse er fyldt 18 år, og de er medlem af en fagforening.

7.3. Vederlag.

Til gengæld for arbejdsydelsen skal der til eleverne betales løn. I betænkning nr. 612 om de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser forudsatte man denne løn aftalt ved de kollektive overenskomster eller andre former

for kollektive aftaler. En bestemmelse svarende til lærlingelovens § 4, som sikrer, at den kollektivt fastsatte løn kommer til udbetaling i alle lærlingeforhold inden for det pågældende fag, fandt man ikke nødvendig. Man forudsatte dette spørgsmål løst som led i godkendelse af reglerne for de enkelte forsøg. Endvidere blev der ikke fastsat regler til lønning af aflønningsspørgsmålene inden for de fag, hvor der ikke fandtes faglige overenskomster.

På baggrund af erfaringerne i forsøgsperioden, hvor der har været nogen usikkerhed om lønfastsættelsen inden for visse faglige områder, hvor der ikke har været en kollektiv overenskomst, eller hvor denne overenskomst ikke har indeholdt bestemmelse om aflønning af lærlinge eller andre under oplæring, skal udvalget anbefale, at der i forbindelse med lovrevisionen fastsættes regler for lønfastsættelsen svarende til lærlingelovens bestemmelser. Herudover bør det sikres, at der i samtlige faglige overenskomster mellem arbejdsmarkedets parter fastsættes regler for aflønning af elever fra de erhvervsfaglige grunduddannelser under praktikopholdet. I fag, hvor der ikke findes overenskomster, bør der eventuelt nedsættes et til lærlingelovens § 4 svarende lønnævn.

7.4. ATP.

Udover lønydelsen er elever under de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser også omfattet af reglerne om arbejdsmarkedets tilægspension (ATP) under praktikopholdene. Medens lærlinge på lærekontrakt udtrykkelig er undtaget efter ATP-lovens § 4, litra b), falder elever i øvrigt ind under lovens almindelige betingelser, såfremt de er fyldt 18 år. Derimod er eleverne ikke omfattet af lovens regler under skoleopholdene, hverken under basisuddannelsen eller på 2. dels skoleophold. Udvalget skal anbefale, at lærlinge ligeledes bliver omfattet af ATP-lovens bestemmelser gennem ændring af den nævnte bestemmelse.

7.5. Sygdom og andet fravær, graviditet og fødsel.

Om sygdom og andet fravær samt graviditet og fødsel er der i lærlingeloven fastsat særlige regler. I lovens § 9 fastsættes, at lærlingen har ret til løn under sygdom i i alt 3 må-

neder. Læremesteren kan forlange lægeattest som dokumentation. Hvis lærlingen i gentagelsestilfælde undlader at skaffe dokumentation for sygdom, er læremesteren berettiget til at hæve lærekontrakten uden varsel. Såfremt lærlingen forsømmer mere end i alt 4 måneder i læretiden grundet sygdom, kan begge parter forlange læretiden forlænget.

Såfremt en lærling bliver gravid, kan hver af parterne efter lærlingelovens § 10 forlange læreforholdet afbrudt i indtil 3 måneder før og 1 måned efter fødslen, således at læreforholdet forlænges tilsvarende.

Lærlingeloven sikrer med bestemmelserne i § 9 lærlingene fuld løn under sygdom, dog højst i 3 måneder. Læremesteren indtræder dog i henhold til loven om dagpenge i lønmodtagerens ret til dagpenge efter udløbet af de 5 første uger. I tilfælde af at læreforholdet afbrydes i en periode omkring fødslen i henhold til § 10, når en lærling bliver gravid, udbetaler læremesteren derimod ingen løn, men lærlingen har dog ret til dagpenge efter de almindelige regler i loven om dagpenge.

Der er ikke fastsat særlige regler om løn under sygdom m. v. for eleverne under de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser. I mangel af sådanne særlige bestemmelser gælder derfor de almindelige regler om ydelser under sygdom m. v. i henhold til loven om dagpenge under sygdom og graviditet, for elever under handels- og kontorområdet gælder dog funktionærlovens regler. Udkastet til bekendtgørelse for de retlige forhold for eleverne under erhvervsfaglig forsøgsuddannelse henviser således til disse regler.

Når man ser bort fra elever under handels- og kontorområdet, der som nævnt følger funktionærlovens regler, er eleverne efter dagpengeloven berettiget til dagpenge i sygdomsperioden og i en periode af 14 ugers varighed omkring en fødsel. Dagpengene udgør efter de gældende regler 90 pct. af den gennemsnitlige ugentlige normalindtægt. Arbejdsgiveren er som hovedregel forpligtet til at betale dagpenge i de første 5 uger af perioden, herefter overgår forpligtelsen til det offentlige. For udbetalingen af dagpenge omkring fødsel gælder der særlige regler. Eleverne under handels- og kontorområdet får derimod som de øvrige ansatte på området fuld løn under sygdom. Omkring en fødsel har eleven efter disse regler ret til 5 må-

neder barselsorlov, men kun med Vi løn. Arbejdsgiverne udbetaler lønnen til eleven, men kan få refunderet en del af det udbetalte gennem dagpengeordningen.

Det er udvalgets opfattelse, at de gældende regler for arbejdsmarkedet som helhed på sygelønsområdet er tilstrækkelige til at dække de særlige krav, som hensynet til de unge under uddannelse må stille. Udvalget finder det derfor ikke nødvendigt, at der fastsættes særregler på dette felt, som tilfældet var i lærlingeloven. Man foreslår derfor, at unge under erhvervsfaglig grunduddannelse får samme rettigheder, som andre ansatte på det pågældende beskæftigelsesområde; dvs. at dagpengelovens regler gælder for elever under erhvervsfaglig grunduddannelse, bortset fra handels- og kontorområdet, hvor funktionærlovens regler gælder.

I overensstemmelse hermed skal man endvidere foreslå, at de særlige regler i lærlingeloven om lærlinges ret til løn under sygdom ophæves. I stedet foreslår man de ovenfor anførte regler anvendt også på lærlinge. For lærlinge under handels- og kontorområdet, der har kontrakt efter lærlingelovens § 1, og som derfor falder uden for funktionærlovens regler, skal man henstille, at der skaffes hjemmel til også at behandle disse efter funktionærlovens regler i sygdomstilfælde samt i orlovsperioden omkring en fødsel.

Med hensyn til en eventuel forlængelse af praktikopholdet på grund af fravær, der skyldes sygdom, graviditet, fødsel m. v., har der i forsøgsperioden dannet sig en vis praksis, der er nedfældet i udkastet til retsbekendtgørelse. Det foreslås heri, at forsøgsudvalget kan forlænge praktiktiden efter et fravær på mere end 25 arbejdsdage inden for et uddannelsesår. Inden for lærlingeuddannelsen kræves et længere fravær (over 4 måneder), før læretiden kan forlanges forlænget.

Under hensyn til, at de erhvervsfaglige grunduddannelser dels foregår på skole, dels i praktikvirksomheder, mener udvalget, at den anførte regel i udkastet til retsbekendtgørelse må opretholdes fremover.

Medens en af det faglige udvalg truffet afgørelse om forlængelse af læretiden efter lærlingelovens regler kan indbringes for lærlingerådet, jfr. lærlingelovens § 9, stk. 4, er det i det anførte udkast til retsbekendtgørelse for de erhvervsfaglige forsøgsuddannel-

ser foreslået, at forsøgsudvalgets afgørelse gøres endelig. Udvalget finder denne løsning mest hensigtsmæssig og skal anbefale, at der fremover tillægges erhvervsuddannelsesudvalgene endelig kompetence vedrørende dette spørgsmål. Da læringerådet foreslås nedlagt, jfr. oven for i kapitel V, skal man herudover foreslå, at kompetencen til at forlænge læretiden for lærlinge ligeledes henlægges til erhvervsuddannelsesudvalgene, dog således at spørgsmålet kan indbringes for erhvervsuddannelsesrådet, hvortil læringerådets beføjelser overføres.

7.6. Ferie, feriegodtgørelse.

Med hensyn til ferie gælder ferieloven for de uddannelsessøgende såvel under lærlingeuddannelsen som under de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser, jfr. ferieloven af 30. juli 1971, hvorved lærlingelovens § 5 blev ophævet. Ferielovens almindelige princip går ud på, at en lønmodtager optjener ret til 2 feriedage for hver måneds beskæftigelse i et kalenderår. For lærlinge, der har kontrakt efter lærlingelovens § 1 gælder en særlig regel i ferielovens § 7, der giver lærlingen ret til fuld ferie i det første og andet ferieår efter, at læreforholdet er begyndt. Har lærlingen ikke optjent feriegodtgørelse til alle feriedagene, skal arbejdsgiveren betale lærlingen løn i den resterende periode.

For elever under erhvervsfaglig forsøgsuddannelse gælder - i mangel af særlige regler - ferielovens almindelige bestemmelser, dvs., at eleverne kun i det omfang, de har været beskæftiget med lønnet arbejde i det foregående år, har ret til ferie med feriepenge eller løn. Det har dog i forsøgsperioden i praksis været således i de fleste tilfælde, at arbejdsgiverne har givet eleverne fuld ferie også i det første ansættelsesår.

Spørgsmålet om anvendelse af ferielovens almindelige regler på unge under erhvervsfaglig grunduddannelse har været overvejet i udvalget med henblik på en ligestilling med det almindelige arbejdsmarked. Udvalget finder, at det særligt for unge under uddannelse er vigtigt at sikre, at alle unge har muligheder for hvert år at holde en arbejdsfri periode svarende til fuld ferie efter ferielovens regler. Man foreslår derfor, at de uddannelsessøgende under de erhvervsfaglige

grunduddannelser og lærlingene ligestilles i feriemæssig henseende, således at der også gives de førstnævnte elever ret til fuld ferie i henhold til ferieloven. Det foreslås derfor, at ferieloven ændres, således at elever under erhvervsfaglig grunduddannelse kan erhverve ferieret på grundlag af skoleophold. De økonomiske forhold for eleverne i ferieperioden vil være afhængig af, om der under skoleopholdene udbetales godtgørelse (som under forsøgsperioden) eller uddannelsesstøtte, henholdsvis ungdomsydelse. Der henvises herom til kap. VIII.

7.7. Beskyttelsesforanstaltninger, forsikring m. v.

Arbejderbeskyttelseslovgivningen.

I medfør af lovgivningen om arbejderbeskyttelse gælder der en række særlige begrænsninger i anvendelse af unge til erhvervsmæssigt arbejde inden for industri- og håndværksvirksomheder m. fl. samt inden for handels- og kontorvirksomheder. Derimod indeholder loven om arbejderbeskyttelse inden for landbrug, gartneri og skovbrug ikke regler herom. De gældende love forventes afløst af en fælles lov om arbejdsmiljø*), der foruden at skabe overensstemmelse i dækningsgraden mellem de tre områder også foreslår en forenkling og en ajourføring af reglerne om arbejderbeskyttelse, herunder af reglerne om anvendelse af unge mennesker til erhvervsmæssigt arbejde.

Efter den almindelige arbejderbeskyttelseslov, der gælder for industri- og håndværksvirksomheder, men tilsvarende regler findes i arbejderbeskyttelsesloven for handels- og kontorvirksomheder, må der til erhvervsmæssigt arbejde, der ikke alene består i egentlig budtjeneste, ikke anvendes børn, der ikke er fyldt 14 år og lovligt udskrevet af skolen. (Det ny lovforslag fastsætter aldersgrænsen til 15 år). Det påhviler efter gældende lov arbejdsgiveren at forvisse sig om den antagnes alder inden ansættelsen. Ved antagelsen af en person under 18 år til egentligt erhvervsmæssigt arbejde skal arbejdsgiveren foranledige den antagne lægeundersøgt.

For unge under 18 år er der herudover i den gældende lov fastsat en række konkrete begrænsninger, f. eks. for søn- og helligdags-

*) Loven vedtaget ved 3. behandling den 17. december 1975.

arbejde, ligesom det fastslås generelt, at arbejdstiden for disse unge ikke må overstige den arbejdstid, som er fastsat for fagets voksne arbejdere ved overenskomst. Arbejdstiden må højst udgøre 10 timer pr. dag. For unge over 18 år gælder de almindelige bestemmelser i arbejderbeskyttelsesloven, men ved overenskomst kan der fastsættes særlige begrænsninger for disse unges erhvervsmæssige beskæftigelse. I forslaget til lov om arbejdsmiljø findes tilsvarende regel, men reglerne er foreslået forenklet.

For de erhvervsfaglige uddannelser har der i forsøgsperioden ikke været fastsat specielle regler om arbejdstid m. v. for eleverne. Man har i udkast til bekendtgørelse om de retlige forhold på området foreslået en henvisning til de gældende lovregler, samt til de i medfør af overenskomster fastsatte vilkår. Udvalgene finder en sådan henvisning tilstrækkelig.

Lærlingeloven indeholder derimod en række specielle bestemmelser om lærlingenes arbejdsforhold. Således fastsættes det i § 1, stk. 2, at ingen kan indtræde i et læreforhold forinden den pågældende er lovligt udskrevet af skolen og er fyldt 14 år. Læremesteren må ikke anvende lærlingen til arbejder, der er skadelige for hans sundhed eller ikke står i forhold til hans kræfter, jfr. § 8, stk. 2. Den normale ugentlige arbejdstid må for lærlinge ikke overstige den sædvanligt gældende arbejdstid inden for vedkommende fag, faglige område eller virksomhed, jfr. § 14, stk. 1. Herudover fastsættes, at skoletiden medregnes i arbejdstiden for lærlinge, der går på dagskole, samt at lærlinge, der går på aftenskole skal have medregnet den fornødne frihed hertil, inden for en normal arbejdstid, jfr. §§ 14 og 18.

Bortset fra bestemmelserne om, at undervisningstiden medregnes i arbejdstiden, er de i lærlingeloven omtalte regler til beskyttelse af lærlingene dækket ind af de almindeligt gældende bestemmelser i arbejderbeskyttelseslovgivningen. Lærlingelovens regler gælder dog også for lærlinge, der er fyldt 18 år. Udvalget er af den opfattelse, at såvel efg-elever som lærlinge i tilstrækkelig grad er dækket ved de i den almindelige lovgivning fastsatte regler, og **at der ikke er nogen** rimelig grund til at bevare bestemmelser, der beskytter unge under uddannelse i større grad end almindeligt ansatte på arbejdsmar-

kedet, når man herved tager det foreliggende forslag til den ny lov om arbejdsmiljø i betragtning. Udvalget skal derfor foreslå, at man i forbindelse med lovrevisionen ophæver de regler, som er dækket af lovgivningen i øvrigt for dermed at forenkle reglerne og for at ligestille lærlinge og efg-elever.

7.8. Ulykkesforsikringsloven.

I henhold til ulykkesforsikringsloven er enhver, der driver virksomhed her i landet, uanset om den er erhvervsmæssig eller ej, eller som i sin tjeneste beskæftiger andre, f.eks. som arbejdere, funktionærer, kontor- og butikspersonale, medhjælp i huset m. m. forpligtet til at tegne forsikring for de af ham beskæftigede arbejdere i overensstemmelse med bestemmelserne i loven, jfr. lovens § 51. Enhver, der mod løn eller som ulønnet medhjælper af arbejdsgiveren er antaget til stadig eller midlertidigt arbejde, er forsikret efter loven, jfr. § 52.

Forsikringen dækker skader i medfør af ulykke, som midlertidigt eller vedvarende forringer den pågældendes erhvervsevne, eller i tilfælde af, at ulykkestilfælde medfører dødsfald, tab af forsøger, jfr. § 1. Loven giver adgang til følgende ydelser: invaliditetserstatning, erstatning til efterladte m. m. Vedrørende udbetaling af dagpenge under sygemelding som følge af ulykkestilfælde gælder lov om dagpenge ved sygdom og fødsel af 7. juni 1972. Arbejdsgiveren har i tilfælde af, at han har udbetalt løn til den sygemeldte, ret til at indtræde i den sygemeldtes krav på dagpenge efter udløbet af 5 ugers perioden, jfr. nævnte lov.

Såvel lærlinge som elever under de erhvervsfaglige grunduddannelser (sidstnævnte dog kun i praktiktiden) er umiddelbart omfattet af reglerne i ulykkesforsikringsloven og dækket af den heri fastsatte lovpligtige forsikring. Ulykkesforsikringslovens regler gælder dog ikke ulykker i forbindelse med efg-elevernes skoleophold, idet skolerne ikke er pligtige at tegne ulykkesforsikring for eleverne, medens lærlinge med hjemmel i lærlingelovens § 13, stk. 7, og § 17, stk. 7, også under skoleophold er dækket af læremesterens ulykkesforsikring. Skolerne har dog mulighed for at tegne ulykkesforsikring for eleverne, hvis man finder det hensigtsmæssigt, for eksempel hvis der i under-

visningen indgår maskiner eller redskaber, der indebærer særlig fare for eleverne.

8. Afgørelse af tvistigheder.

Forsøgslovens § 14 bestemmer, at tvistigheder mellem den uddannelsessøgende og praktikstedet kan indbringes for et nævn, der nedsættes af undervisningsministeren. De nærmere regler for nævnets sammensætning og opgaver m. v. fremgår af bestemmelsen. Nævnet består af en formand, der skal opfylde betingelserne for at kunne udnævnes til dommer, og 4 faste medlemmer, hvoraf 2 beskikkes efter indstilling fra Dansk Arbejdsgiverforening, og 2 medlemmer beskikkes efter indstilling fra Landsorganisationen i Danmark. Herudover tiltrædes nævnet for hver sag af 2 medlemmer med sagligt kendskab til det pågældende erhvervsområde, udpeget af henholdsvis Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen i Danmark. Nævnet kan ophæve en praktikaftale, ligesom den skadelidte part kan tilkendes erstatning. Der har ikke i forsøgsperioden været uoverensstemmelser, som nogen af parterne har ønsket indbragt for dette nævn.

1 modsætning til tvistighedsnævnet for de erhvervsfaglige grunduddannelser, der er et centralt organ for hele landet, er der med hjemmel i lærlingelovens § 27 nedsat en lærlingevoldgiftsret i hver retskreds. Voldgiftsretten består af retskredsens dommer som formand samt 4 for hver enkelt: fag valgte voldgiftsmænd, af hvilke hver af parterne udpeger 2. Voldgiftsmændene skal være myndige, og de skal være fagligt oplærte. De nærmere regler om voldgiftsretternes opgaver, sammensætning, procedure samt sanktionsmidler fastsættes i lærlingelovens §§ 27 til 29. Voldgiftsretten kan ophæve en lærekontrakt, ligesom den kan tilkende den skadelidte part erstatning. Herudover kan voldgiftsretten idømme en læremester bøde for overtrædelse af visse bestemmelser i lærlingeloven.

Lærlingevoldgiftsretterne har i årenes løb behandlet en del sager. I de senere år er der imidlertid fremført en række kritiske synspunkter om voldgiftsretterne. Det fremhæves bl. a. under hensyn til det fåtal af sager, der er inden for hver enkelt retskreds, at den fastsatte procedure med 4 af parterne valgte voldgiftsmænd samt stedets dommer som

formand virker unødvendigt tungt, at det strider mod almindelige retsplejeregler, at møderne i lærlingevoldgiftsretten er lukkede retsmøder, samt at det forekommer mindre naturligt, at rettens afgørelse ikke kan ankes til højere instans. Endvidere henvises til, at det i praksis ofte er umuligt at få uvildige domsmænd, hvilket bl. a. medfører, at dommeren ikke får den vejledning som tilsigtes. 1 forbindelse med denne kritik har justitsministeriet derfor henstillet til undervisningsministeriet, at man tager spørgsmålet om en revision af bestemmelserne om lærlingevoldgiftsretterne op til bedømmelse i forbindelse med en revision af lærlingeloven.

På denne baggrund har udvalget taget spørgsmålet om ændring af lærlinge voldgiftsretterne op til bedømmelse, samtidig med vurderingen af behovet for bevarelse af tvistighedsnævnet for de erhvervsfaglige grunduddannelser.

Uanset den kritik, der fra dommerside har været rettet mod lærlingevoldgiftsretterne, en kritik som har peget i retning af afskaffelse af disse voldgiftsretter og overførsel af sagsområdet til de almindelige domstole, er det udvalgets opfattelse, at der må lægges afgørende vægt på den sagkundskab, som voldgiftsretterne får tilført gennem udpegnings af repræsentanter for arbejdsmarkedets parter som medlemmer af retten. Udvalget mener derfor ikke, at de almindelige domstole er et velegnet forum til afgørelse af de særlige stridsspørgsmål, som en lærekontrakt eller en praktikaftale kan medføre.

Det er udvalgets opfattelse, at det forhold, at lærlingevoldgiftsretternes møder har været lukkede retsmøder, har haft betydning for parternes muligheder for at forlige sagerne. Hertil kommer, at lærlingene - under hensyn til de oplysninger om personlige forhold, som ofte kommer frem under sagernes forhandling for voldgiftsretterne - beskyttes af reglen om lukkede møder. Udvalget har derfor den opfattelse, at tvistighedsnævnets retsmøder som hovedregel ligeledes bør være lukkede. Under henvisning til reglerne om arbejdsretten, hvorefter det er overladt til retten at afgøre, hvem der foruden sagens parter bør have adgang til retsmøderne, og den praksis, der har dannet sig - det er herom oplyst, at domsforhandlingerne som hovedregel foregår i åbne møder, mens øvrige retsmøder er lukkede — skal man dog fo-

reslå en tilsvarende bestemmelse fastsat for tvistighedsnævnets virke.

Ligesom det i lærlingelovens § 27, stk. 4, var fastsat, at voldgiftsretternes afgørelse var endelig og med bindende virkning for parterne, er det i forsøgslovens § 14, stk. 5, fastsat, at tvistighedsnævnets afgørelser ikke kan indbringes for domstolene. Udvalget finder, at denne ordning bør opretholdes, idet en hurtig endelig afgørelse af stridsspørgsmålet under hensyn til forholdets karakter må veje tungt. Man finder endvidere ikke, at behovet for appel er særlig stort, når man tager rettens sammensætning i betragtning. Den faglige ekspertise og erfaring, som retten kommer i besiddelse af gennem de af de faglige organisationer udpegede medlemmer af retten, skulle garantere for en rigtig afgørelse i første instans.

Under hensyn til den forventede afvikling af lærlingeuddannelserne henstiller udvalget, at spørgsmålet om en sammenlægning af lærlinge voldgiftsretterne og tvistighedsnævnet til ét organ tages op til overvejelse. De spørgsmål, som efter lærlingeloven kan indbringes for voldgiftsretten, jfr. lærlingelovens §§ 27 og 28, er af samme art som de spørgsmål, som parterne i en praktikaftale i forbindelse med de erhvervsfaglige grunduddannelser kunne tænkes at indbringe for tvistighedsnævnet. Dette gælder i særlig grad spørgsmålet om misligholdelse af de forpligtelser, som parterne har påtaget sig ved indgåelse af henholdsvis lærekontrakt og praktikaftale. Eventuelle sanktioner, som kunne komme på tale, er ligeledes identiske, f. eks. ophævelse af aftalen, erstatning m. v.

Ved sammenlægning sikrer man, at den ønskede ekspertise på dette felt opnås, da nævnet vil kunne få et tilstrækkeligt stort antal sager om året. Det bemærkes, at de foreslåede ændringer må ske i samarbejde med justitsministeriet.

Udvalget skal med den begrundelse anbefale, at lærlingevoldgiftsretterne nedlægges, og at tvistighedsnævnet får kompetence til også at pådømme spørgsmål i forbindelse med lærlingeforhold. Udvalget foreslår, at tvistighedsnævnet får samme sammensætning som i forsøgsperioden. Man skal i øvrigt anbefale, at der udpeges suppleanter for de af arbejdsmarkedets parter udpegede medlemmer af tvistighedsnævnet, således at disse kan indtræde, såfremt et eller flere af

de faste medlemmer på grund af sygdom eller anden årsag er forhindret i at give møde.

Med hensyn til de udgifter, som er forbundet med tvistighedsnævnets virke, foreslås det, at de faste udgifter afholdes af staten, således som det også har været tilfældet for lærlinge voldgiftsretternes vedkommende. Dette gælder udgifter til lokaler, kontorhold m. v. samt rejseudgifter for nævnets formand, øvrige medlemmer samt personale. Rejseudgifterne for parterne i en tvist foreslås betalt af parterne selv. Da rejseudgifterne imidlertid ikke bør kunne afholde nogen elev fra at rejse en sag, bør der være mulighed for, at eleven kan få sine rejseudgifter betalt af det offentlige. Sagens øvrige omkostninger (sagsomkostningerne) afholdes efter tvistighedsnævnets afgørelse af den part, der taber sagen.

9. Arbejdsløshedsforsikring.

Lærlinge med lærekontrakt efter lærlingelovens § 1 er efter lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring udelukket fra at blive optaget som nydende medlem af en arbejdsløshedskasse, jfr. § 41, stk. 4, uanset om de pågældende opfylder de i lovens § 41 i øvrigt opstillede betingelser. Endvidere er unge under nu 17 år ikke berettiget til optagelse. Personer, der har gennemført en erhvervsmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed, har ret til under de almindelige betingelser at blive nydende medlem af en arbejdsløshedskasse, uanset der i øvrigt stilles krav om forudgående erhvervsarbejde af en vis varighed og en vis størrelse, jfr. § 41, stk. 1, nr. 3. For lærlinge, som har været afskåret fra at blive optaget i medfør af § 41, stk. 4, hjemles der dog adgang til at opnå ret til dagpenge under visse betingelser umiddelbart efter optagelsen i arbejdsløsheds-kassen, jfr. § 54, medens andre medlemmer først opnår retten til understøttelse efter 6 måneders medlemskab, jfr. dog § 53, stk. 1. Retten til udbetaling begrænses dog i § 54, stk. 2, til 180 dage inden for det første år efter læretidens afslutning. Mens lærlinge som omtalt er afskåret fra at være nydende medlem efter lovens § 41, stk. 4, er elever under de erhvervsfaglige grunduddannelser i det omfang, de opfylder de almindelige betingelser for medlemskab efter lovens § 41,

stk. 1, berettiget til at blive optaget i arbejdsløshedskassen. Retten til dagpenge opnås først efter udløbet af 6 måneder.

Denne forskel mellem lærlinge, der har kontrakt efter lærlingelovens § 1, og uddannelsessøgende under erhvervsfaglig grunduddannelse må ses på baggrund af uddannelsessystemets forskellige opbygning. Lærlingen er gennem kontrakten sikret oplæring i virksomheden i den fastsatte læretid med mindre der opstår helt ekstraordinære forhold som læremesterens død eller konkurs m. v. I forhold til de mange lærekontrakter vil det dreje sig om et ganske ringe antal. Hertil kommer, at læremesteren i tilfælde af standsning af virksomheden er forpligtet til

at bestrebe sig på at skaffe lærlingen en ny læremester. Elever under erhvervsfaglig grunduddannelse, hvori der indgår praktikophold, vil i højere grad være udsat for at stå uden uddannelsessted på grund af den trinvis opbygning af uddannelsen. Det er derfor naturligt, også fordi eleverne under de erhvervsfaglige uddannelser normalt vil være over 17 år ved 2. delstart, at de omfattes af de almindelige regler for sikring mod arbejdsløshed.

Som *bilag 6* er optaget et nyt udkast til bekendtgørelse om de retlige forhold for eleverne under erhvervsfaglig grunduddannelse.

Kapitel Vil.

Finansieringen af uddannelserne.

1. Gældende lovgivning om finansiering af erhvervsmæssige grunduddannelser på de tekniske skoler og handelsskolerne.

Erhvervsmæssige grunduddannelser inden for 10.-12. uddannelsesår er som hovedregel alle vekseluddannelser, indeholdende både undervisning på skole og ophold i praktik-virksomheder. Medens der gælder forskellige regler med hensyn til finansieringen af den skolemæssige del af uddannelserne, afholdes de udgifter, som tilrettelæggelsen og gennemførelsen af den praktiske del af uddannelsen indebærer for virksomhederne, alene af disse.

De tekniske skoler og handelsskolerne er i dag organiseret som private, normalt selvejende institutioner. Skoler, der af undervisningsministeren er godkendt til at meddele undervisning, der er henlagt til dette skoleområde, er berettiget til at oppebære driftstilskud fra staten efter forskellige regler. Disse skal kort omtales i det følgende.

1.1 Driftsudgifter.

Der ydes tilskud til skolernes driftsudgifter i forbindelse med undervisningen efter følgende regler:

1.1.1. Lærlingeuddannelser.

I medfør af lov nr. 191 af 4. juni 1964 om godkendelse af og tilskud til handelsskoler og tekniske skoler m. v. har staten indtil 1. august 1975 dækket 52 og 65 pct. af de tilskudsberettigede driftsudgifter ved lærlingeundervisningen på henholdsvis handelsskoler og tekniske skoler. Kommunerne (nu amtskommunerne), hvor lærlingene er hjemmehørende, dækkede 30 pct. af statstilskuddet svarende **til i alt 15,6 og 19,5 pct.** af de tilskudsberettigede driftsudgifter ved hen-

holdsvis handelsskoler og tekniske skoler. De resterende 32,4 og 15,5 pct. blev dækket af skolepenge, der betaltes af læremesteren.

Ved lov af 26. juni 1975 er reglerne imidlertid med virkning fra 1. august 1975 ændret, således at driftstilskud til lærlingeundervisning fra denne dato ydes fra staten med 80 pct. og fra kommunerne med 20 pct. af de med undervisningen forbundne udgifter. De nye regler, hvorefter læremestrene fritages for betaling, gælder dog kun lærlingecontrakter indgået efter 1. april 1975.

1.1.2. Erhvervsfaglige forsøgsuddannelser.

I medfør af lov nr. 291 af 7. juni 1972 om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser afholdes driftsudgifterne ved undervisning på skole af staten.

1.1.3. Andre erhvervsmæssige grunduddannelser.

I medfør af den ovenfor omtalte lov fra 1964 fastsættes driftstilskuddet til anden undervisning, der afsluttes med en statskontrolleret prøve eller eksamen (f. eks. handelseksamen og juniorteknikeruddannelserne), således at de med undervisningen forbundne udgifter dækkes fuldt ud af staten. Afsluttes undervisningen ikke med en statskontrolleret prøve eller eksamen, nedsættes statstilskuddet til 84 pct. af udgifterne.

1.2. Anlægsudgifter.

Staten dækker skolernes anlægsudgifter efter følgende regler:

1.2.1. Lærlingeuddannelser.

Staten kan yde rente- og afdragsfrie lån til opførelse, til- og ombygninger eller køb af

bygninger med indtil $\frac{5}{6}$ af bygningernes opførelsesværdi eller købesum. Den resterende sjettedel skal skolen selv tilvejebringe. Endvidere stiller staten inventar til rådighed for skolerne. Til udstyr til undervisningen yder staten et tilskud på 85 pct. af udgifterne.

1.2.2. Erhvervsfaglige forsøgsuddannelser.

Udgifter til opførelse, til- og ombygninger eller køb af bygninger til brug ved gennemførelsen af forsøgsundervisningen afholdes efter de regler, der gælder for den pågældende skoleform. For tekniske skoler og handelsskoler er dette de ovenfor under **1.2.1.** omtalte regler.

Udstyr og inventar til brug for undervisningen stilles til rådighed af staten.

1.2.3. Andre erhvervsmæssige grunduddannelser.

Udgifterne til opførelse, til- og ombygninger eller køb af bygninger afholdes efter samme regler som gældende for lærlingeundervisningen.

Udstyr og inventar til brug for undervisningen stilles til rådighed af staten.

1.3. Udgifter i tilknytning til {skoleundervisningen.

Staten yder et driftstilskud til *skolehjem*, der drives af selvejende institutioner og er bolig for elever fra lærlingeskolerne. Tilskuddet ydes med forskellen mellem skolehjemmets udgifter og indtægter (indtægterne udgør lærlingenes betaling for opholdet). Udgifter til opførelse, til- og ombygninger eller køb af bygninger afholdes efter samme regler som gældende for lærlingeundervisningen, medens staten stiller udstyr og inventar til rådighed for skolehjemmet.

1.4. Udgifterne i 1975-76.

Den samlede finansiering af driftsudgifterne på de tekniske skoler og handelsskolerne (incl. udgifter til driften af skolehjem og elevernes befordring) i året 1975-76 fremgår af oversigten side 75.

2. Forslag til fremtidig ordning.

2.1. Indledende bemærkninger.

I dette afsnit skal man gennemgå forskellige former for finansiering af udgifterne i for-

bindelse med de erhvervsfaglige grunduddannelser, og det kan allerede her anføres, at udvalget foreslår, at udgifternes finansiering overtages af staten bortset fra udgifterne ved opførelse, til- og ombygninger eller køb af bygninger, hvor man foreslår de eksisterende regler for tekniske skoler og handelsskoler opretholdt. Forinden de forskellige former for finansieringsmuligheder drøftes, skal man imidlertid kort anføre nogle generelle betragtninger om de grundlæggende erhvervsuddannelser og disses finansiering.

De seneste års udvikling har bl. a. understreget vigtigheden af, at de grundlæggende erhvervsuddannelser tilrettelægges så fleksibelt, at det er muligt på kort sigt at foretage sådanne revisioner og justeringer af uddannelserne, at disse til stadighed er tilrettelagt i overensstemmelse med erhvervslivets behov. At imødekomme dette krav er ikke alene et spørgsmål om at tilrettelægge en hensigtsmæssig styring af uddannelserne, men indebærer tillige konsekvenser for uddannelsernes finansiering, derved at der ikke gennem den valgte finansieringsform må være indbygget en mulig bremse på uddannelsesområdet fleksibilitet i bred forstand.

Senere i dette kapitel vil spørgsmålet om en eventuel amtskommunal finansiering af de grundlæggende erhvervsuddannelser blive drøftet. Det bør dog allerede her anføres, at der netop gennem en amtskommunal finansiering vil være risiko for, at den omtalte bremse på fleksibiliteten kan opstå. Der er flere årsager hertil. I første række kan man pege på, at amtskommunerne kun i begrænset omfang har et arbejdsmarkedspolitisk ansvar og som følge heraf vil foretage deres budgettering og prioritering af udgifterne ud fra andre hensyn. Dertil kommer yderligere, at overgangen til tilskud efter objektive kriterier pr. 1. april 1975 (bloktilskud) kan indebære en skærpelse af dette synspunkt, da det herefter overlades til amtskommunerne selv at prioritere deres udgifter.

Udvalget finder grund til at understrege betydningen af, at man ved fastlæggelsen af regler for erhvervsuddannelsernes finansiering er opmærksom på, at dette uddannelsesområde i særlig grad opfylder en række arbejdsmarkedspolitiske hensyn, og at dette kan få den konsekvens, at der må **vælges** finansieringsformer inden for dette område, der i visse henseender kan afvige fra de prin-

Driftsudgifter på de tekniske skoler og handelsskolerne 1975-76¹⁾.

	Tekniske skoler				Handelsskoler				I alt	Skole- hjem	Elev- bef.	I alt	
	Lærl. underv.	Exam. underv.	Anden underv.	Efg- underv.	I alt	Lærl. underv.	Exam. underv.	Anden underv.					Efg- underv.
Staten ²⁾	115,8	104,5	4,0	123,4 ³⁾	347,7	19,6	159,9	21,5	25,6 ⁴⁾	49,5	15,0	638,8	
Amtskommuner	34,8	—	—	—	34,8	5,9	—	—	—	—	—	40,7	
Skolepenge	27,6	—	—	—	27,6	12,2	—	—	—	—	—	39,8	
Eleverne	—	—	0,8	—	0,8	—	—	4,1	—	9,9 ⁵⁾	—	14,8	
I alt	178,2	104,5	4,8	123,4	410,9	37,7	159,9	25,6	25,6	59,4	15,0	734,1	

¹⁾ Finanslovtal 1975-76.

²⁾ Hertil kommer yderligere udgifter til undervisningsplaner m. v. på 0,6 mill. kr.

³⁾ Hertil inkluderet udgifter til elevgodtgørelse på 59,8 mill. kr.

⁴⁾ Hertil inkluderet udgifter til elevgodtgørelse på 26,9 mill. kr.

⁵⁾ Beløbet omfatter også bidrag fra andre end lærlinge.

tipper, der anvendes inden for andre områder i uddannelsessektoren. Under afvejelserne nedenfor af de forskellige finansieringsformer vil flere af de ovenfor anførte synspunkter blive uddybet.

2.2. Driftsudgifter.

1 de udvalgsarbejde, der lå til grund for forsøgsloven af 1972, blev der lagt vægt på, at der skete en normalisering af finansieringen af skoleundervisningen inden for det erhvervsfaglige uddannelsesområde, hvorfor man indstillede, at udgifterne alene blev dækket af det offentlige. I henhold hertil bestemtes det i § 11, stk. 1, i forsøgsloven, at »driftsudgifter ved undervisning på skole i forbindelse med forsøgene afholdes af staten.« I bemærkningerne til lovforslaget anførtes imidlertid, at der med de foreslåede regler om finansieringen af udgifterne i forbindelse med forsøgsuddannelserne intet var foregrebet med hensyn til regler om finansiering af uddannelserne på længere sigt, dvs. når forsøgsperioden var afsluttet. Med udgangspunkt heri har udvalget overvejet, hvorledes man kunne tilrettelægge den mest rimelige finansieringsform under hensyntagen til, at denne rent administrativt tillige skal være så enkel som mulig. Udvalget har i det følgende taget forskellige muligheder op til overvejelse.

2.2.1. Skolepenge fra det enkelte praktiksted.

Man kunne forestille sig, at det for lærlingeuddannelsen indtil 1. august 1975 gældende princip med hensyn til finansieringen blev udstrakt til at gælde samtlige erhvervsfaglige grunduddannelser, eventuelt med den forskel, at basisårets udgifter blev finansieret af det offentlige uden bidrag fra praktikstederne, da disse først inddrages i uddannelsen under 2. del.

Flere forhold taler imidlertid imod en sådan ordning. I første række kan man pege på, at skolepenge som ovenfor anført er afskaffet inden for lærlingeuddannelserne, og at der heller ikke inden for andre uddannelsesområder blandt uddannelserne inden for 10.-12. uddannelsesår betales skolepenge. Skolepengene i forbindelse med lærlingeuddannelserne må i dag betragtes som et produkt af en længere historisk udvikling, hvor

lærlingeuddannelserne fra oprindeligt at bygge på et helt privat forhold mellem mesteren og lærlingen gradvist er blevet omfattet af stadig mere indgribende offentlige regler, samtidig med at lærlingeskolerne fra at være ejet af laug og andre faglige organisationer er overgået til selvejende institutioner, hvis uddannelser i betydeligt omfang finansieres af det offentlige.

Et argument til støtte for skolepengenes opretholdelse bygger på det synspunkt, at erhvervslivet ved at bidrage økonomisk til uddannelserne herigennem sikrer sig indflydelse på disses udformning. Det er imidlertid karakteristisk for den kraftige udbygning af erhvervsuddannelserne på de tekniske skoler og handelsskolerne, der fandt sted i 1960'erne, at udbygningen dels fandt sted i snævert samarbejde med erhvervslivets organisationer, dels at der ikke i forbindelse med etableringen af nye uddannelser (som f. eks. uddannelsen til teknisk assistent, laborantuddannelserne), hvori der også indgår praktikophold, blev fastsat regler om økonomiske bidrag fra erhvervslivet. Som det tidligere fremgår af det anførte om styringen af erhvervsuddannelserne (kapitel V) forudsætter man, at erhvervslivet fortsat har en betydelig indflydelse inden for erhvervsuddannelserne, men udvalget har ikke ment, at dette nødvendigvis skulle sammenkædes med økonomiske bidrag til den skolemæssige del af uddannelsen. Udvalget finder således, at de seneste års udvikling har vist, at erhvervslivets medansvar for og indflydelse på uddannelserne kan imødekommes uden opretholdelse af skolepengeordninger eller lignende.

2.2.2. Finansiering gennem fonds.

I debatten om erhvervsuddannelserne har det synspunkt været fremført, at det ikke er rimeligt, at udgifterne i forbindelse med lærlingeoplæringen påhviler den enkelte virksomhed, medens det er sektoren som helhed, der får gavn af de færdiguddannede. I konsekvens heraf har man foreslået, at uddannelsesudgifterne blev dækket af fonds, der blev opbygget gennem afgifter, der opkrævedes hos samtlige virksomheder inden for branchen. Disse afgifter kunne f. eks. fastsættes til et bestemt beløb pr. ansat eller pr. udført arbejdstime eller som en procentandel af produktionsværdien eller lønsummen.

Herved ville samtlige virksomheder i sektoren komme til at bidrage økonomisk til uddannelsesudgifterne, samtidig med at fonden efter nærmere regler refunderede dokumenterede uddannelsesudgifter hos den enkelte virksomhed.

Dette argument har også været anvendt specielt for skolepengene, idet man har foreslået, at disse skulle betales af sådanne fonds. Udvalget har drøftet denne finansieringsform, men kan ikke anbefale dens gennemførelse, bl. a. fordi en sådan finansieringsform ikke finder anvendelse ved andre uddannelser her i landet.

2.2.3. Amtskommunal finansiering.

i det udvalgsarbejde, der lå til grund for forsøgsloven af 1972 var der enighed om, at det offentlige skulle dække udgifterne i forbindelse med skoleundervisningen, men der var imidlertid ikke enighed om, hvorvidt staten skulle betale samtlige udgifter, eller om disse skulle fordeles mellem stat og kommuner/amtsskommuner.

Udvalgets flertal foreslog, at man anvendte den daværende fordelingsnorm for offentlige gymnasieskoler og kursus til HF - afløst pr. 1. april 1975 af reglerne om bloktilskud - hvorefter staten afholdt 60 pct. af alle driftsudgifter og amtskommunerne 40 pct. af disse beregnet pr. elev hjemmehørende i amtskommunen. Et mindretal foreslog, at det alene burde være staten, der afholdt udgifterne. Undervisningsministeriet kunne ikke tiltræde flertallets forslag og fulgte i lovforslaget i stedet mindretallets forslag om fuld statsdækning, hvilket senere blev stadfæstet i lovens § 11, stk. 1.

Problemstillingen omkring amtskommunernes eventuelle medvirken ved finansieringen af de erhvervsfaglige grunduddannelser har imidlertid fået fornyet aktualitet i forbindelse med overvejelserne om statsgymnasiernes overgang til amtskommunalt regie. Et udvalg nedsat af undervisningsministeriet har således i september 1974 indstillet, at samtlige statsgymnasier med enkelte undtagelser overtages af amtskommunerne fra 1. april 1975, idet det pædagogiske tilsyn dog fortsat skal udøves af undervisningsministeriet efter samme retningslinier som ved de hidtidige amtskommunale gymnasier.

Spørgsmålet om statsgymnasiernes eventuelle overgang til amtskommunalt regie må

ses i sammenhæng med indførelsen af reglerne om bloktilskud, hvorefter kommuner og amtskommuner selv skal afholde udgifterne til en række institutioner m. v. på grundlag af statstilskud efter objektive kriterier, hvor udgifterne tidligere var blevet refunderet af staten efter nærmere fastsatte fordelingsnormer. Ved overgangen til bloktilskud har man inden for undervisningsministeriets område tilsluttet sig princippet i kommunalreformen, hvorefter al undervisning på folkeskoleniveau administrativt og økonomisk henlægges til kommunerne, medens amtskommunerne overtager undervisningen på det gymnasiale niveau.

Det har af og til i debatten om de erhvervsfaglige grunduddannelser været fremført, at også de tekniske skoler og handelsskolerne burde overgå til amtskommunalt regie, og det må påregnes, at dette argument påny vil blive anført, såfremt der gennemføres en overførsel af statsgymnasierne. Fra flere sider er der blevet påpeget på nødvendigheden af, at samtlige uddannelser inden for 10.-12. uddannelsesår omfattes af en fælles planlægning og styring med henblik på, at der derigennem kan opnås en større grad af samordning af uddannelserne, og her vil forhold som bl. a. forskellige offentlige tilhørsforhold kunne udøve en bremsende virkning på samordningsbestræbelserne. Der kan derfor blive fremført det argument, at såfremt de tekniske skoler og handelsskolerne også blev overflyttet til amtskommunalt regie, ville disse vanskeligheder - der overvejende er af administrativ og styringsmæssig karakter - bortfalde, hvorefter det skulle være muligt at opbygge et mere fleksibelt og indbyrdes sammenhængende uddannelsessystem inden for 10.-12. uddannelsesår.

Udvalget deler ikke denne opfattelse. Tværtimod skal man advare mod, at der søges gennemført en sådan overførsel af de tekniske skoler og handelsskolerne, uanset om statsgymnasierne overgår til amtskommunalt regie. I det følgende skal man begrunde, hvorfor man finder, at erhvervsskolerne og de erhvervsfaglige grunduddannelser bør styres fra et centralt og ikke decentralt niveau.

Inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser findes der talrige uddannelsesretninger, hvis elevgrundlag er så beskedent, at

den skolemæssige del af uddannelsen kun vil kunne placeres ganske få steder i landet - for nogle områder formentlig kun et enkelt sted. Undervisningens geografiske placering må følgelig finde sted på grundlag af en landsdækkende planlægning, hvilket i øvrigt også gælder for de større fagområder. En sådan landsdækkende plan vil naturligvis kunne udarbejdes, uanset om erhvervsskolerne henhører under amtskommunerne eller ej, men man frygter, at amtskommunale ønsker med hensyn til at indpasse uddannelsernes/skolernes udbygning i de økonomiske og fysiske langtidsplaner vil kunne gribe forstyrrende ind i en mere samlet planlægning, således at det endelige resultat dels kan blive en dyrere løsning, dels ligefrem komme til at gå ud over de rent uddannelsesmæssige hensyn.

Dertil kommer yderligere, at en amtskommunal overtagelse af erhvervsskolerne bl. a. vil medføre, at der må opbygges en refusionsordning mellem amtskommunerne, idet samtlige amtskommuner må påregne både at modtage elever fra og afgive elever **til andre** amtskommuner. Erfaringsmæssigt har refusionsordninger mellem kommunerne en tilbøjelighed til at blive forholdsvis komplicerede og dermed administrationskrævende. Også af denne grund må udvalget tage afstand fra eventuelle tanker om en flytning af erhvervsskolerne.

Endvidere bør det anføres, at en betydelig del af de i dag eksisterende erhvervsuddannelser i de sidste 10 år mere eller mindre har befundet sig i en tilstand præget af stadige revisioner bl. a. som følge af den hastige teknologiske udvikling og ændringerne i virksomhedernes vilkår. Der er ikke noget, der tyder på, at fremtidens erhvervsuddannelser skulle få en mere statisk karakter, og det må snarere påregnes, at kontinuerlige ajourføringer bliver den normale situation inden for området. Uddannelsesrevisioner, herunder fysiske og økonomiske udbygningsplaner for de ændrede uddannelser, må også i fremtiden forudsættes at finde sted på landsplan, hvilket yderligere taler mod at placere erhvervsskolerne under amtskommunerne.

Planlægning og styring af erhvervsuddannelserne er således et typisk eksempel på en opgave, der bedst kan foregå på centralt hold, det vil sige af staten i samarbejde med de involverede organisationer.

Under de nugældende regler for finansiering af læringeundervisningen bidrager amtskommunerne økonomisk til driften af detekniske skoler og handelsskolerne, uden at dette har medført problemer med hensyn til ønsker om amtskommunal indflydelse på uddannelsernes planlægning og styring. Såfremt denne ordning ønskes opretholdt fra politisk hold, har man fra udvalgets side ingen indvendinger herimod. Man stiller sig imidlertid tvivlende over for, at den nuværende udgiftsfordelingsnorm mellem staten og amtskommunerne vil kunne opretholdes på længere sigt efter indførelsen af reglerne om bloktilskud. Såfremt amtskommunale bidrag til skolernes drift i stedet vil blive led-saget af krav om amtskommunal indflydelse på planlægningen og styringen af uddannelserne, **vil** de ovenfor beskrevne problemer i forbindelse med en landsplanlægning af uddannelserne opstå på tilsvarende måde, hvortil i alle tilfælde kommer risikoen for, at refusionsordningen mellem amtskommunerne medfører opbygningen af et betydeligt administrationsapparat.

2.2.4. Statsfinansiering.

På grundlag af ovenstående argumentation foreslår udvalget, at skolernes driftsudgifter alene afholdes af staten.

Det skal dog understreges, at man ikke hermed vender sig mod et samarbejde med amtskommunerne inden for erhvervsskolerens område. Tværtimod finder man det ønskeligt, at der inden for de rammer, som afstikkes af den overordnede og landsdækkende planlægning, etableres et samarbejde på regionalt plan, således at udbygningen af erhvervsskolerne så vidt muligt kan finde sted i sammenhæng med den amtskommunale udbygningsplan for f. eks. gymnasieskolerne.

2.3. Anlægsudgifterne.

2.3.1. *Opførelse og køb af bygninger m.v.*
I henhold til de seneste års praksis med hensyn til finansieringen af opførelse og køb af bygninger til tekniske skoler og handelsskoler samt større til- og ombygninger er halvdele af de samlede udgifter dækket af **et** statsligt rente- og afdragsfrit lån, en trediedel dækket gennem optagelse af realkreditlån på

almindelige vilkår, medens skolen selv har skullet tilvejebringe den resterende del (1/6) af udgifterne. I de fleste tilfælde har kommunen tilvejebragt denne sidste andel af udgifterne, hvilket hyppigt har fundet sted ved, at kommunen har stillet grunden til nybyggeriet til rådighed for skolen.

Det er hverken anført i loven af 1964 om godkendelse af og tilskud til erhvervsskolerne eller i bemærkningerne til loven, at kommunen er forpligtet til at tilvejebringe 1/6 af udgifterne. I praksis er kommunen dog altid trådt til, hvis skolen ikke selv har været i besiddelse af de fornødne midler, idet kommunen - uanset at en del af eleverne kan være tilrejsende elever fra andre kommuner - normalt vil være interesseret i, at der er placeret en erhvervsskole inden for dens grænser.

Udvalget har overvejet, om reglen om optagelse af realkreditlån til dækning af $\frac{1}{3}$ af udgifterne bør opretholdes inden for et fremtidigt uddannelsessystem, idet man alternativt kunne tænke sig, at staten ydede $\frac{5}{6}$ af beløbet som et rente- og afdragsfrit lån, medens den resterende $\frac{1}{6}$ fortsat blev tilvejebragt af skolen/kommunen. Denne finansieringsform vil indebære den fordel, at skolernes driftsudgifter herved ikke belastes med renter og afdrag på realkreditlån, foruden at udsving i renteniveauet ikke længere vil påvirke driftsudgifterne. I tilgift hertil vil forslaget indebære, at man undgår den belastning af det almindelige lånemarked som skolernes låntagning indebærer. På den anden side vil forslaget betyde, at statens udgifter til nybyggeri inden for denne uddannelsessektor forøges med omkring 65 pct., hvilket kan befrygtes at få negative konsekvenser for omfanget af byggeri, der kan igangsættes årligt. På denne baggrund kan udvalget ikke anbefale en sådan ændring af finansieringsreglerne, og da man som nævnt finder de nuværende regler rimelige, skal man foreslå, at disse bibeholdes inden for et fremtidigt uddannelsessystem.

I det omfang andre skoleformer inddrages som skoler, der skal meddele undervisning i henhold til en kommende lov om erhvervsfaglige grunduddannelser, foreslår man, at udgifterne til opførelse m. v. af bygninger tilsvarende finansieres efter samme fordelingsnormer.

2.3.2. Inventar.

I dag stiller staten inventar til rådighed for erhvervsskolerne til alle former for godkendt undervisning.

Udvalget finder dette rimeligt og foreslår, at dette også kommer til at gælde for et kommende uddannelsessystem.

2.3.3. Udstyr.

Bortset fra lærlingeuddannelserne stiller staten i dag udstyr til rådighed for skolerne til brug for undervisningen.

Udvalget skal anbefale, at staten i et kommende uddannelsessystem stiller udstyr til rådighed til brug for undervisningen inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser, samt at staten tillige i overgangsperioden stiller udstyr til rådighed for lærlingeundervisningen.

3. Afsluttende bemærkninger.

Det fremgår af det foregående, at det er udvalgets opfattelse, at udgifterne i forbindelse med den skolemæssige del af de erhvervsfaglige grunduddannelser bør finansieres af staten - bortset fra finansieringen af opførelse af bygninger m. v., hvor man finder det rimeligt, at andre finansieringskilder anvendes ved siden af rente- og afdragsfrie statslån.

3.1. Når staten således dækker samtlige driftsudgifter i forbindelse med den godkendte undervisning på skolerne, kunne man rejse spørgsmålet, om det ville være hensigtsmæssigt, at skolerne overgik fra deres nuværende status som selvejende institutioner og blev statsinstitutioner. Til støtte herfor kunne det bl. a. anføres, at overgangen ville indebære administrative forenklinger med hensyn til den økonomiske styring og ressourcefordeling, uddannelsernes skolemæssige placering og lignende.

I dag ledes erhvervsskolerne af en bestyrelse, hvis sammensætning er fastsat i skolens vedtægter, der skal godkendes af undervisningsministeriet som betingelse for, at skolen kan opnå driftstilskud fra staten. Bestyrelsen vil typisk være sammensat af repræsentanter for de lokale arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer samt en eller flere repræsentanter for kommunen. Den daglige ledelse forestås af en forstander, for enkelte store skoler af en direktør, der an-

sættes af bestyrelsen. En række forhold, som bestyrelserne ikke har haft videre indflydelse på, har imidlertid bevirket, at deres muligheder for reelt at lede skolerne er blevet begrænsede gennem de seneste år.

Set med bestyrelsernes øjne har udbygningen af de administrative forskrifter for skolens virke, der fastsættes af undervisningsministeriet, automatisk beskåret deres handelfrihed, hvortil kommer, at den avancerede teknik, der f. eks. anvendes med hensyn til uddannelsesplanlægningen på den enkelte skole i mange henseender har gjort det vanskeligt for bestyrelsen at opretholde et overblik over skolens talrige funktioner. Som følge heraf er der helt naturligt på talrige skoler sket en gradvis forskydning i beslutningsprocessen fra bestyrelsen til forstanderen, hvorved bestyrelsens rolle reduceres til en efterfølgende accept af forstanderens dispositioner.

Specielt for de tekniske skoler gør der sig yderligere det forhold gældende, at bestyrelsens sammensætning ikke altid afspejler de uddannelser, der er placeret på skolen. Oprettelse af nye uddannelsesretninger og geografiske omflytninger inden for lærlingeuddannelserne kan således medføre, at store fagområder, hvis uddannelse i dag er henlagt til skolen, ikke er repræsenteret i bestyrelsen, hvis sammensætning i sin tid blev fastlagt ud fra skolens daværende uddannelses tilbud. De her beskrevne forhold gør sig dog gældende i stærkt vekslende omfang, idet der i dag både er skoler, hvor bestyrelsen aktivt deltager i skolens arbejde, og skoler, hvor bestyrelsens indsats og betydning er reduceret til et organ, der alene får sager forelagt til efterretning.

Udvalget har overvejet disse forhold og kan i hovedsagen erklære sig enig i en del af den kritik, der kan rejses mod skolernes nuværende ledelsesform. Dog finder man, at der er forhold, der taler til fordel for den eksisterende struktur.

3.2. Man skal her især pege på den erhvervmæssige indflydelse på skolens virke, som den nuværende struktur åbner op for. Naturligvis vil en statsinstitution også kunne opbygge kanaler, der sikrer en kontakt med erhvervslivet, men denne kontakt bliver formentlig mere nær, når det er erhvervslivet selv, der har ansvaret for skolens virke. Det

er af afgørende betydning, at der på skolerne opbygges et realistisk erhvervsnært miljø, og udvalget finder, at dette bedst kan realiseres, når erhvervslivet gennem dets egne organisationer inddrages i ledelsen af skolen. Generelt er man således af den opfattelse, at en erhvervsskole opnår den bedst mulige opbakning af det lokale erhvervsliv under den nuværende struktur.

Spørgsmålet om skolernes organisatoriske struktur må også ses i sammenhæng med reglerne for finansiering af disses udgifter. I den henseende må en kombination af amtskommunal finansiering og selvejende institutioner anses for mindre heldig end kombinationen af statsfinansiering og selvejende institutioner. Da udvalget tidligere har anbefalet en statsfinansiering af udgifterne, skal man her blot pege på, at denne finansieringsform på udmærket vis kan kombineres med selvejende institutioner.

En reorganisering af skolernes bestyrelse kunne foregå på den måde, at man sikrede repræsentanter for det lokale arbejdsmarked (ligeligt fordelt mellem arbejdsgiver- og arbejdsdagerrepræsentanter), arbejdsmarkedsnævnene o. a. sæde i disse i stedet for den repræsentation, der finder sted i dag. I tilknytning hertil kunne man tænke sig, at der for hvert uddannelsesområde, der er henlagt til skolen etableres et rådgivende fagligt organ - for eksempel i en revideret form for de fagkomiteer, der eksisterer inden for flere fag - således at der både gennem skolens ledelse og gennem undervisningen inden for de enkelte uddannelser etableres en nær kontakt med det lokale arbejdsmarked. Det er udvalgets opfattelse, at skolerne gennem en sådan reorganisering i langt højere grad vil kunne opfylde deres opgave som skoler for erhvervsuddannelserne. Denne reorganisering vil kunne finde sted, uden at skolernes status som selvejende institutioner ophæves.

Man skal her henlede opmærksomheden på den udvikling, der er foregået inden for de seneste år med hensyn til at lade de ansatte få medbestemmelsesret, hvilket bl. a. har fundet sted ved at de ansatte repræsenteres i de besluttende organer. En overførsel af disse tanker til skoleverdenen vil for de tekniske skoler og handelsskolerne betyde, at lærerne og eventuelt også eleverne må repræsenteres i skolernes bestyrelser. Såfremt der gennemføres ændringer af skolernes ved-

tægter, bør man være opmærksom på dette forhold, idet udvalget skal henstille, at også de ansatte på erhvervsskolerne på denne måde får mulighed for at blive inddraget i beslutningsprocessen.

Man kan således ikke anbefale, at skolerne status som selvejende institutioner ophæ-

ves, og at de overgår til at blive statsinstitutioner. Det kan her tilføjes, at der inden for andre uddannelsesområder findes undervisningsinstitutioner, der tilsvarende er organiseret som selvejende institutioner, uanset at staten dækker samtlige udgifter (f. eks. teknika, handelshøjskolerne m. fl.).

Kapitel VIII.

De økonomiske forhold for eleverne.

1. Gældende ordning.

1.1. Efter lærlingelovens § 4, stk. 2, skal læremesteren under læretiden betale lærlingen løn, som enten fastsættes i henhold til overenskomst mellem fagets arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer eller af særlige nævn nedsat af de pågældende faglige organisationer. Lønnen skal betales i hele kontraktperioden, altså ikke blot når lærlingen arbejder i virksomheden, men også når lærlingen går på skole.

1.2. Denne ordning, hvorefter læremesteren betaler lærlingen løn for hele uddannelsesperioden, har ikke umiddelbart kunnet overføres til den erhvervsfaglige forsøgsuddannelse, alene af den grund, at efg-eleven ikke som lærlingen indgår kontrakt med en læremester ved uddannelsens påbegyndelse, men først indgår praktikaftale ved afslutningen af basisåret. Der måtte derfor i alle tilfælde i basisåret ydes en eller anden form for offentlig støtte til de uddannelsessøgende. Under udvalgsbehandlingen og lovarbejdet i forbindelse med forsøgsloven blev det diskuteret, om det var tilstrækkeligt at betale den normale uddannelsesstøtte, eller om der skulle etableres en anden støtteordning. Udvalgets flertal gik ind for anvendelse af reglerne i Statens Uddannelsesstøtte, dog med lempeligere rangskriterier, medens et mindretal ikke mente, at denne støtteordning sikrede eleverne inden for forsøgsundervisningen en økonomisk ligestilling med dem, der valgte den almindelige lærlingeuddannelse. Da ingen efter mindretallets opfattelse måtte hindres i at deltage i forsøgsuddannelserne på grund af hjemmets økonomi, foreslog mindretallet derfor, at der over de

årliche finanslove blev ydet en særlig støtte til de uddannelsessøgende under skoleperioderne, fastsat under hensyntagen til de økonomiske vilkår for lærlinge på tilsvarende uddannelsesstrin i de pågældende erhvervsområder.

Ved udarbejdelsen af forslaget til forsøgsloven tilsluttede undervisningsministeren sig mindretallets udtalelse, idet der lagdes vægt på, at de økonomiske vilkår i en forsøgsperiode i hvert fald ikke måtte være ringere end lærlingenes. I bemærkningerne til lovforslaget er det dog fremhævet, at den særlige støtteordning tidsmæssigt måtte begrænses til at gælde forsøgsperioden, således at statens støtte til unge under erhvervsfaglig uddannelse efter forsøgsperiodens udløb måtte ske via Statens Uddannelsesstøtte efter samme ordning som er gældende for andre unge under uddannelse. I konsekvens heraf indeholdt lovforslaget forslag om under forsøgsperioden at etablere en særlig godtgørelsesordning, der har fundet udtryk i forsøgslovens § 12, hvorefter der af staten under skoleundervisningen ydes de uddannelsessøgende en godtgørelse, der beregnes under hensyn til den løn, lærlinge inden for det pågældende hovederhvervsområde på tilsvarende uddannelsesstrin opnår. Godtgørelsen ydes efter regler, der fastsættes af undervisningsministeren. Af bemærkningerne til loven fremgår det, at praktikvirksomhederne skal betale eleverne løn i praktikperioderne, en løn der svarer til den i overenskomsterne eller andre kollektive aftaler fastsatte løn.

Herudover har efg-elever på samme vilkår som lærlinge adgang til at oppebære uddannelsesstøtte, hvis de opfylder rangskriterierne **herfor**.

Medens der ved denne ordning er tilstræbt en ligestilling i økonomisk henseende mellem efg-elever på den ene side og lærlinge på den anden side, medførte den i forsøgslovens § 12 angivne beregningsmåde, at de eksisterende forskelle i lønnen for lærlinge inden for de forskellige fag forplantede sig til efg-eleverne, der fik tilsvarende forskelle i godtgørelsen inden for de enkelte hovederhvervsområder. Økonomiske hensyn kan derfor fortsat spille ind for den, der ved indgangen til en erhvervsfaglig forsøgsuddannelse skal vælge hovedområde.

Medens den særlige godtgørelsesordning således er begrundet i hensynet til en retfærdig bedømmelse af en række uddannelsesforsøg over en kortere årrække, bliver spørgsmålet derfor, hvilke regler for elevernes økonomiske vilkår der bør gælde ved den fortsatte udbygning af de erhvervsfaglige grunduddannelser.

2. Forslag til fremtidig ordning.

2.1. Som det fremgår af de forudgående kapitler, er det udvalgets opfattelse, at de erhvervsfaglige grunduddannelser over en kortere årrække helt skal erstatte lærlingeuddannelserne, og at de erhvervsfaglige grunduddannelser herudover skal kunne tiltrække de elever, der for tiden går direkte fra skolen til erhvervslivet uden særlig uddannelse. Desuden tænker man sig ved den kommende lov at udforme uddannelsessystemet på en sådan måde, at der under de erhvervsfaglige grunduddannelser kan inddrages en række andre erhvervsuddannelser. For at denne hensigt kan opfyldes, har man foran i kapitel V foreslået en styringsmekanisme med et fælles erhvervsuddannelsesråd for bl. a. den erhvervsfaglige grunduddannelse og læringeuddannelsen, og det skulle herved være muligt helt nøje at fastlægge, i hvilken takt de erhvervsfaglige grunduddannelser skal udbygges, og i hvilken takt læringeuddannelserne tilsvarende skal aftrappes.

2.2. Når man således på centralt hold kan afpasse de to uddannelser efter hinanden, består der ikke ganske det samme behov for økonomisk ligestilling mellem de hidtidige læringeuddannelser og de nye erhvervsuddannelser.

Snarere bør man tilstræbe en ligestilling mellem f. eks. de boglige uddannelser og erhvervsuddannelserne, idet det blot må være afgørende, at ingen uddannelsessøgende af økonomiske grunde afholdes fra at gå i gang med den uddannelse, der har interesse for den pågældende, det være sig en boglig eller en erhvervsfaglig uddannelse.

2.3. Disse synspunkter kan pege hen imod, at den økonomiske støtte til eleverne under erhvervsuddannelserne fremover — i hvert fald under skoleundervisningen — bør ske gennem de støtteformer, der er gældende for alle andre uddannelsessøgende, såvel under uddannelserne for de 16-19 årige som under de videregående uddannelser. Det drejer sig for de 16-17 årige om ungdomsydelse i henhold til lov af 26. juni 1975 om børnetilskud m. v., der omfatter en statsydelse til de unge på 16 og 17 år på maksimalt 7.000 kr. årligt pr. barn under forudsætning af, at forældrenes (husstandens) indkomst ikke overstiger 70.000 kr. årligt. Ydelsen, hvis størrelse delvis beror på kommunens skøn, aftrappes, hvis barnets egen indtægt overstiger 4.000 kr. årligt, og bortfalder normalt, hvis indtægten overstiger 15.000 kr. årligt. For de elever, der er fyldt 18 år, bliver der tale om uddannelsesstøtte i henhold til lov af 9. april 1975 om Statens Uddannelsesstøtte, hvorefter der dels kan ydes stipendier, afhængig af elevens økonomiske forhold, dels garanti for studielån i banker og sparekasser. Anvendelse af disse støtteordninger vil kunne medføre ligestilling med et meget stort spektrum af uddannelsessøgende.

2.4. Dette synspunkt, at den økonomiske støtte til eleverne inden for den erhvervsfaglige grunduddannelse skal ydes som ungdomsydelse og uddannelsesstøtte, må dog tages med visse forbehold.

2.4.1. For det første er der kun tale om støtten under skoleopholdet i basisåret og under skoleopholdene i 2. del, idet det fortsat synes hensigtsmæssigt, at praktikvirksomhederne under praktikopholdene yder eleverne løn, på samme måde som det traditionelt er gjort for lærlinge. En sådan ordning kan ganske vist medføre visse skævheder i elevernes indtægtsforhold, alt efter hvor stor en del af 2. dels-uddannelsen der foregår på skole og hvor stor en del i prak-

tikvirksomhed. De ovenfor anførte regler om ungdomsydelse vil dog i et vist omfang virke udjævnende herpå, specielt da nedsættelsen i ydelsen efter elevens egne indtægtsforhold sker efter et skøn på basis af de konkrete indtægtsforhold.

2.4.2. For det andet kan det blive nødvendigt for at tiltrække de elever, der ellers ville gå direkte fra skolen over i erhvervslivet uden særlig uddannelse, at skabe mulighed for i særlige tilfælde at kunne yde støtte ud over, hvad der kan opnås gennem ungdomsydelse, uddannelsesstøtte og løn i praktikperioden. Man kunne bl. a. tænke sig en lempelig administration af reduktionsbestemmelsen i lov om ungdomsydelse ved overskridelse af de fastsatte indtægtsgrænser (hvilket loven som ovenfor anført giver mulighed for). Endvidere kunne der være tale om en udvidet tildeling af stipendier efter loven om Statens Uddannelsesstøtte.

2.5. Endelig kan der ved siden af ungdomsydelse og uddannelsesstøtte forekomme andre offentlige støtteordninger. Der bør således efter udvalgets opfattelse fortsat eksistere regler for befordringsgodtgørelse, både under skoleundervisningen ved transport mellem bopæl og skole og under oplæring uden for hjemstedet ved transport mellem bopæl og arbejdsplads (praktiksted).

Et mindretal (Preben Holm og Georg Wiborg) bemærker til kapitlet om elevernes økonomiske forhold:

»De forudsætninger og synspunkter med hensyn til de uddannelsessøgendes økonomiske forhold, som lå til grund for overvejelserne i udvalget, som i 1971 afgav betænk-

ning om de retlige og økonomiske forhold for unge under faglig uddannelse, og for det af undervisningsministeren i marts 1972 fremsatte forslag, som blev vedtaget i folketinget i maj 1972, har i de forløbne fire år ændret sig på en række punkter. Det gælder samfundsøkonomisk og beskæftigelsesmæssigt og dermed i betydelig udstrækning også privatøkonomisk.

En nærmere påvisning heraf er uformoden. Her skal blot peges på den betydelige ungdomsarbejdsløshed.

De økonomiske forhold for de unge under uddannelse — herunder erhvervsfaglig grunduddannelse - bør løbende tilpasses den almindelige udvikling med særligt hensyn til forholdene ved parallelle uddannelser, især læringeuddannelserne, således at de unges uddannelsesmuligheder i mindst muligt omfang bliver afhængige af hjemmets økonomi. Både på længere og på kortere sigt må det anses for mindre heldigt, at unge under 18 år, der efter afslutning af folkeskolen gennemgår en faglig og/eller gymnasial uddannelse, ved den seneste revision af lov om Statens Uddannelsesstøtte, er blevet afskåret fra denne støttemulighed. Ungdomsydelsen, som lokalt administreres med nogen forskellighed, råder kun i begrænset omfang herpå. Blandt andet disse omstændigheder taget i betragtning vil vi anse det for uheldigt, dersom man i en fase, hvor efg-uddannelsen stadig er under opbygning og udvikling, foretager sådanne ændringer i efg-elevernes økonomiske vilkår, at mulighederne for, at de eksisterende læringeuddannelser overgår til efg-uddannelsessystemet, vanskeliggøres.«

Kapitel IX.

Uddannelsesreformens økonomiske konsekvenser.

1. Bemærkninger om beregningsgrundlaget.

I dette kapitel vil der på grundlag af prognoser for den forventede elevtilgang til de erhvervsfaglige grunduddannelser samt beregninger af kapacitetsbehovet nærmere blive redegjort for de økonomiske konsekvenser, som gennemførelsen af den foreslåede uddannelsesreform forventes at ville medføre.

Det har af tidsmæssige grunde ikke været muligt at beregne de økonomiske konsekvenser af forslaget om etablering af konsulent- og sekretariatsbistand for erhvervsuddannelsesråd og erhvervsuddannelsesudvalg.

2. Beregning af driftsomkostningerne.

I anmærkningerne til undervisningsministeriets budgetforslag for finansåret 1976-77 er der anført en udbygningsplan for tilgangen til efg-uddannelserne frem til 1979-80, hvor

der regnes med en årlig tilgang på 50.000 elever. Udbygningsplanen, der er vist i tabel 1, svarer til planen i bemærkningerne til forsøgsloven af 1972 og er med hensyn til elevtilgangens fordeling på hovederhvervsområder med enkelte mindre variationer i overensstemmelse med den elevfordelingsplan, som forsøgsrådet har vedtaget i december 1975.

Det skal dog understreges, at man opfatter de anførte tal som rent beregningstekniske, idet de enkelte hovederhvervsområder selv må forudsættes at træffe beslutning om udbygningstakten. Efter udvalgets opfattelse behøver denne ikke være ens for alle områder, og det må derfor påregnes, at tidspunktet for fuld udbygning af tilgangen ikke bliver det samme for de forskellige hovederhvervsområder.

Tabel 1.

Tilgangen til efg-uddannelserne fordelt på de enkelte hovederhvervsområder, 1974-80, i undervisningsministeriets budgetforslag for finansåret 1976-77.

Hovederhvervsområde	1974-75	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79	1979-80
Handel og kontor	1.032	2.080	3.926	6.718	15.226	15.226
Jern og metal	1.164	1.502	1.934	2.942	6.254	6.254
Bygge og anlæg	502	1.080	1.440	2.400	4.800	4.800
Levnedsmiddel	262	580	720	920	1.020	1.220
Servicefag	412	640	720	720	720	720
Grafiske fag	194	400	500	700	700	700
Jordbrug	0	120	360	600	840	1.080
Total	3.566	6.402	9.600	15.000	29.560	30.000

Den her viste udbygningstakt forudsætter, at tilgangen til lærlingeuddannelserne og uddannelsen til handelseksamen tilsvarende aftager. Til illustration af udviklingen inden for de grundlæggende erhvervsuddannelser i perioden 1974-80 er i tabel 2 vist elevtilgangen, undervisningsaktiviteten udtrykt i antal elevtimer og driftsomkostningerne for større grupper af disse uddannelser. Driftsomkostningerne angiver de totale udgifter uanset finansieringsformen og er beregnet på grundlag af oplysningerne i anmærkningerne til finanslovforslaget for 1976-77. Udgifterne til den særlige elevgodtgørelse er ikke medtaget i driftsomkostningerne.

For så vidt angår efg-uddannelserne har man i tabel 3 på grundlag af en række beregningstekniske forudsætninger, for hvert ho-

vederhvervsområde beregnet den årlige undervisningsaktivitet udtrykt i antal elevtimer og de årlige driftsomkostninger under forudsætning af fuld udbygning og en årlig tilgang på 30.000. Som grundlag for beregningen af udgifterne er anvendt de elevtime-priser, som undervisningsministeriet anvender for 1979-80, hvor der forudsættes en årlig tilgang på 30.000 elever. Prisniveauet er april 1975-priser. Forskellen mellem antal elevtimer og driftsomkostningerne for efg-uddannelserne i tabel 2 og 3 skyldes, at den fulde udbygning af elevtilgangen i 1979-80 (i tabel 2) ikke fuldt ud er slået igennem på alle uddannelsens trin på dette tidspunkt. Dette er derimod forudsat i tabel 3, der forudsætter en ligevægtstilgang på 30.000 elever.

Tabel 2.

Tilgang, antal elevtimer og totale driftsomkostninger ved de grundlæggende erhvervsuddannelser, 1974-80, beregnet på grundlag af undervisningsministeriets budgetforslag for finansåret 1976-77.

	1974-75	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79	1979-80
Tilgang						
Efg	3.566	6.402	9.600	15.000	29.560	30.000
Lærl.	16.695	13.880	12.085	9.148	2.936	2.736
Hx	10.336	12.000	11.500	10.282	2.874	3.274
Jun.tek.	2.200	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Edb-ass.	181	210	210	260	260	260
I alt	32.978	34.992	35.895	37.190	38.130	38.770
Elevtimer (1.000 t.)						
Efg	5.368	10.110	16.450	25.487	40.650	52.322
Lærl.	19.329	17.934	16.453	13.900	10.359	8.011
Hx	10.985	12.462	12.835	11.757	5.878	3.455
Jun.tek.	3.191	4.152	3.803	3.700	3.700	3.700
Edb-ass.	225	271	294	341	364	364
I alt	39.098	44.929	49.835	55.185	60.951	67.855
Driftsomk. (mill. kr.)						
Efg	86,2	147,4	246,5	346,1	487,1	596,6
Lærl.	189,8	169,1	216,9	194,0	152,9	118,3
Hx	87,9	93,1	108,3	99,2	50,6	29,7
Jun.tek.	44,1	51,1	54,7	53,2	53,2	53,2
Edb-ass.	3,7	4,3	5,0	5,5	5,5	5,3
I alt	411,7	465,0	631,4	698,0	749,3	803,1

Tabels.

Antal årlige elevtimer og driftsomkostningerne ved fuld udbygning af efg-uddannelserne ved en tilgang på 30.000 elever.

Hovederhvervsområde	Tilgang	Elevtimer (1.000 t.)	Driftsomk. (mill. kr.)
Handel og kontor	15.226	27.341	230,2
Jern og metal	6.254	15.932	225,3
Bygge og anlæg	4.800	12.621	155,4
Levnedsmiddel	1.220	2.761	38,9
Servicefag	720	2.002	27,9
Grafiske fag	700	2.109	31,6
Jordbrug	1.080	2.428	34,9
Total	30.000	65.194	744,2

Udvalget har beregnet de økonomiske konsekvenser af, at den årlige tilgang til efg-uddannelserne forøges fra 30.000 til 40.000 eller 45.000 elever. En sådan udvidelse må forudsætte, at tilgangen til lærlingeuddannelserne og uddannelsen til handelseksamen helt ophører, hvilket også må gælde for juniorteknikeruddannelserne og den 1-årige edb-assistentuddannelse, der ligeledes må forudsættes inkorporeret i efg-uddannelserne.

Ved en udvidelse af den årlige elevtilgang

til efg-uddannelserne til 40.000 eller 45.000 vil det ikke være hensigtsmæssigt at fordele eleverne på hovederhvervsområder, da en sådan fordeling dels vil være meget usikker, dels være afhængig af om der etableres nye hovederhvervsområder. I tabel 4 er vist den årlige undervisningsaktivitet udtrykt i antal elevtimer og de årlige driftsomkostninger ved fuld udbygning af efg-uddannelserne ved en årlig tilgang på 30.000, 40.000 og 45.000 elever.

Tabel 4.

Årlige antal elevtimer og driftsomkostningerne ved fuld udbygning af efg-uddannelserne ved en årlig tilgang på 30.000, 40.000 og 45.000 elever.

Årlig tilgang til efg-uddannelserne	Efg-uddannelserne		Øvrige grundlæggende erhv.-uddannelser ¹⁾		Grundlæggende erhv.- uddannelser i alt	
	Elev- timer 1.000 t.	Drifts- omkostn. mill. kr.	Elev- timer 1.000 t.	Drifts- omkostn. mill. kr.	Elev- timer 1.000 t.	Drifts- omkostn. mill. kr.
30.000	65.194	745,0	15.533	206,6	80.727	951,5
40.000	90.000	1.000,0	—	—	90.000	1.000,0
45.000	100.000	1.200,0	—	—	100.000	1.200,0

¹⁾ Lærlingeuddannelserne, handelseksamen, juniorteknikeruddannelserne samt den 1-årige edb-assistentuddannelse.

3. Vurdering af driftsomkostningerne.

Ved en vurdering af de økonomiske konsekvenser af en uddannelsesreform som den her foreslåede kan det være nyttigt at sammenligne disse med udgifterne ved andre al-

ternative uddannelser. En sådan sammenligning kan for eksempel finde sted mellem uddannelsernes enhedsomkostninger (elevtimepris, udgift pr. helårselev etc.) eller man kan sammenligne de totale uddannelsesomkost-

ninger pr. optaget eller færdiguddannet elev. Begge former for sammenligning vil blive anvendt i det følgende.

For så vidt angår efg-uddannelserne vil det være rimeligt at sammenligne basisåret med folkeskolens 10. klassetrin og 1. g/l. HF, medens 2. dels-uddannelserne bør sammenlignes med lærlingeuddannelserne. Da det talmateriale, som udvalget er i besiddelse af, imidlertid ikke tillader en opdeling af driftsudgifterne på basisår og 2. del, kan de omtalte sammenligninger kun finde sted for efg-uddannelserne under ét.

3.1. Enhedsomkostningerne.

Bl. a. på grundlag af anmærkningerne til finanslovforslaget for 1976-77 kan følgende beregnes som uddannelsesomkostninger m. v.:

Folkeskolens 10. skoleår.

Udgiften pr. helårs elev i folkeskolens 10. klasse og 3. real kan skønsmæssigt ansættes til 12.000 kr. (april 1975-priser).

Gymnasiet.

Udgiften pr. helårselev på statsgymnasierne er for 1976-77 beregnet til godt 18.150 kr. (april 1975-priser). Udgiften forventes i samme prisniveau at stige til knap 18.400 i 1977-78.

Tabel 5.

Driftsudgifterne pr. helårselev inden for de forskellige hovederhvervsområder for efg- og lærlingeuddannelserne, 1976-77 og 1979-80.

	Efg-uddannelserne		Lærlingeuddannelserne	
	1976-77	1979-80	1976-77	1979-80
Handel og kontor	12.950 kr.	11.780 kr.	13.080 kr.	13.935 kr.
Jern og Metal	25.170 -	19.800 -	21.780 -	22.260 -
Bygge og anlæg	20.850 -	17.230 -	23.480 -	23.820 -
Levnedsmiddel	23.730 -	19.740 -	29.840 -	30.540 -
Grafiske fag	30.740 -	20.970 -	40.920 -	40.920 -
Servicefag	23.580 -	19.500 -	28.020 -	29.000 -
Jordbrug	22.190 -	20.120 -	18.780 -	-

Det ses, at udgiften pr. helårselev er væsentlig lavere inden for handels- og kontorområdet end for hovederhvervsområderne

Erhvervsuddannelserne.

Budgetteringsgrundlaget ved erhvervsuddannelserne er som følge af disses karakter af vekseluddannelser ikke den enkelte elev (dvs. antal hoveder), men antal elev- og klasstimer, hvor elevtimerne kan omregnes til helårselever og dermed sammenlignes med for eksempel gymnasierne.

Efg.

i perioden frem til 1979-80 regnes der med en svagt voksende klassekvotient som følge af den større elevtilgang. En stigende klassekvotient modsvares af en faldende elevtimepris. Ved en sammenligning med gymnasiet vil det ikke være rimeligt at gå ud fra tallene fra 1976-77, hvor tilgangen til efg stadig er præget af den kun delvise udbygning. Det vil i stedet være mere rimeligt at sammenligne med tallene for 1979-80, hvor tilgangen er nået op på omkring 30.000.

Lærlingeuddannelserne.

For lærlingeuddannelsernes vedkommende er der som følge af den aftagende tilgang regnet med ganske svagt voksende enhedsomkostninger frem til 1979-80.

I tabel 5 har man vist udgiften pr. helårselev i 1976-77 og 1979-80 inden for de forskellige hovederhvervsområder for både efg- og lærlingeuddannelserne. De anførte udgifter er de totale driftsudgifter beregnet i april 1975-priser.

inden for håndværk og industri. Inden for disse ligger udgiften pr. helårselev i 1979-80 mellem godt 17.000 og 21.000 kr., dvs. i

gennemsnit svarende til udgiften pr. helårselev inden for gymnasiet/HF. Bortset fra handels- og kontorområdet ligger udgifterne således noget over udgiften for folkeskolens 10. skoleår.

3.2. Omkostninger pr. optaget elev.

Ved at sammenligne de samlede driftsomkostninger pr. optaget elev kan der i modsætning til en sammenligning af enhedsomkostningerne tages hensyn til uddaneisernes vekslende omfang af skolemæssig undervisning.

Gymnasiet.

Beregnet på grundlag af statsgymnasiernes elevtal, der både omfatter gymnasiaster og HF-elever, kan de samlede driftsudgifter pr. optaget elev skønsmæssigt sættes til 50.000 kr. (april 1975-priser).

Erhvervsuddannelserne.

De samlede driftsudgifter pr. optaget efg-elev og lærling fremgår af anmærkningerne til finanslovforslaget for 1976-77. For året 1979-80 er udgifterne vist i tabel 6 i april 1975-priser.

Tabel 6. De samlede driftsudgifter pr. optaget inden for de forskellige hovederhvervsområder for efg- og lærlingeuddannelserne, 1979-80.

	Efg 1979-80	Lærlinge 1979-80
Handel og kontor ..	12.880 kr.	5.740 kr.
Jern og metal	38.178 -	15.820 -
Bygge og anlæg	34.470 -	14.520 -
Levnedsmiddel	46.530 -	13.190 -
Grafiske fag	50.930 -	24.930 -
Servicefag	52.930 -	23.590 -
Jordbrug	44.550 -	-

Det ses, at også her er driftsudgifterne væsentligt lavere inden for handels- og kontorområdet end hovederhvervsområderne inden for håndværk og industri. Inden for disse varierer udgiften pr. optaget fra knap 35.000 kr. til knap 53.000 kr., men ligger for de to største områder (jern- og metalområdet og bygge- og anlægsområdet) væsentligt under den gennemsnitlige udgift for gymnasiet og HF. Ved en sammenligning mellem udgifterne ved efg-uddannelserne og lærlingeuddannelserne må man være opmærksom på det betydeligt større omfang af skoleundervisning, der findes inden for efg-uddannelserne. Når der tages hensyn hertil, er efg-uddannelserne i realiteten billigere end lærlingeuddannelserne.

4. Beregning af anlægsudgifterne.

Anlægsudgifterne i forbindelse med uddannelsesreformen omfatter udgifterne til byggeri, undervisningsudstyr og inventar. (Der er i kapitel VII nærmere redegjort for de hidtil gældende finansieringsformer for disse udgifter samt udvalgets forslag til fremtidige regler herom).

Da lokalebehovet er forskelligt for eleverne på de tekniske skoler og handelsskolerne, beregnes anlægsudgifterne særskilt for hver skoleform, idet hovederhvervsområderne inden for håndværk og industri behandles under ét. Af beregningstekniske grunde er det forudsat, at tilgangen til handels- og kontorområdet udgør 18.000 og 19.000 ved en samlet tilgang til efg-uddannelserne på henholdsvis 40.000 og 45.000 elever. I tabel 7 er vist behovet for antal elevpladser for handels- og kontorområdet samt de øvrige hovederhvervsområder under ét, den eksisterende lokalekapacitet, behovet for yderligere kapacitet samt de anslåede udgifter hertil (1975-priser). I de anførte anlægsudgifter er inkluderet udgifterne til undervisningsudstyr og inventar.

Tabel 7.

Behovet for antal elevpladser samt nettoanlægsudgifterne ved fuld udbygning (1975-priser.)

	Behovet ved fuld udbyg. (Ant. elevpl.) (1)	Eksisterende kapacitet (Ant. elevpl.) (2)	Nettobehovet ved fuld udbyg. (Ant. elevpl.) (3) = (1) ÷ (2)	Udgiften pr. elevplads incl. udstyr (kr.) (4)	Nettoanlægs- udg. ved fuld udbyg. (mill. kr.) (5) = (3) × (4)
Handels- og kontor- området					
Tilg. 15.000	19.529	16-18.000	1.529- 3.529	50.000	76- 176
- 18.000	23.071	16-18.000	5.071- 7.071	50.000	254- 354
- 19.000	24.357	16-18.000	6.357- 8.357	50.000	318- 418
Øvrige hoved- erhvervsområder					
Tilg. 15.000	27.038	20-22.000	5.038- 7.038	95-105.000	479- 739
- 22.000	41.214	20-22.000	19.214-21.214	95-105.000	1.825-2.227
- 26.000	47.071	20-22.000	25.071-27.071	95-105.000	2.382-2.842

I overensstemmelse med det forslag til fremtidige finansieringsformer, der er omtalt i kapitel VII vil statens udgifter til udvidelsen af undervisningskapaciteten herefter ligge på en størrelsesorden af 350-550 mill. kr. ved en samlet tilgang årligt på 30.000, godt 1.300-1.700 mill. kr. ved en årlig tilgang på 40.000 og godt 1.700-2.100 mill. kr. ved en årlig tilgang på 45.000 elever. Da der ikke i disse beregninger er taget hensyn til, at der ved en årlig tilgang på 30.000 elever til efg-uddannelser, må kapacitetsbehovet og dermed også statens udgifter ved en udbygning til denne størrelse forudses at blive noget større end de ovenfor anslåede 350-550 mill. kr.

5. Beregning af lærerbehovet.

Behovet for lærere afhænger af størrelsen af den årlige undervisningsaktivitet, klassekvotienten og lærernes undervisningspligtige timetal. Regnes der med en gennemsnitlig klassekvotient på 15, svarer de anførte elevtimetal i tabel 3 til et årligt antal klasse- eller katedertimer på 4,3-6,5 millioner. På grundlag heraf er behovet for antal lærere beregnet med 3 alternativer for det gennemsnitlige undervisningspligtige timetal på henholdsvis 28, 26 og 24 timer pr. uge.

Tabel 8.

Lærerbehovet ved fuld udbygning af efg-uddannelserne.

	Årlige klasses- timer ved fuld udbyg. (1.000 timer)	Behov for antal lærere ved undervisnings- pligtigt timetal pr. uge		
		28	26	24
Tilg. 30.000	4.346	3.880	4.180	4.530
- 40.000	6.000	5.360	5.770	6.250
- 45.000	6.667	5.955	6.410	6.945

På grundlag af oplysninger indhentet fra skolerne kan antallet af heltidsansatte lærere beskæftiget med undervisning inden for de grundlæggende erhvervsuddannelser inden for 10.-12. uddannelsesår anslås til i 1975-76 at ligge på 2.700-3.000. Ved at sammenholde dette tal med det beregnede lærerbehov i tabel 8 kan man - afhængig af det valgte alternativ for udbygningen og lærernes gennemsnitlige undervisningspligtige timetal - aflæse det behov for nye lærere, som efg-uddannelserne ved fuld udbygning stiller krav om.

Tabellen må imidlertid blot betragtes som en indikator for størrelsesordenen for behovet for nye lærere, idet der ved en konkret vurdering i det enkelte år må tages hensyn til, at der i dag anvendes deltidsansatte lærere på skolerne, samtidig med at det eksisterende lærerkorps i dag både oppebærer timerreduktioner og læser overtimer. Lærerbehovet i tabel 8 er som nævnt beregnet under hensyn til disse forhold.

Oversigt over uddannelsesretninger i skoleåret 1975-76.

	2. dels varighed	heraf skole	
Handels- og kontorområdet.			
Butik (53 brancher)	2 år	4 uger	Baseret på lærlingeuddannelse
Dekoration	2 år	8 uger	Ny uddannelse
En groshandel	2 år	6 uger	Baseret på lærlingeuddannelse
Kontor.	2 år	8 uger	Baseret på lærlingeuddannelse
Bank	2 år	8 uger	Baseret på lærlingelignende uddannelser
Sparekasse	2 år	8 uger	
Kommune	2 år	8 uger	
Edb-assistent	2 år	2 år	Ny uddannelse
Jern- og metalområdet.			
Maskinarbejder (1).	1 år	12 uger	
Maskinarbejder (2).	2 år 6 mdr.	34 uger	
Værktøjsmager snit/stans.	2 år 6 mdr.	34 uger	
Værktøjsmager formfremst	2 år 6 mdr.	34 uger	
Plade- og rørsmed	1 år 6 mdr.	22 uger	
Tyndpladesmed	2 år 6 mdr.	34 uger	
Konstruktionssmed	2 år 6 mdr.	34 uger	
Rørsmed	2 år 6 mdr.	39 uger	
VVS-montør	2 år 6 mdr.	34 uger	
Skibsmontør	2 år 6 mdr.	39 uger	
Skibsbygger	2 år 6 mdr.	39 uger	
Radio/TV-mekaniker	2 år 6 mdr.	42 uger	
Måleudstyrmekaniker (1).	1 år	17 uger	Baseret på lærlingeuddannelser
Måleudstyrmekaniker (2).	2 år 6 mdr.	44 uger	
Lastvogsmekaniker	2 år 6 mdr.	35 uger	
Knallertmekaniker	1 år 3 mdr.	14 uger	
Motorcykelmekaniker	1 år 9 mdr.	24 uger	
Elektriker	3 år	38 uger	
Personvogsmekaniker	2 år 6 mdr.	32 uger	
Finmekaniker	1 år 6 mdr.	22 uger	
Finmekaniker/fremstilling	2 år 6 mdr.	34 uger	
Finmekaniker/måleinstrument	2 år 6 mdr.	39 uger	
Kontormaskinmekaniker	1 år 6 mdr.	22 uger	
Kontormaskinmekaniker, elektronisk ..	2 år 6 mdr.	39 uger	

	2. dels varighed	heraf skole	
Bygge- og anlægsområdet.			
Brolægger	2 år 6 mdr.	31 uger	
Elektriker	3 år	38 uger	
Glarmester	2 år 3 mdr.	20 uger	
Bygningsmaler	2 år 6 mdr.	30 uger	
Skiltemaler	2 år 6 mdr.	33 uger	
Vognmaler	2 år 6 mdr.	27 uger	
Maskinsnedker	2 år 8 mdr.	34 uger	
Murer	2 år 6 mdr.	71 uger	Heraf 32 uger elevbyggeri
Bygningssnedker	2 år 8 mdr.	34 uger	Baseret på lærlingeuddannelser
Møbelsnedker	2 år 8 mdr.	34 uger	
Stenhugger	2 år 8 mdr.	45 uger	
Stukkatør	2 år 9 mdr.	34 uger	
Tømrer	2 år 8 mdr.	32 uger	
Blikkenslager + VVS-montør	2 år 6 mdr.	45 uger	
VVS-montør	2 år	33 uger	
Bygningsmontør	58 uger	31 uger	
Anlægger	46 uger	22 uger	
Betonstøber	42 uger	18 uger	
Maskinfører	51 uger	27 uger	Baseret på special-
Kranfører	45 uger	19 uger	arbejderuddannelser
Isolatør	28 uger	16 uger	
Tagdækker	28 uger	16 uger	
Levnedsmiddelområdet.			
Tjener	1 år 3 mdr.	25 uger	
Kok	3 år	35 uger	
Butiksslagter	2 år 6 mdr.	30 uger	Baseret på lærlingeuddannelser
Bager/konditor	2 år 6 mdr.	25 uger	
Konditor	2 år 6 mdr.	25 uger	
Kantinemedhjælper	18 uger	18 uger	Ny uddannelse
Smørrebrødsjomfru	1 år	24 uger	Baseret på special-
			arbejderuddannelse
Køkkenmedhjælper	1 år 5 mdr.	20 uger	Ny uddannelse
Køkkenassistent	2 år	40 uger	Ny uddannelse
Mejerist	2 år	35 uger	Baseret på lærlingelignende
			uddannelse
Fisk og Fjerkræslagter	25 uger	10 uger	Baseret på special-
			arbejderuddannelse
Kreaturslagter	2 år	45 uger	
Pølsemaker	2 år	45 uger	Baseret på lærlingeuddannelser
Svineslagter	2 år	45 uger	
Tarmrensere	2 år	45 uger	

	2. dels varighed	heraf skole
--	---------------------	----------------

Grafiske fag.

Fagfotograf	3 år	80 uger
Reprofotograf	3 år	70 uger
Reprokopist	3 år	54 uger
Typotekniker	3 år	54 uger
Offsettrykker	3 år	54 uger
Typografisk trykker	3 år	54 uger
Håndbogbinder	2 år	48 uger
Industriebogbinder ..	1 år 6 mdr.	36 uger

Baseret på lærlingeuddannelser

Servicefagene.

Pottemager.	3 år	35 uger
Optiker.	4 år	80 uger
Urmager.	3 år	60 uger
Tandtekniker.	3 år	60 uger
Modist	2 år	40 uger
Skrædder.	2 år	42 uger
Industriebuntmager.	1 år	20 uger
Buntmager.	2 år	40 uger
Frisør.	2 år	55 uger
Glassliber.	2 år	40 uger
Glasmager.	2 år	40 uger
Glasrørsblæser.	3 år	40 uger

Baseret på lærlingeuddannelser

Oversigt over uddannelser uden for undervisningsministeriets område.

Ministeriet for Grønland

Erhvervsuddannelserne i Grønland.

Landbrugsministeriet.

Uddannelse af skovteknikere.

Indenrigsministeriet

Uddannelse af
 sygeplejersker
 sygehjælpere
 plejehjemsassistenter
 plejere ved statshospitalerne
 fysioterapeuter
 ergoterapeuter
 beskæftigelseshjælpere
 hospitalslaboranter
 økonomaer
 fodplejere
 radiografer
 Videregående uddannelse af sygeplejersker.

Socialministeriet.

Uddannelse af børneforsorgspædagoger
 Børneforsorgens fortsættelsesseminarium
 Barneplejerskeuddannelsen
 Uddannelseskurser for ledere og medarbejdere ved børne- og ungdomsforsorgen
 Uddannelse af medarbejdere i omsorgen for folke- og invalidepensionister
 Kurser for husmoderafløsere og hjemmehjælpere.

Arbejdsministeriet.

Uddannelse af specialarbejdere
 Efteruddannelse af faglærte m. v.
 Omskoling.

Ministeriet for offentlige arbejder.

Eksamensbestemmelser for el-installatører, gas- og vandmestre og kloakmestre

Uddannelser inden for luftfartsvæsenet

Uddannelser inden for DSB

Uddannelser inden for post- og telegrafvæsenet.

Handelsministeriet.

Teknologiske institutter
 Eksaminer for revisorer, translatører, ejendomsrådgivere og dispachører
 Uddannelse af navigatører, dæksmandskab, skibskokke og hovmestre, maskinmandskab og radioekspedienter.

Justitsministeriet.

Politiskolen
 Uddannelse af fængselsvæsenets personale.

Kirkeministeriet.

Pastoralseminariet
 Præstehøjskolen.

Ministeriet for kulturelle anliggender.

Danmarks Biblioteksskole
 Arkitekt- og kunstuddannelser ved Kunstakademiets skoler og ved arkitektskolen i Århus.
 Uddannelser ved Det kgl. danske Musikkonservatorium samt ved de øvrige musik-konservatorier.
 Statens teaterskole.

Finansministeriet.

Uddannelse af toldvæsenets personale
 Danmarks forvaltningshøjskole.

Forsvarsministeriet.

De militære uddannelser
 Civiluddannelser af konstabler.

Notat om de uddannelsesmæssige forhold i Sverige.

I Sverige har man fra 1. juli 1971 gennemført en integrering af skoleformerne: erhvervsskole, fagskole og gymnasium. Den nye skoleform, der kaldes gymnasieskolan, omfatter 2-, 3- eller 4-årige uddannelser i mere end 20 forskellige linier.

Linierne omfatter dels de fra erhvervsskolerne overførte fag, såsom beklædningsteknisk linie, bygge- og anlægsteknisk linie, distributions- og kontorlinie etc., dels de fra fagskolerne overførte fag, såsom økonomisk linie, social linie og teknisk linie, dels endelig fag fra det tidligere gymnasium, nemlig økonomisk linie, humanistisk linie, naturvidenskabelig linie og teknisk linie.

Linierne er igen inddelt i grene, idet delingen dog sker på forskellige tidspunkter for de enkelte linier. Der kan herudover for greninddelingen forekomme flere varianter. For eksempel er den to-årige bygge- og anlægstekniske linie delt i en række grene, såsom bjergteknik, betontechnik, gulvlæggere, murere, malere etc. Fra de egentlige gymnasiale uddannelser kan som eksempel nævnes den tre-årige humanistiske linie, der er opdelt i en halvklassisk, en helklassisk, en æstetisk og en social variant.

Nyordningen i uddannelsessystemet har medført de største forandringer for det område, der tidligere var dækket af erhvervsskolerne. Dette uddannelsesområde har fået såvel et nyt indhold som en ny organisation. Tidligere var erhvervsuddannelsen præget af meget store variationer i kursuslængde, indhold og faglig orientering, ligesom de fleste kurser var stærkt specialiserede og afgrænsede fra hinanden.

Ved indførelse af den nye skoleordning er erhvervsuddannelserne kendetegnet ved, at alle linierne er blevet to-årige, at linierne giver en bedre grunduddannelse end tidligere, at uddannelsen bygger på et blokprincip, således at ensartede erhverv er sat sammen i bredere områder, hvor uddannelsen starter med en fælles basisopklæring for senere at gå over til specialisering efter de forskellige erhverv, at de almindelige fag har fået en større plads i erhvervsuddannelsen, samt at der er mulighed for at vælge mellem en række valgfrie fag, såsom sprog, matematik, musik, kunst etc.

Udover linierne meddeles erhvervsundervisning i gymnasieskolen i form af specialkurser, som kan opdeles i grene, og i hvilke indgår en eller flere varianter. Specialkurser, som bygger på mindst 2-årig gymnasieuddannelse, kaldes højere specialkurser. Specialkurser kan omfatte uddannelse fra to uger til fire år. Antallet af studieveje (linier og specialkurser) går op til ca. 600.

Undervisningen i gymnasieskolen foregår hovedsagelig i de dertil beregnede skolelokaler. For visse linier og kurser kan undervisningen i arbejdsteknik eller tilsvarende emne helt eller delvis forlægges til virksomheder, kontorer, institutioner eller lignende uden for skolen. Sådan undervisning meddeles af lasrere, som er ansat af disse virksomheder, institutioner og lignende. Der er imidlertid ikke i uddannelsen inden for de erhvervsbetonede fag noget praktikophold som i Danmark, hvor en uddannelsessøgende ansættes i kortere eller længere tid af en virksomhed.

Notat om de uddannelsesmæssige forhold i Norge.

Norge har ligesom Danmark i de senere år mærket en svigtende tilgang til de traditionelle lærlingeuddannelser. Disse uddannelser er normalt af 3 års varighed, og undervisningen finder sted dels i skole, dels i en fast organiseret oplæring på en arbejdsplads. På grund af den faldende tilgang er lærlinge-loven fra 1. januar 1973 ophævet for handels- og kontorområdet.

Ved siden af lærlingeuddannelserne og som supplement til den praktiske oplæring inden for disse findes der uddannelser på erhvervsskoler for handel og kontorarbejde og erhvervsskoler for håndværk og industri m. v. De sidstnævnte skoler bygger på en lov af 1. marts 1940 om erhvervsskoler for håndværk og industri. Loven skelner mellem forskellige slags skoler og oplæring: Skoler som giver undervisning før læretiden (værkstedsskoler), skoler som giver undervisning i læretiden (læringskoler), skoler som giver oplæring efter læretiden (formandsskoler, kursus for videregående undervisning o. l.) samt skoler som giver teknisk og almindende undervisning (elementærtekniske skoler, tekniske fagskoler og tekniske skoler).

Værkstedsskolerne dækker uddannelsesbehovet for henved 70 fag. Undervisningen foregår udelukkende på skole og omfatter både praktisk og teoretisk oplæring. Den sædvanlige type værkstedsskole er 1-årig, men der kan etableres 3-årige, fuldstændige værkstedsskoler inden for erhverv, hvor det er vanskeligt eller umuligt at få etableret en fuldstændig lærlingeuddannelse i virksomhed eller på arbejdsplads.

Læringskolerens opgave er at give den teoretiske og eventuelt supplerende praktiske undervisning, som eleverne må skaffe sig i læretiden, men som de ikke kan få på arbejdspladsen. Skoleopholdet varer normalt 3 år, og undervisningen kan foregå om dagen eller om aftenen. Dagundervisningen er det normale og foregår som regel én dag om ugen.

Lærlinge, som har gået i værkstedsskoler, får et vist fradrag i læretiden, og den, som har gennemgået et års værkstedsskole, har endvidere som regel fået 1. og 2. klasses pensum i læringskolen dækket.

Til afløsning af de mange forskellige former for erhvervsuddannelser er der netop i Norge vedtaget en ny lov om gymnasiet, der integrerer hele uddannelsen på det gymnasiale niveau, såvel de traditionelle gymnasieuddannelser som erhvervsuddannelserne.

Uddannelsen ifølge den nye lov omfatter 1- og 2-årige grundlæggende kurser. De 1-årige kurser skal give grundlæggende erhvervsoplæring og desuden undervisning i almene fag eller give almenuddannelse. De 2-årige kurser skal have en kerne af almene fag, og eleverne skal hertil kunne vælge grundlæggende erhvervsoplæring, almene fag, æstetiske fag, idrætsfag, eller kombinationer fra disse faggrupper. Endvidere omfatter loven 1- og 2-årige videregående kurser med vægt på almene fag eller erhvervsoplæring. Dele af uddannelsen i alle de anførte kurser kan foregå i arbejdslivet.

Det er lovens tanke, at denne gymnasieuddannelse skal stå åben for alle elever, der har gennemgået 9 års grundskole.

UDKAST.

Lov om erhvervsfaglige grunddannelser m. v.

Kapitel I. Lovens område.

Forsøgs- lovens § 1.

§ 1. Undervisningsministeren kan tilrettelægge et fælles uddannelsessystem for uddannelsessøgende, der efter det 9. skoleår ønsker at opnå en erhvervsfaglig grunduddannelse. Uddannelsessystemet skal kunne tilpasses til at optage andre erhvervsuddannelser samt til at optage uddannelsessøgende, der på et senere tidspunkt end efter det 9. skoleår ønsker en erhvervsfaglig grunduddannelse.

Kapitel II. Den erhvervsfaglige grunduddannelse.

Forsøgs- lovens § 2, stk. 1.

§ 2. Den erhvervsfaglige grunduddannelse skal omfatte en række hovederhvervsområder og skal tilrettelægges således, at den uddannelsessøgende successivt vælger en uddannelse i overensstemmelse med evner og interesser.

Forsøgs- lovens § 2, stk. 2.

Stk. 2. I fortsættelse af den almene grundskole skal der i uddannelsen indgå undervisning i almene fag, som navnlig sigter imod at give den uddannelsessøgende forståelse af erhvervs- og samfundslivet.

Forsøgs- lovens § 2, stk. 3.

Stk. 3. Uddannelsen opbygges, således at den kan forlades på et passende trin med en vis erhvervskompetence, at en afbrudt uddannelse kan genoptages, samt at uddannelsesskrift lettes.

Forsøgs- lovens § 3, stk. 1.

§ 3. Den erhvervsfaglige grunduddannelse indledes normalt med en 1-årig basisuddannelse, der omfatter en grundlæggende orientering og indføring i erhvervsområdet. Basisuddannelsen foregår på skoler eventuelt suppleret med virksomhedsophold.

Forsøgs- lovens § 3, stk. 2.

Stk. 2. Efter basisuddannelsen gennemgår den uddannelsessøgende en uddybende erhvervsfaglig uddannelse med hovedvægt på den praktiske oplæring inden for et valgt uddannelsesområde. Uddannelsen foregår dels på praktiksteder, dels på skoler, idet samspillet mellem skole og praktiksted kan variere fra et hovederhvervsområde til et andet efter uddannelsesmæssige hensyn.

Forsøgs- lovens § 3, stk. 3.

Stk. 3. Hvor forholdene taler for det, kan den i stk. 2 nævnte uddannelse overvejende eller helt gennemføres på skole.

Forsøgs- lovens § 3, stk. 4.

Stk. 4. Der tilrettelægges en rådgivning for de uddannelsessøgende med hensyn til valg af uddannelse og erhverv og personlige problemer.

§ 4. Undervisningsministeren nedsætter et erhvervsuddannelsesråd på 19 medlemmer, bestående af en af ministeren udpeget formand, 6 arbejdsgiverrepræsentanter og 6 arbejdstagerrepræsentanter udpeget henholdsvis af Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen i Danmark, 2 repræsentanter for lærerorganisationer, samt 2 repræsentanter for undervisningsministeriet og 2 repræsentanter for arbejdsministeriet udpeget af de pågældende

ministerier. Det skal gennem udpegelse af repræsentanterne fra Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen i Danmark sikres, at arbejdsledere og uddannelsessøgende bliver repræsenteret i rådet. Rådet kan af sin midte vælge en eller flere næstformænd.

Stk. 2. Undervisningsministeren kan beskikke stedfortrædere for rådets medlemmer.

§ 5. Erhvervsuddannelsesrådet skal være rådgivende over for undervisningsministeren. Det skal afgive indstilling til ministeren om nedsættelse af erhvervsuddannelsesudvalg, om godkendelse af nye uddannelser, om fastsættelse af bestemmelser om de uddannelsessøgendes retlige forhold, om fastsættelse af regler for rådets og erhvervsuddannelsesudvalgenes virksomhed, om fastslæggelse af uddannelsernes ressourcemæssige behov m. v. Endvidere skal rådet på eget initiativ kunne drøfte og afgive udtalelser om alle spørgsmål, der efter rådets opfattelse har betydning for den del af uddannelsessystemet, der falder ind under rådets kompetenceområde. Endelig skal rådet medvirke ved samordning af uddannelserne med andre uddannelser for unge på samme alderstrin og i rimelig omfang med den almene grundskole og de efterfølgende og videregående uddannelser. Undervisningsministeren kan fastsætte nærmere bestemmelser om rådets opgaver.

Stk. 2. For så vidt angår erhvervsuddannelsesrådets funktioner inden for lærlingeuddannelsen henvises til bestemmelserne i lov om lærlingeforhold.

§ 6. For hvert hovederhvervsområde nedsætter undervisningsministeren efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet et erhvervsuddannelsesudvalg på som hovedregel ikke over 8-10 medlemmer, 2 af medlemmerne udpeges af de relevante lærer- og skolelederorganisationer, medens resten sammensættes ligeligt af arbejdsgiver- og arbejdstagerrepræsentanter og udpeges af henholdsvis Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen i Danmark. Ved områder uden for hovedorganisationerne udpeges medlemmerne af de tilsvarende organisationer. Det skal ved udpegelsen af arbejdsgiver- og arbejdstagerrepræsentanterne sikres, at arbejdsledere og de uddannelsessøgende bliver repræsenteret i udvalgene. Hvert udvalg vælger selv sin formand og næstformand blandt medlemmerne.

§ 7 Erhvervsuddannelsesudvalgene skal inden for hver deres område fastlægge erhvervsuddannelsernes faglige mål og indhold, fastlægge retningslinier for uddannelsen på praktikstederne. De skal endvidere kunne afgive indstilling til undervisningsministeriet om alle forhold af betydning for uddannelserne. Undervisningsministeren kan fastsætte nærmere bestemmelser om udvalgets opgaver.

Stk. 2. For så vidt angår erhvervsuddannelsesudvalgenes funktioner inden for lærlingeuddannelsen henvises til bestemmelserne i lov om lærlingeforhold.

§ 8. Inden for hvert hovederhvervsområde kan vedkommende områdes faglige organisationer nedsætte fælles faglige udvalg for hvert fag eller for en gruppe af fag. Hvert udvalg skal bestå af mindst 4 medlemmer, ligeligt fordelt på arbejdsgiver- og arbejdstagerrepræsentanter. Udvalget vælger selv sin formand i eller uden for sin midte.

§ 9. De fælles faglige udvalg skal inden for deres fagområde godkende praktiksteder, varetage fagområdernes interesser samt give indstilling til erhvervsuddannelsesudvalgene om problemer i forbindelse hermed. Undervis-

**Forsøgs-
lovens § 7,
stk. 3.**

ningsministeren kan fastsætte nærmere bestemmelser om udvalgenes opgaver.

Stk. 2. De af de fælles faglige udvalg i medfør af stk. 1 truffne afgørelser kan indbringes for vedkommende erhvervsuddannelsesudvalg, hvis afgørelse er endelig.

Stk. 3. For så vidt angår de fælles faglige udvalgs funktioner inden for lærlinguddannelsen henvises til bestemmelserne i lov om lærlingeforhold.

§ 10. Der stilles sekretariats- og konsulentbistand til rådighed for erhvervsuddannelsesråd, erhvervsuddannelsesudvalg og fælles faglige udvalg. Sekretariatet for erhvervsuddannelsesudvalgene og de fælles faglige udvalg kan være fælles inden for et hovederhvervsområde.

**Forsøgs-
lovens § 10.**

§ 11. Undervisningsministeren bestemmer efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet, på hvilke uddannelsessteder den erhvervsfaglige skoleundervisning skal foregå.

**Forsøgs-
lovens § 11,
stk. 1.**

§ 12. Driftsudgifter ved undervisning på skole i forbindelse med den erhvervsfaglige grunduddannelse afholdes af staten. Undervisningsministeren fastsætter regler herom og kan fastsætte særlige tilskudsbetingelser for skolerne, for så vidt angår den erhvervsfaglige undervisning.

**Forsøgs-
lovens § 11,
stk. 2.**

Stk. 2. Udstyr og inventar til brug for undervisningen kan stilles til rådighed af staten.

**Forsøgs-
lovens § 11,
stk. 3.**

Stk. 3. Udgifter til opførelse, til- og ombygning og køb af ejendomme til brug ved gennemførelsen af undervisningen afholdes efter de for vedkommende skoleform gældende regler. Tilsvarende gælder med hensyn til indretning af lejede lokaler.

**Forsøgs-
lovens § 11,
stk. 4.**

Stk. 4. Nærmere regler om ydelse af statsstøtte i henhold til stk. 2 og 3 kan fastsættes af undervisningsministeren.

**Forsøgs-
lovens § 13.**

§ 13. De nærmere bestemmelser om de uddannelsessøgendes retlige forhold under uddannelsen, herunder formen for indgåelse af aftaler mellem de uddannelsessøgende og praktikstederne, fastsættes af undervisningsministeren efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet.

**Forsøgs-
lovens § 14,
stk. 1.**

§ 14. Tvistigheder mellem uddannelsessøgende og praktikstedet kan indbringes for et nævn, der nedsættes af undervisningsministeren.

**Forsøgs-
lovens § 14,
stk. 2.**

Stk. 2. Nævnet består af en formand og 4 faste medlemmer, hvoraf 2 medlemmer beskikkes efter indstilling fra Dansk Arbejdsgiverforening og 2 medlemmer efter indstilling fra Landsorganisationen i Danmark. Herudover tiltrædes nævnet for hver sag af 2 medlemmer med særligt kendskab til det pågældende erhvervsområde, udpeget af Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen i Danmark. Formanden skal opfylde betingelserne for at kunne udnævnes til dommer. For de 4 faste medlemmer af nævnet beskikkes stedfortrædere.

**Forsøgs-
lovens § 14,
stk. 3.**

Stk. 3. Ved nævnets afgørelse kan en praktikaftale ophæves, ligesom der kan tilkendes den skadelidte part erstatning.

Stk. 4. Det er overladt til nævnet at træffe afgørelse om, hvorvidt nævnets møder skal være offentlige.

Stk. 5. Nævnets afgørelse fuldbyrdes efter de for domme fastsatte bestemmelser i overensstemmelse med retsplejelovens tvangsregler. Fuldbyrdelsesfristen er 15 dage, medmindre andet fremgår af afgørelsens indhold.

**Forsøgs-
lovens § 14,
stk. 4.**

Stk. 6. Efter indstilling fra nævnet og erhvervsuddannelsesrådet fastsætter undervisningsministeren de nærmere regler for nævnets virksomhed.

Stk. 7. Nævnets afgørelse kan ikke indbringes for domstolene.

**Forsøgs-
lovens § 14,
stk. 5.**

§ 15. Ved indgåelse af praktikaftaler skal det bestemmes, på hvilke økonomiske vilkår eleven skal arbejde.

Stk. 2. Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler for, i hvilket omfang der skal ydes tilskud til dækning af den uddannelsessøgendes forordning mellem hjem og skole og mellem hjem og praktiksted.

§ 16. Undervisningsministeren kan efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet udfærdige bestemmelser om, under hvilke vilkår en uddannelsessøgende på grundlag af en erhvervsfaglig grunduddannelse skal have adgang til en videregående uddannelse.

Stk. 2. Ligeledes efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet kan undervisningsministeren fastsætte særlige regler for uddannelsen i de tilfælde, hvor en uddannelsessøgende senere end efter det 9. skoleår ønsker at påbegynde en erhvervsfaglig grunduddannelse.

Kapitel III. Almindelige bestemmelser.

§ 17. Undervisningsministeren kan efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet i særlige tilfælde dispensere fra visse af lovens regler, hvis det sker for at fremme uddannelsesforsøg eller for at give handicappede mulighed for at gennemføre en erhvervsfaglig grunduddannelse.

§ 18. Loven træder i kraft den 1. august 1976. Det i § 5 omhandlede erhvervsuddannelsesråd og de i § 7 omtalte erhvervsuddannelsesudvalg kan dog nedsættes, så snart loven er vedtaget. Samtidig med lovens ikrafttræden ophæves lov nr. 291 af 7. juni 1972 om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser.

Stk. 2. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til de enkelte paragraffer.

Ad § 1.

I kapitel I (§ 1) omtales lovens område, i kapitel II (§§ 2-16) gennemgås reglerne for den erhvervsfaglige grunduddannelse, og i kapitel III (§§ 17-18) findes almindelige bestemmelser.

Lovens primære sigte er en revision og udbygning af den erhvervsfaglige grunduddannelse, således som denne er etableret på grundlag af lov nr. 291 af 7. juni 1972 om erhvervsfaglige forsøgsuddannelser (forsøgsloven). Det er imidlertid tanken, at uddannelsessystemet skal opbygges på en sådan måde, at en række andre erhvervsuddannelser for de 16-19 årige og tillige eventuelt for ældre uddannelsessøgende - herunder også uddannelsessøgende der har forladt folke-

skolen før det 9. skoleår — skal kunne indpasses under de erhvervsfaglige grunduddannelser og under det styringssystem, der opbygges for disse uddannelser. Med hensyn til, hvilke uddannelser der kan komme på tale, henvises til betænkningens kapitel I.

Gennem en fælles styring af lærlingeuddannelsen og den erhvervsfaglige grunduddannelse (jfr. § 4 ff.) vil der herudover kunne gennemføre en gradvis overgang fra den tidligere mesterlære til den nye form for erhvervsfaglig uddannelse i et tempo svarende til de bevillingsmæssige muligheder.

Ad § 2.

Bestemmelsen er med en enkelt ændring identisk med forsøgslovens § 2. Den i for-

søgsloven etablerede trinvis uddannelse foreslås videreført uden væsentlige ændringer. Der henvises til betænkningens kapitel II.

Ad § 3.

Bestemmelsen er identisk med forsøgslovens § 5. Der henvises til bemærkningerne oven for ad § 2. Med særlig henblik på den gruppe af unge, der ikke er motiveret for længerevarende erhvervsuddannelser, kan der etableres specielle uddannelsesforanstaltninger, der sigter mod anerkendt erhvervskompetence.

Ad §§ 4-5.

Erhvervsuddannelsesrådet skal i første række erstatte det i henhold til forsøgsloven nedsatte forsøgsråd. Ved en samtidig ændring af lærlingeloven tænkes lærlingerådet nedlagt, således at dets opgaver overtages af erhvervsuddannelsesrådet og eventuelt erhvervsuddannelsesudvalgene. Erhvervsuddannelsesrådet vil herved blive det centrale, rådgivende organ inden for de to uddannelser. Det er herudover tanken, at også andre erhvervsuddannelser skal kunne inddrages under erhvervsuddannelsesrådet!; kompetenceområde, jfr. lovforslagets § 1. Det kan i den forbindelse være hensigtsmæssigt, at formændene for uddannelsesrådet for de fortsatte skoleuddannelser og uddannelsesrådet for de videregående uddannelser tilføjes rådet.

Til erhvervsuddannelsesrådet tænkes endvidere overført en række af de beføjelser, der varetages af skolerådet for de tekniske skoler og uddannelsesrådet for handels- og kontorfagene.

Da det foreslåede antal medlemmer af rådet er ret stort, forudsættes det til gengæld, at stedfortræderne ikke møder i rådet sammen med medlemmerne, men kun i stedet for disse.

I betænkningens kapitel V findes en oversigt over erhvervsuddannelsesrådets beføjelser, men det forudsættes i øvrigt, at undervisningsministeriet ved bekendtgørelse nøjere præciserer rådets opgaver, herunder i hvilket omfang ministeriet skal indhente udtalelse fra rådet, for afgørelser træffes.

Ad §§ 6-7.

Erhvervsuddannelsesudvalgene skal erstatte de i henhold til forsøgsloven nedsatte forsøgs-

udvalg, og de skal ligesom erhvervsuddannelsesrådet virke såvel inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser som inden for lærlinguddannelserne, samt tillige inden for de uddannelser der senere måtte blive inddraget under uddannelsessystemet, jfr. lovforslagets § 1.

Selv om udvalgene som hovedregel ikke bør have over 8-10 medlemmer, kan der i enkelte tilfælde være behov for et lidt større medlemstal, hvis man ønsker flere interesser repræsenterede. Der kan også udpeges ad hoc-medlemmer til særlige sagers behandling.

Ad §§ 8-9.

De fælles faglige udvalg blev oprindeligt nedsat i medfør af § 24 i lærlingeloven. I medfør af forsøgslovens § 6 skulle disse udvalg sammen med brancheudvalgene nedsat i medfør af § 4 i lov om specialarbejdere m. fl. og omskoling medvirke ved forsøgsuddannelsernes tilrettelæggelse og gennemførelse. Udvalgene tænkes ved lovforslaget opretholdt og udbygget. De forudsættes som hidtil nedsat af de faglige organisationer, og der skal tillægges udvalgene en særlig kompetence såvel inden for de erhvervsfaglige grunduddannelser som inden for lærlinguddannelserne. Blandt de i § 9 anførte opgaver kan anføres, at de failles faglige udvalg skal godkende praktiksteder, og at de bør afgive indstilling til erhvervsuddannelsesudvalgene om de enkelte uddannelsers indhold, struktur m. v., om retningslinier for godkendelse af praktiksteder, om ressourceanvendelsen inden for vedkommende uddannelsesområde, samt om adgangsbetingelser, adgangsregulering m. v. I sidstnævnte henseende bør udvalgene også tage arbejdspolitiske hensyn.

Ved en samtidig ændring af lærlingelovens § 24 flyttes de fælles faglige udvalg til loven om de erhvervsfaglige grunduddannelser m. v. Det forudsættes dog, at de nuværende udvalg i videst muligt omfang fortsætter med den sammensætning, de har for øjeblikket.

Ad §10.

Det må anses for en forudsætning for effektiviteten af de omhandlede råd og udvalg, at der etableres den nødvendige sekretariats- og konsulentbistand. Sekretariatet for erhvervsuddannelsesrådet forudsættes talmæssigt at være ret beskedent, medens der for-

mentlig bliver tale om større sekretariater for erhvervsuddannelsesudvalgene. Disse sekretariater kan til gengæld være fælles for erhvervsuddannelsesudvalgene og de fælles faglige udvalg inden for et hovederhvervsområde, således at de samtidig med at virke som sekretariat for et erhvervsuddannelsesudvalg kan stå til rådighed for de fælles faglige udvalg, der hører under det pågældende hovedområde.

Det forudsættes, at sekretariaterne sammensættes og ansættes af erhvervsuddannelsesrådet og de respektive erhvervsuddannelsesudvalg.

Bevillingerne til sekretariatsbistand såvel som til rådets og udvalgenes udgifter i øvrigt forudsættes tilvejebragt over de årlige finanslove. Det påregnes dog ikke at yde vederlag til rådets og udvalgenes medlemmer.

Ad§ 11.

Bestemmelsen er identisk med forsøgslovens § 10. Undervisningen vil — som i forsøgsperioden — normalt ske på handelsskolerne og på de tekniske skoler, men også andre skoler kan tænkes inddraget f. eks. specialarbejderskoler, husholdningsskoler m. fl. I forbindelse med undervisningen i almene fag vil man også kunne tænke sig et samarbejde med for eksempel gymnasieskolen.

Ad § 12.

Bestemmelserne er identiske med forsøgslovens § 11. I lærlingeuddannelserne har læremesteren hidtil betalt en del af driftsudgifterne i forbindelse med skoleundervisningen, men ved lov nr. 284 af 26. juni 1975 er det fastsat, at driftstilskud til lærlingeundervisningen for lærlingekontrakter indgået efter 1. april 1975 ydes med 80 pct. af staten og 20 pct. af kommunerne (amtskommunerne). Ikke mindst på grundlag heraf må det anses for naturligt at fastholde den i forsøgsloven fastlagte ordning, hvorefter driftsudgifterne afholdes af staten. Der henvises i øvrigt til betænkningens kapitel VII.

Ad§ 15.

Bestemmelsen er med en enkelt ændring identisk med forsøgslovens § 13. De retlige forhold for de erhvervsfaglige grunduddannelser har ikke under forsøgsperioden fundet deres endelige afklaring.

Det må anses for hensigtsmæssigt, om der i forbindelse med nærværende lov udstedes en bekendtgørelse om de retlige forhold såvel under den skolemæssige del af uddannelsen som under praktikopholdene. Der henvises i øvrigt til betænkningens kapitel VI.

Ad § 14.

Bestemmelsen er identisk med forsøgslovens § 14. Tvistighedsnævnet i henhold til forsøgsloven af 1972 er først blevet nedsat i maj 1975, idet der ikke har været sager, der har krævet forelæggelse for nævnet.

Der har fra dommerside været rejst betænkeligheder over for tvistighedsnævnet og de i medfør af lærlingeloven nedsatte voldgiftsretter. I betænkningens kapitel VI er der imidlertid givet en nøjere begrundelse for, hvorfor tvistighedsnævnet bør opretholdes. Lærlinge voldgiftsretterne er samtidig foreslået nedlagt og erstattet med tvistighedsnævnet. Man har i betænkningen lagt vægt på den sagkundskab, der tilføres nævnet ved udpegning af repræsentanter for arbejdsmarkedets parter som medlemmer af nævnet.

Ad § 15.

Bestemmelsen i stk. 1 svarer til lærlingelovens § 4, stk. 1.

Bestemmelsen i forsøgslovens § 12 om, at der under skoleundervisningen af staten skal ydes den uddannelsessøgende en særlig godtgørelse, er ikke medtaget i lovforslaget, og de uddannelsessøgende vil derfor fremover være henvist til samme støtte (ungdomsydelse og uddannelsesstøtte), som gælder for andre uddannelsessøgende, medmindre der i reglerne for disse støtteformer kan indsættes særlige begunstigelsesregler.

Ad§ 16.

Bestemmelsen svarer delvis til forsøgslovens §15.

Da den erhvervsfaglige grunduddannelse er opbygget med start efter folkeskolens 9. skoleår og med et nærmere fastlagt uddannelsesforløb, må der skabes mulighed for, at uddannelsen i særlige tilfælde kan gennemføres på anden måde, eller at uddannelsen kan suppleres med en videregående uddannelse.

Ad §17.

Da der stadig i et vist omfang er tale om forsøgsuddannelser eller uddannelser under udvikling, findes det rimeligt at medtage en dispensationsbestemmelse.

Ad § 18.

Forsøgsloven, der trådte i kraft den 1. august 1972, har ikke nogen bestemt gyldig-

hedsperiode, men efter lovens § 17, stk. 2, skal forslag om revision fremsættes for folketinget i folketingsåret 1975-76. Af hensyn til uddannelsernes tilrettelægning har man foreslået den 1. august 1976 som en passende dato for overgang fra den gamle til den nye lov.

Lovforslagets § 18, stk. 2, er identisk med bestemmelsen i forsøgslovens § 17, stk. 3.

UDKAST.

Bekendtgørelse om de retlige forhold for elever under erhvervsfaglig grunduddannelse.

1 henhold til lov af 1976 om
erhvervsfaglige grunduddannelser m. v. fast-
sættes:

Kapitel I.

Optagelsesbestemmelser.

§ 1. Enhver, som efter gennemgang af 9. skoleår ønsker en erhvervsfaglig grunduddannelse, kan optages til basisuddannelsen.

Stk. 2. I særlige tilfælde, herunder hensynet til elevernes uddannelsesmuligheder inden for det valgte uddannelsesområde, kan undervisningsministeriet efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet begrænse adgangen til basisuddannelsen inden for et hovederhvervsområde.

§ 2. Ansøgning om optagelse til basisuddannelsen sendes til den skole, på hvilken der søges optagelse. Ansøgning skrives på en formular, der er godkendt af undervisningsministeriet efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet.

Stk. 2. Skolen træffer beslutning om elevens optagelse. Regler om optagelse kan fastsættes af undervisningsministeriet efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet.

§ 3. Elever, som har gennemgået basisuddannelsen, og som har indgået aftale om praktikophold, kan fortsætte uddannelsen i 2. del inden for den valgte uddannelsesretning, jfr. dog § 9.

Stk. 2. Undervisningsministeriet kan i særlige tilfælde tillade en elev at begynde på 2. dels skoleophold, selv om betingelserne efter stk. 1 ikke er opfyldt.

Stk. 3. Efter indstilling fra erhvervsud-

dannelsesrådet kan undervisningsministeriet dog begrænse tilgangen til de enkelte uddannelsesretninger på 2. del, dels under hensyn til elevernes uddannelsesmuligheder, dels under hensyn til deres fremtidige beskæftigelsesmuligheder.

§ 4. Undervisningsministeriet fastsætter regler om skolernes indkaldelse af elever til skoleophold.

Kapitel II.

Elevernes deltagelse i skoleundervisningen.

§ 5. Eleverne skal deltage i undervisningen i de obligatoriske fællesfag, retningsfagene og i de valgfri fag, som indgår i elevernes timeplaner.

Stk. 2. Elever, der uden lovlig grund udelukkes fra undervisningen, eller som gør sig skyldige i alvorlige disciplinære forseelser, kan af skolen udelukkes fra fortsat undervisning. Det pågældende erhvervsuddannelsesudvalg skal underrettes om udelukkelsen.

Stk. 3. Afgørelse truffet i henhold til stk. 2 kan af parterne indbringes til endelig afgørelse i undervisningsministeriet. Afgørelser, der vedrører elever på 2. del, skal meddeles vedkommende erhvervsuddannelsesudvalg.

Kapitel III.

Bestemmelser om praktikophold i 2. del.

Praktikaftalen.

§ 6. Indgår en arbejdsgiver og en uddannelsessøgende en aftale om praktikophold som led i en erhvervsfaglig grunduddannelse, skal aftalen udformes efter de regler, som fastsættes nedenfor.

§ 7. Ved indgåelse af en praktikaftale påhviler det arbejdsgiveren at oprette en skriftlig aftale. Aftalen affattes på en af undervisningsministeriet efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet godkendt formular, der er fælles for hovederhvervsområderne. Aftalen skal underskrives af parterne. Såfremt eleven er under 18 år og ikke har indgået ægteskab, skal forældrene som indehavere af forældremyndigheden underskrive sammen med eleven.

Stk. 2. Aftalen skal angive parterne, aftaleperioden, uddannelsens art angivet som hovederhvervsområde og uddannelsesretning, skoleopholdenes antal og varighed samt deres omtrentlige placering i aftaleperioden.

Stk. 5. Aftalen skal endvidere angive de lønmæssige vilkår i ansættelsesperioden, øvrige arbejdsvilkår samt den daglige arbejdstid.

Stk. 4. Aftalen skal henvise til de uddannelsesregler, som er fastsat for den pågældende uddannelse.

§ 8. Det påhviler normalt eleven selv at fremskaffe en aftale om praktikophold.

Stk. 2. Formidling af praktikpladser sker gennem arbejdsformidlingskontorerne. Erhvervsuddannelsesudvalgene, de fælles faglige udvalg samt brancheudvalgene kan være behjælpelige med at fremskaffe praktikpladser.

Stk. 3. Arbejdsformidlingskontorerne påser, at praktikaftalen er indgået i overensstemmelse med de regler, der er fastsat for den pågældende uddannelse, at praktikstedet er godkendt af de fælles faglige udvalg, samt at eleven har gennemgået basisuddannelsen.

§ 9. Undervisningsministeriet kan i særlige tilfælde efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet iværksætte supplerende praktikundervisning (værkstedsskoler m. v.), såfremt et rimeligt antal praktikpladser ikke kan fremskaffes.

§ 10. Praktikaftalen omfatter praktikophold for en periode svarende til mindst et kompetencegivende uddannelsesstrin.

Stk. 2. Erhvervsuddannelsesudvalgene kan i særlige tilfælde, hvor uddannelsesmæssige krav til praktikstederne gør det umuligt

for en enkelt virksomhed til at opfylde alle uddannelseskravene, give tilladelse til, at der indgås flere praktikaftaler af kortere varighed, som tilsammen omfatter en periode svarende til et kompetencegivende uddannelsesstrin.

Løn- og arbejdsvilkår under praktikopholdet.

§ 11. Arbejdsgiveren kan kun undtagelsesvis anvende praktikeleven til arbejde, som ikke har et uddannelsesmæssigt sigte, og kun under forudsætning af, at det uddannelsesmæssige mål kan nås.

Stk. 2. Praktikelever under 18 år kan ikke deltage i arbejdskonflikter. For praktikelever, som er fyldt 18 år, og som er medlem af en fagforening, medfører deltagelse i arbejdskonflikter, at praktikaftalen forlænges med et tidsrum svarende til den af organisationerne iværksatte arbejdsstandsning.

§ 12. Løn og arbejdsvilkår under praktikopholdet skal udgøre mindst det overenskomstmæssigt vedtagne for uddannelsessøgende inden for det pågældende fagområde.

Stk. 2. For fagområder, inden for hvilke der ikke findes en kollektiv overenskomst mellem fagets arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer, nedsætter de faglige organisationer et lønnævn for hvert hovederhvervsområde. Nævnet sammensættes af 2 arbejdsgiver- og 2 arbejdstagerrepræsentanter samt af en af arbejdsretten udpeget formand.

§ 13. I tilfælde af sygdom under praktikopholdet gælder dagpengelovens regler.

Stk. 2. Praktikelever i handels- og kontorområdet lønnes dog i tilfælde af sygdom efter funktionærlovens regler.

§ 14. I tilfælde af graviditet og fødsel under praktikopholdet gælder dagpengelovens regler.

Stk. 2. For praktikelever i handels- og kontorområdet gælder dog funktionærlovens regler med hensyn til orlov og aflønning.

§ 15. I praktikperioden gælder bestemmelserne i loven om arbejdsmarkedets tilægspension for elever under erhvervsfaglig grunduddannelse.

§ 16. De uddannelsessøgende har ret til ferie efter ferielovens regler. Ret til feriefrihed optjenes på grundlag af såvel praktikopholdene som skoleopholdene.

Stk. 2. Praktikvirksomheden udbetaler eleverne feriegodtgørelse efter ferielovens regler for den periode, i hvilken eleven har modtaget løn fra praktikvirksomheden.

§ 17. Ændringer i eller tilføjelser til praktikaftalen kan kun ske med godkendelse af de pågældende fælles faglige udvalg.

Praktikaftalens varighed.

§ 18. Praktikaftalen er normalt uopsigelig i aftaleperioden, jfr. dog stk. 3.

Stk. 2. Såfremt parterne er enige derom, kan aftalen dog bringes til ophør før afslutningen af et kompetencegivende trin. For elever, som er under 18 år, og som ikke har indgået ægteskab, kræves samtykke fra forældremyndighedens indehaver.

Stk. 3. De første 3 måneder i aftaleperioden betragtes som en gensidig prøvetid, inden for hvilken parterne kan hæve aftalen uden varsel. Eventuelle skoleophold medregnes ikke i prøvetiden, som forlænges tilsvarende.

§ 19. Såfremt praktikeleven har været fraværende fra praktikstedet i mere end 25 arbejdsdage inden for et uddannelsesår, kan erhvervsuddannelsesudvalget efter samråd med de fælles faglige udvalg og brancheudvalgene forlænge praktikopholdet. Praktikaftalen kan dog ikke forlænges med mere end den periode, som den uddannelsessøgende har været fraværende. Praktikaftalen skal påtegnes om forlængelsen.

Stk. 2. Erhvervsuddannelsesudvalgets afgørelse i henhold til stk. 1 er endelig.

Praktikaftalens ophør, tvistigheder m. v.

§ 20. Såfremt den ene part væsentlig misligholder sine forpligtelser, kan den anden part hæve aftalen. Aftalen skal dog hæves inden rimelig tid, efter at den pågældende har fået kendskab eller ved anvendelse af almindelig agtpågivenhed burde have fået kendskab til den omstændighed, som begrundet ophævelsen. Dersom eleven er under 18 år og ikke har indgået ægteskab, kan ophævelse fra elevens side kun ske med

samtykke fra forældremyndighedens indehaver.

§ 21. Såfremt en væsentlig forudsætning for aftaleindgåelsen er urigtig eller senere brister, kan en part ligeledes hæve aftalen. Det skal være klart for modparten, at den pågældende forudsætning er væsentlig. Aftalen skal dog hæves inden rimelig tid, efter at den pågældende har fået kendskab eller ved anvendelse af almindelig agtpågivenhed burde have fået kendskab til den omstændighed, som begrundet ophævelsen. Dersom eleven er under 18 år og ikke har indgået ægteskab, kan ophævelse fra elevens side kun ske med samtykke fra forældremyndighedens indehaver.

§ 22. Såfremt aftalen hæves i henhold til ovennævnte bestemmelse under omstændigheder, som modparten kan gøres ansvarlig for, kan den part, som hæver, kræve erstatning for det tab, han derved lider.

§ 23. I tilfælde af uoverensstemmelse mellem den uddannelsessøgende og praktikstedet skal erhvervsuddannelsesudvalget i samråd med det faglige udvalg og brancheudvalg søge at forlige sagen, inden parterne tager skridt til at hæve aftalen.

§ 24. Tvistigheder mellem parterne i praktikaftalen kan indbringes for tvistighedsnævnet.

Kapitel IV.

Bedømmelser, prøver, uddannelsesbeviser m.v.

§ 25. Undervisningsministeriet kan efter forslag fra det pågældende erhvervsuddannelsesudvalg og efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet fastsætte regler om evaluering, tilrettelæggelse af kompetencegivende prøver samt karakterskala.

§ 26. Skolen udsteder uddannelsesbevis til elever, der har gennemgået basisuddannelsen.

Stk. 2. Efter gennemførelse af et kompetencegivende uddannelsesstrin på 2. del udsteder erhvervsuddannelsesudvalget et uddannelsesbevis. Beviset udfærdiges på grund-

lag af erklæringer fra praktikstedet og fra vedkommende skole.

Stk. 3. Erhvervsuddannelsesudvalget kan overlade til den pågældende skole at udstede uddannelsesbeviser.

§ 27. Elever, som ikke gennemfører uddannelsen, har ret til efter anmodning at få dokumentation for den del af uddannelsen, som er gennemgået. Dokumentationen udstedes for basisuddannelsens vedkommende af skolen, og for 2. dels vedkommende af erhvervsuddannelsesudvalget. Udvalget kan

overlade til skolen at udstede dokumentationen.

§ 28. Nærmere regler om uddannelsesbevisernes udformning samt om udfærdigelse af dokumentation for den del af uddannelsen, der er gennemgået, fastsættes af undervisningsministeriet efter indstilling fra erhvervsuddannelsesrådet.

Kapitel V.

Ikrafttrædelse.

§ 29. ...